

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
HISTORICKÝ ÚSTAV FILOZOFICKÉ FAKULTY**

Martin Hadrava

**Četnictvo za dob našich prababiček
a pradědů.**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

České Budějovice 2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně za použití citovaných pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 11. 6. 2007 .....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval pracovníkům Historického ústavu Filozofické fakulty Jihočeské univerzity za jejich odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup při sepisování této práce. Moje poděkování patří také mé rodině a přátelům, kteří mi poskytovali podporu při psaní.

Anotace:

Má diplomová práce s názvem Četnictvo za dob našich prababiček a pradědů je zaměřena ve svém úvodu na historii a vývoj četnictva, jako složku bezpečnostního sboru a poté zaměřena především na konkrétní službu četníka na stanici. Hlavními prameny, ze kterých vychází má práce jsou písemnosti úřední povahy, které pocházejí z činnosti vybraných jihočeských četnických stanic a jsou součástí státních okresních archívů.

Celá práce je rozdělena do 6 kapitol. První kapitola pojednává o vzniku, historii a vývoji četnictva. Druhá kapitola se zaměřuje na četníka, na to, jak a za jakých podmínek mohl být přijat k četnictvu a věnuje se i kasárnám, místu kde žil a pracoval. Třetí kapitola je věnována služební každodennosti. Ve čtvrté kapitole popisují četnické stanice Cehnice a Strakonice, zvláštní část kapitoly je věnována vnější obchůzkové službě, kterou vykonávali četníci těchto stanic. Předmětem páté kapitoly jsou služební výkony četníků a nejčastější trestné činy a přestupky, které museli vyšetřovat. V šesté kapitole se zmiňují k rozdílům mezi četnickými stanicemi v Cehnicích a Strakonicích.

Summary:

My diploma work named „Četnictvo za dob našich prababiček a pradědů“ is focused in its introduction on history and progress of gendarmerie as a branch and then is focused on the concrete duty on the gendarmerie. Main sources from which my work proceeds are documents of official character. These documents came from the activities of many selected southbohemian gendarmeries and are saved in many SOkAs.

The whole work has six parts. First deals about beginning, history and progress of gendarmerie. Second one is focused on gendarme, how can he be enrolled to gendarmerie and also on casern as a place, where he lived and worked. Third is focused on everydayness.

In fourth chapter I describe gendarmerie in Cehnice and Strakonice, special part deals with outer perambulated duty. The point of the fifth chapter is gendarmeries duty and the most frequented delicts and trespasses to investigate. Last chapter I allude to differences between gendarmeries in Cehnice and Strakonice.

Obsah:

Úvod.....	8
1. Vznik, vývoj a organizace četnictva.....	11
I. Počátky.....	11
II. Monarchie.....	14
III. Republika.....	18
1. Počátky republiky (1918 – 1920).....	18
2. Organizace četnictva do roku 1928.....	21
2. 1. Ministerstvo vnitra.....	22
2. 2. Generální velitel četnictva.....	23
2. 3. Zemské četnické velitelství.....	24
2. 4. Doplnovací oddělení.....	26
2. 5. Exponovaní četničí štábní důstojníci.....	26
2. 6. Četnická oddělení.....	27
2. 7. Okresní četnická velitelství.....	29
2. 8. Četnické stanice.....	30
3. Systémové proměny po roce 1928.....	32
3. 1. Ústřední četnické pátrací oddělení.....	32
3. 2. Četnické pátrací stanice.....	34
3. 3. Četnické pohraniční kontrolní stanice.....	39
3. 4. Četnické stanice se služebními psy.....	39
3. 5. Četnické pohotovostní oddíly.....	40
3. 6. Četnické silniční kontrolní stanice.....	43
3. 7. Okresní četnické stanice.....	45
3. 8. Četnické letecké hlídky.....	46
3. 9. Stráž obrany státu.....	50
IV. Protektorát Čechy a Morava.....	53
V. Soumrak četnictva.....	55
2. „Být či nebýt četníkem“.....	57
I. Přijmutí k četnictvu.....	57
II. Četníkem na zkoušku.....	59
III. Kasárna.....	62
3. Služební každodennost.....	64
I. Vnitřní organizace služby.....	64

II. Pokračovací výcvik.....	65
III. Kancelářské práce.....	65
IV. Vnější služba obchůzková.....	68
4.1. Obchůzky velitelů stanice.....	69
4.2. Obchůzky četníků.....	70
4. Četnické stanice Cehnice a Strakonice.....	78
I. Četnická stanice Cehnice.....	78
1. 1. Obchůzky na cehnické četnické stanici.....	81
II. Četnická stanice Strakonice.....	82
2. 1. Obchůzky na strakonické četnické stanici.....	82
5. Nejčastější služební výkony četníků.....	84
I. Přestupek proti bezpečnosti těla a proti bezpečnosti majetku.....	84
II. Přestupek proti živnostenskému řádu a zákonu a podomním obchodu...85	
III. Přestupek o překročení předpisů o jízdě na silnici, přestupek zákona o motorových vozidel.....	85
IV. Přestupek podvodu, krádeže a zpronevěry.....	86
V. Udržování veřejného pořádku a bezpečnosti.....	86
VI. Kontrola cikánských tlup, kontrola cizinců a podezřelých osob.....	87
VII. Vyšetřování sebevražd	87
VIII. Zatčení.....	88
IX. Eskorty trestanců, předvádění osob k soudům.....	89
6. Rozdíly mezi četnickými stanicemi v Cehnicích a ve Strakonících.....	90
Závěr.....	92
Prameny a literatura.....	94
Seznam zkratk.....	100
Seznam příloh.....	102
Obrazové přílohy.....	103

Úvod

Dlouhou dobu jsem přemýšlel o tématu mé diplomové práce. Nakonec jsem se rozhodl psát na téma četnictvo za dob našich prababiček a pradědů. Mé rozhodnutí napsat něco málo o historii četnictva a životě četníků bylo inspirováno seriálem četnické humoresky. Při sledování tohoto seriálu mě zaujalo především jejich práce, rozmanitost vykonávaných činností a hlavně dobrodružství a nebezpečí, které je protkáno v jejich každodenním životě. Patří jim můj obdiv. Mou práci jsem situoval do období vzniku první republiky Proč právě první republiky – nejspíše to bude tím, že tato doba znamenala pro četnictvo jeho rozmach a specializaci, kdy se četnictvo stalo vysoce profesionální bezpečnostní složkou ve státě. Bez nich a jejich každodenní poctivé práci si život předmnichovské republiky nedokážeme představit.

Pro chci přiblížit četnictvo a především jejich práci. Mým cílem je ukázat jejich každodenní náplň během služby. Rád bych se pokusil o přiblížení četnické práce dvou stanic, které se od sebe odlišují počtem mužů a velikostí obvodu. Zajímá mne, jestli tyto rozdíly mají vliv na jejich činnosti. Zda zde byly nějaké shodné rysy či popřípadě odlišnosti a proč, budu se také zajímat o nejčastější trestné činnosti a bezpečnostní situaci. Pro svou práci jsem si vybral četnické stanice ze strakonického okresu, které se od sebe liší počtem obyvatel a hospodářským zaměřením. Strakonický okres jsem si vybral proto, že k tomuto kraji mám vztah, protože zde dlouhá léta studoval. Oslovila mne historie tohoto regionu a chtěl jsem zjistit, jaké události se tu udály.

Důležitou literaturou pro mou práci se stala literatura vycházející již za první republiky. Jedná se převážně o různé příručky a předpisy, které byly vydávány pro četnictvo. Za období komunismu se historici tématem prvorepublikového četnictva skoro vůbec nezabývali. Snad výjimku tvoří monografie poručíka Ivana Bohaty. Již samotný název knihy *Protílidová úloha četnictva v letech 1918 – 1938*¹ nám ukazuje způsob, o kterém se tehdy v době tzv. totality dalo psát. Když se mluvilo o četnictvu vybavilo se, že potlačovali dělnické stávky a demonstrace a velmi často se zdůrazňovalo střelení do davu. Teprve po roce 1989 začíná docházet ke změně. Průlomovým dílem je práce

---

¹ Ivan BOHATA, *Protílidová úloha v letech 1918 – 1938*, Praha 1978.

autorů Pavla Macka a Lubomíra Uhlíře, která pojednává o dějinách četnictva od roku 1526 do 1945.² Ta jako první přinesla důsledný a relativně přehledný souhrn informací, a to především o historii a organizaci četnictva. Výhodou této práce je obsáhlý seznam literatury, a to od dobových příruček až po soudobé publikované články.

Dalším autorem věnujícím se četnické tematice ale publikující především prostřednictvím odborných periodik je Ladislav Vojáček,³ který ve své práci *Československé četnictvo* přináší ve stručném podání to, čemu Macek s Uhlíře věnovali mnohem více stránek. Velmi významnou publikací pro moji práci, především z hlediska mého metodologického zájmu, je kniha osobních vzpomínek četníka Františka Fary na svá služební léta.⁴ Tato kniha nám nahrazuje prameny osobní povahy o všeobecné službě. Dalším autorem, který je důležitý pro mou práci je Michal Dlouhý, který je duchovním autorem a odborným poradcem seriálu *Četnické humoresky*. Zaměřuje se na práci četnických pátracích stanic⁵ a zároveň publikuje v *Kriminalistickém sborníku* vydávaným Kriminalistickým ústavem v Praze. Jindřich Marek patří mezi autory, co píše o četnictvu, který ve svých knihách nevyužívá pouze archivní prameny, ale také pracuje s Oral history. Ve své práci zpracoval historie četnických leteckých hlídek, pak dále v další monografii psal o finanční stráž, což byl velmi blízký sbor četnictvu. Z nových prací nesmíme opomenout práci Radana Láška,⁶ který se zabývá jednotkami Stráže obrany státu, kterou tvořili i příslušníci četnictva. Vedle knih, věnujících se četnictvu, jsem musel prostudovat i některé, které se věnují souhrnům četnických předpisů z nichž vyzdvihují důležitou *Rukověť četnictva*,⁷ která obsahuje ty nejdůležitější souhrny předpisů nebo *Sbírku předpisů*,⁸ která ji předcházela.

---

² Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I., Habsburská monarchie (1526-1918)*, Praha 1997; Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II., československá republika (1918–1939)*, Praha 1999; Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva III., Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939–1945)*, Praha 2001.

³ Ladislav VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, Historický obzor 8, 1997, s. 123 - 128; TÝŽ, *Četnické humoresky z jiného pohledu*, Historický obzor 14, 2003 s. 224 - 229.

⁴ František FARA, *Četnické vzpomínky*, Praha 2002.

⁵ Michal DLOUHÝ, *Případy z pátrací služby*, Praha 2006. TÝŽ, *Humoresky vážně*, 2007.

⁶ Radan LÁŠEK, *Jednotka určení SOS, díl první*, Praha 2006; *Jednotka určení SOS, díl druhý*, Praha 2007.

⁷ Josef ERHART, *Rukověť četnictva*, Praha 1932.

⁸ Oldřich PINKAS – Josef ERHART, *Sbírka četnických předpisů*, Kroměříž 1923

Další důležitou složkou se vedle předpisů staly archivní prameny. Vycházel jsem z pramenů ze Státních okresních archivů ve Strakonících a Českých Budějovicích. Jednalo se o řadu nejrůznějších správních knih a evidenčních pomůcek a evidenčních knih. Nevýhodou těchto pramenů byla jejich neucelenost.

Základ mé práce tvoří regionální dějiny, hlavně mikrohistorie. Ve své práci využívám velké množství pramenů úřední povahy z více stanic jihočeského regionu. Díky tomu jsem mohl kombinovat a doplňovat chybějící prameny z jedné stanice do druhé a naopak. Dále jsem použil metody přímé, komparativní, dedukci, indukci, analýzu a syntézu.

Má diplomová práce je rozdělena do 6 kapitol. První kapitola je věnována historii četnictva. Seznamuje nás s jeho vznikem vývojem strukturou. Zabývám se jeho předchůdci, působením za monarchie, za republiky, která je hlavní částí této kapitoly. V druhé kapitole se zaměřuji na přijímání mužů k četnictvu. Pak se zmiňuji o tom, co následovalo pro uchazeče k četnictvu poté, co byl přijat do služby, zmiňuji se rovněž o kasárnách, ve kterých sloužili a bydleli. Ve třetí kapitole se zabývám služební každodenností, kdy mne zajímá, co četníci denně dělali a co bylo denně prací četníků. Věnují se kancelářským pracím a především občůzkové službě, kde se zmiňuji o občůzkách jak velitelů stanice, tak četníků. Ve čtvrté kapitole přibližuji práci četníků na četnických stanicích v Cehnicích a ve Strakonících. Seznamuji čtenáře s prostředím, kde se stanice nacházely. V páté kapitole se zaměřuji na nejčastější přestupky, trestné činy, které četnictvo vyšetřovalo. Věnuji se nejen přestupkům ale také zatčení, vyšetřování sebevražd a udržování pořádku apod. Poslední kapitola popisuje rozdíl mezi oběma stanicemi.

1 Vznik, vývoj a organizace četnictva

I. Počátky

„Dějiny lidstva jsou dějinami bojů – lidé po celou dobu své existence bojují nejen s přírodou, ale i mezi sebou navzájem. Ve starověku si státy vytvářely instituci armád pro boj s vnějším nepřítelem, ať již s cizími státy či pouhými hordami nájezdníků. Armádám původně příslušel i další úkol, ochrana vnitřní stability státu – tedy boj s vnitřním nepřítelem. S vývojem státu dochází ke specializaci jednotlivých složek. Vedle vojska, určeného k vnější ochraně státu, se objevují speciální bezpečnostní sbory, zaměřené k ochraně vnitřního pořádku.“⁹

Dějiny policie¹⁰ sahají až do doby starověku. V Athénách se setkáváme s široce propracovanou policejní organizací. Obdobně jako v některých státech Přední Asie i zde vykonávali policejní službu cizinci, v tomto případě to byli skytští lučištníci.¹¹

Pád Západořímské říše představoval nejen rozklad latinské části impéria, ale i zánik po staletí budovaných institucí. Není proto divu, že policejní organizace nacházíme spíše v byzantském císařství či v italských městských republikách, tedy u dědiců tradic impéria, než v ostatní barbarské či zbarbarizované Evropě.¹²

Na území všech středoevropských feudálních států panoval regionální bezpečnostní systém. Za klid a bezpečnost ve vznikajících městech - kupeckých a řemeslnických osadách, odpovídal příslušný župan nebo místní feudál. Výkon služby zajišťovala jeho družina, nebo pověření hodnostáři.¹³

---

⁹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 9.

¹⁰ Policie (z řeckého *polis* = město) je ozbrojená složka státu, určená hlavně k udržování pořádku uvnitř státu (na rozdíl od armády, která chrání před vnějším nepřítelem), k ochraně práv, majetku a bezpečnosti občanů a ke stíhání pachatelů trestné činnosti. V nedemokratických zemích bývá zneužívána k potlačování a kriminalizování politických odpůrců těch, kteří jsou zrovna u moci. Policie různých států spolupracují na dopadení nebezpečných kriminálních živlů, operujících na území více států.

¹¹ Jaromír SLUŠNÝ, *Světové dějiny policie. Starověk*, Praha 2002, s. 167, 173.

¹² P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 10.

¹³ Jaromír SLUŠNÝ, *Světové dějiny policie. Středověk, novověk*, Praha 2006, s. 690.

Na sklonku 13. století se v Čechách objevují poprávci.¹⁴ Svůj veřejný dohled vykonávali ve stanoveném obvodu a nad vším obyvatelstvem nezávisle na majetkových a správních celcích, ale současně mohli být týmž dohledem, popravou, pověřeni i představitelé některého z existujících celků (panství, kláštera, města) pro vlastní území.¹⁵ Ve 14. století jsou nahrazováni krajským hejtmanem.¹⁶ Roku 1517 byl sněmem přijat zvláštní hejtmanský řád, který stanovil práva a povinnosti hejtmanů v oblasti krajské policie. Krajští hejtmané už neměli moc soudní, patřila jim však rozsáhlá pravomoc správní.¹⁷

Města měla také svoji vlastní policejní činnost, kterou představoval rychtář¹⁸ a jeho pomocníci (hejtmani, poslové, pacholci, biřici, písaři, ponocní atd.). Měšťané museli konat bezpečnostní službu. Výsledky nebyly příliš ideální, a proto raději postupně vynakládali zvýšené výdaje za profesionální bezpečnostní složky, než aby sami prováděli namáhavou službu. Je to pochopitelné, když uvážíme, že se bezpečnostní službě museli věnovat souběžně s vlastním zaměstnáním. Na druhé straně je zřejmé, že bezpečnostní služba měšťanů se lišila v míru a za války či v situacích ohrožení, a to mírou své intenzity.¹⁹

Na vesnicích byli nejdůležitější osobou rychtář či hejtman, který měl na starost funkci soudní, policejní a správní. V polovině 18. století začíná docházet

---

¹⁴ Poprávci měli trestně-policejní funkce, stíhali a trestali zemské škůdce, psance a zločince přistižené při činu nebo veřejně známe, měli nad nimi hrdelní pravomoc; dbali na udržování veřejné bezpečnosti a míru, poskytovali ochranu jednotlivcům a institucím a podporovali a chránili jiné úředníky při jejich činnosti, dbali na dodržování panovníkových příkazů a privilegií, podíleli se na vybírání dávek a berní.

¹⁵ Jan JANÁK, – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005, s. 66–67.

¹⁶ Hejtman se měl starat o svolávání krajské hotovosti, o zásobování vojska a bránit případnému pustošení kraje vojskem; takové případy měl soudit a trestat.

¹⁷ Karel MALÝ, – František SIVÁK, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovenku do r. 1918*, Praha 1992, s. 125–126.

¹⁸ Rychtář byl v období středověku představeným městské či vesnické obce. Během 15. a 16. století se obsah funkce změnil, od roku 1547 v městě dosazený královský rychtář reprezentoval jen zájmy panovníka. Funkce královského rychtáře byla zrušena v roce 1783. Ve středověku rychtář mohl být do své pozice buď dosazen vrchností, resp. panovníkem, obec si mohla vlastního rychtáře volit nebo se mohlo jednat o pozici děděnou v jenom rodě. Často tento rod vlastnil i práva na volný prodej rychtářství. Mezi povinnosti a práva rychtáře patřilo nižší soudnictví ve městě či vesnici, správní funkce, zastupoval obec vůči okolím a často také byl reprezentantem vrchnosti a ručil jí za dodržování povinností a příkazů a vybírání daní, poplatků a úroků. Ve městech mu v této činnosti měla pomáhat rada konšelů (jejich pravomoci a povinnosti se opět lišily z místa na místo).

¹⁹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 11.

k zestátňování venkova. Na konci 18. století byla kompetence vrchnostenské správy značně omezena a po roce 1848 nastává konec vrchnostenské správy.²⁰

Speciální skupinou věnující se provádění bezpečnostní služby v terénu, jsou různé hraničářské jednotky. Nejznámější z nich jsou portáši. Portáši byli sbor jakéhosi národního četnictva na Moravě. Byli najímáni proti škůdcům a lupičům zemským, loupežícím na hranicích Moravy, zejména za válek a bouří v Uhrách v 17. a na počátku 18. století. Poprvé jich bylo užito v roce 1638 za měsíční žold 2 zlaté a 2 libry chleba. V 1. polovině panování Karla VI. byli znovuzřízeni proti nespokojeným valašským sedlákům. Roku 1717 jim bylo dáno vojenské zřízení, skládali se z poručíka, šikovatele, 5 desátníků a 54 prostých mužů a byli rozpuštěni roku 1828.²¹ Dalším specifickým sborem starajícím se o pořádek, především hranic, byla finanční stráž, která vznikla v roce 1842 spojením pohraniční a důchodkové stráže. Šlo o nevojensky ozbrojený sbor, který byl podřízen finančním úřadům. Příslušníci finanční stráže se rekrutovali většinou z bývalých děle sloužících poddůstojníků armády či zeměbrany.²²

Základy rozsáhlé novověké policejní služby byly položeny ve Francii. Dne 26. března 1667 vyšel slavný policejní edikt, který položil základy rozsáhlé policejní reformy. Podstata reformy spočívala v tom, že emancipovala policii a oddělila ji od soudnictví.²³ Ludvík XIV. zřídil *lieutenant general de policie*, jemuž svěřil dozor nad veřejnou bezpečností, veřejnou dopravou, čištěním a osvětlováním ulic atd.²⁴ Za pravlast moderní policie můžeme považovat Anglii. Sbor konstáblů, založený v Londýně roku 1829, byl napodobován obdobnými institucemi v dalších státech, ve Španělsku 1845, Berlíně 1848, Paříži 1852. Podle londýnského, pařížského či berlínského vzoru pak vznikaly podobné sbory ve Švédsku, Dánsku, Rumunsku, Itálii, Belgii, Rusku a dalších evropských státech.²⁵

---

²⁰ J. JANÁK, – Z. HLEDÍKOVÁ, – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 231, 235, 237.

²¹ *Ottův slovník naučný XX*, Praha 1903, s. 260.

²² P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 88.

²³ J. SLUŠNÝ, *Světové dějiny policie, Středověk, novověk*, s. 424 - 428.

²⁴ *Ottův slovník naučný XX*, s. 95.

²⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 12.

II. Monarchie

V Rakousku vzniká policie za Marie Terezie. Roku 1754 je zřízen ve Vídni úřad policejních komisařů, který je za Josefa II. přeměněn na policejní ředitelství. Další ředitelství vznikají po roce 1784 v Brně, Praze, Lvově, Pešti, Sibini, Prešpurku, Opavě a Miláně. Hrabě Pergen²⁶ byl jmenován policejním ministrem.²⁷

Vedle policie se objevuje další útvar starající se o bezpečnost a to četnictvo.²⁸ Na počátku 19. století působilo na území habsburské monarchie francouzské četnictvo. Přišlo sem spolu s Napoleonovou armádou a tvořily je jízdní a pěší jednotky. Podmínkou úspěšného plnění úkolů četnictva byla dobrá znalost místních poměrů, proto byli noví příslušníci vybíráni z místního obyvatelstva. Podle císařského nařízení, vydaného roku 1805 v Linci, francouzské četnictvo v Rakousku zajišťovalo bezpečnost zemských cest a veřejný pořádek, bránilo loupení, chránilo soukromý a veřejný majetek, zajišťovalo přísun potravin pro vojsko, zatýkalo zběhy a plnilo další úkoly vojenské policie.²⁹

První četnickou formací na území rakouského císařství byl četnický pluk, převzatý v r. 1815 z ozbrojených složek bývalého Napoleonova Italského království. Četnický pluk byl součástí armády a skládal se z 5 eskadron, eskadrona ze 2 křídel v síle 50 až 150 mužů, křídlo ze 2 čet, četa z několika sekcí a sekce ze 2 až 3 brigád o 4 až 5 mužích. Velitelem pluku byl plukovník či podplukovník, křídlu velel rytmistr, četě nadporučík nebo poručík, sekci strážmistr a brigádě desátník nebo vícesátník. Vzhledem ke specifčnosti služby byl pro pluk vytvořen zvláštní nadřízený orgán, generální inspektor, sídlící v Milánu. Funkci zastával četník v hodnosti plukovníka, později generála.³⁰

---

²⁶ Pergen Johann Anton Graf von (1725–1814), rakouský státník, působil v diplomatických službách a ve státní správě, dále jako nejvyšší šéf rakouské policie; z této funkce odstoupil v roce 1804.

²⁷ *Ottův slovník naučný* XX, s. 96.

²⁸ Původně ozbrojený lid určený, aby strážil pořádek a veřejnou bezpečnost uvnitř země. Původ svého vzniku má ve Francii v XV. století. Napoleon I. obnovuje četnický sbor a systematicky zavádí ve všech podmaněných zemích. Jeho příkladu následují další státy zřizující četnické sbory.

²⁹ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 123.

³⁰ Lubomír UHLÍŘ, *Četník. Příklad Johanna Franze von Kempen a Františka Valouška*. in: *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2004, s. 307.

Podnět k založení četnictva v celém Rakousku vzešel v roce 1849 z porady A. Bacha³¹ se zástupci ministerstev války, financí a spravedlnosti a dalších institucí. Bach návrh tlumočil císaři, který 8. června 1849 svým nařízením (č. 272 ř. z.) povolil zřídit četnictvo v celém rozsahu Rakouského císařství. Organizaci četnictva a základní otázky jeho fungování upravil brzy poté prozatímní organický zákon o četnictvu (vyhlášen nařízením ministerstva vnitra č. 19/1850 ř. z.). Je v něm zcela zřejmý vzor lombardsko-benátských pluků a armádní organizace.³² Počátky organizační výstavby četnictva jsou spojeny především se jménem četnického generálního inspektora a pozdějšího šéfa nejvyššího policejního úřadu polního maršálka Johanna Kempena von Fichtenstamm.³³ Ve funkci generálního inspektora stál v čele četnictva a podléhal ve vojenských a správních věcech ministerstvu války, jinak ministerstvu vnitra. Četnictvo budoval jako vojenský organizovaný strážný sbor. Tvořil součást armády a sestával se původně z 16 pluků s teritoriální působností (v roce 1854 jejich počet stoupl na 19, v krizových chvílích hroutícího se absolutismu klesl na deset). Pluky čítaly přibližně tisíc mužů. Jeden z nich působil v Čechách, jeden na Moravě a ve zbytku Slezska a tři v Uhrách. Nižší organizační jednotky představovala křídla, čety (zástupy), sekce (odbory), desátky a stanice (stanoviště). V roce 1853 četnické velení disponovalo 522 důstojníky a 18 125 četníky.³⁴

O náplni četnické služby je možno získat dobrou představu z dobových příruček, určených pro četnictvo. Již v roce 1851 byla vydána první četnická instrukce pod názvem „Poučení“. Příručka se skládala ze dvou částí: poučení všeobecného a poučení zvláštního. Všeobecné poučení pojednávalo o vlastnostech, chování a vědomostech, potřebných pro četníka. Zvláštní poučení obsahovalo informace o četnických službách, službách na zvláštní

---

³¹ Bach Alexander Freiherr von, JUDr. (1813-1893) rakouský státník, původním povoláním advokát, v roce 1848 jeden z vůdců revolučních radikálů, v témže roce ministr spravedlnosti (do říjnové revoluce), v letech 1849 – 1859 ministr vnitra, čelný představitel neoabsolutismu, v roce 1859 podal demisi, když se po prohrané válce s Francií a Sardinii stala jeho politická linie neúnosnou, do roku 1867 působil jako vyslanec u papežského dvora.

³² L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 123.

³³ Kempen von Fichtenstamm, Johann Freiherr (1793–1863) rakouský voják a tvůrce četnictva, v armádě sloužil od roku 1809, roku 1843 generálmajor, roku 1849 polní maršál, pověřeno organizováním četnictva (generální inspektor četnictva), roku 1850 vojenský guvernér Vídně, roku 1852 šéf Nejvyššího policejního úřadu, reorganizoval policejní strážní sbor, v roce 1859 povýšen na polního zbrojmistra a pensiován.

³⁴ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 123.

vybídnutí, způsobech vykonávání služby, postavení hlídek, služebním řádu, zvláštních předpisech pro představené a služebních písemnostech.³⁵

Do četnických pluků přijímali muže ve věku 24 až 36 let, rakouské státní občany, svobodné, s dobrým zdravotním stavem a znalé čtení a psaní. Noví adepti absolvovali roční zkušební lhůtu (poddůstojníci armády tříměsíční) a teprve po úspěšném složení zkoušky je definitivně zařadili. Četníci měli poměrně široká oprávnění. Zbraň mohli použít k nutné obraně, k překonání odporu směřujícího k maření jejich služebního úkonu a v případech, kdy to bylo povoleno vojenské stráži. Dostávali poměrně uspokojující služné a jejich celkovému materiálnímu zabezpečení věnovaly služební orgány odpovídající péči. Kvalitní výběr a dobré podmínky se odrazily v povzbudivých výsledcích při potírání rozbujele násilné a majetkové kriminality a v zisku slušného kreditu u obyvatelstva. O ten však v podmínkách porevolučního neoabsolutismu četnictvo brzo přišlo. V roce 1852 přešlo do podřízenosti nově vytvořeného Nejvyššího policejního úřadu, který jej začal intenzivně využívat k plnění funkcí politické policie.³⁶

Počátkem roku 1866 došlo k reorganizaci četnictva. Četnické pluky byly zrušeny a místo nich vzniklo 15 zemských četnických velitelství. Vnitřní struktura četnictva byla přizpůsobena civilnímu správnímu dělení. Protože bylo nových velitelství více než dosavadních pluků, byly jim podřízené součásti přidělovány podle teritoriálního principu. V čele každého zemského velitelství stál vyšší důstojník, u některých velitelství byl ještě další detašovaný vyšší důstojník. Bývalé plukovní soudy byly zrušeny a četnictvo nyní spadalo pod pravomoc vojenských a posádkových soudů. Trestní pravomoc měl i nadále generální inspektor, který ji mohl přenést na zemské velitele.³⁷

Od roku 1874 začaly rakouské orgány systematicky připravovat koncepci, která měla v rakouské části monarchie především skoncovat s celkovou nesamostatností četnictva, nejasností vazeb k politickým a soudním orgánům a s rozdílností názorů na výcvik. V novém zákoně si předlitavské četnictvo podrželo tradiční postavení vojensky organizovaného sboru, který zajišťuje dodržování práva, veřejného pořádku a bezpečnosti. Bylo

---

³⁵ L. UHLÍŘ, *Četník*, s. 313.

³⁶ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 123.

³⁷ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 66.

však už zcela odloučeno od armády. Ve věcech výkonu služby podléhalo okresním a policejním úřadům, ve vojenských, hospodářských a správních záležitostech svým představeným, v konečné instanci však vždy ministerstvu zemské obrany. Klíčový organizační článek už netvořily pluky, nýbrž v souladu se správním členěním zemská četnická velitelství.³⁸

V Uhrách bylo četnicko roku 1867 zrušeno a bezpečnostní služba byla svěřena plně do kompetence zemských a místních úřadů. V roce 1881 bylo četnictvo obnoveno na celém území Uher.³⁹ Oblast Bosny a Hercegoviny byla v rámci rakousko-uherské monarchie zcela specifická. Služba na tureckých hranicích byla pro bosenské četnictvo nejtěžší a nejnebezpečnější. Jakmile vyšla četnická patrola z kasáren, musela napsat veškerou pozornost a vidět i slyšet vše před sebou i po stranách a sledovat každý pohyb. Hlídka, která nebyla opatrná, nebo jejíž členové se mezi sebou snad dokonce bavili, na to těžce doplatila a někdy přišla i o život.⁴⁰

K negativistickým postojům veřejnosti vůči četnictvu přispěla podstatnou měrou první světová válka. Na četnictvo konající bezpečnostní službu na většině státního území, se přenášely nahromaděné averze vůči tehdejší vládě, požímané jako strůjce válečných útrap. To se po 28. říjnu 1918 projevovalo buď přímým osočováním četnictva, jako jedné z opor habsbursko-lotrinské dynastie, nebo jinými formami, z nichž se snad nejvíce ujalo Haškovo karikování.⁴¹

---

³⁸ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 124.

³⁹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, L., *Dějiny policie a četnictva I.*, s. 67.

⁴⁰ L. VALOUŠEK, *Vzpomínky na Bosnu*, s. 38.

⁴¹ L. UHLÍŘ, *Četník*, s. 318.

III. Republika

1. Počátky republiky (1918 – 1920)

Vedoucí představitelé domácího odboje (A. Rašín,⁴² F. Soukup,⁴³ A. Švehla,⁴⁴ J. Stříbrný,⁴⁵ V. Štrobár)⁴⁶, kteří se ujali vlády 28. října 1918, se

---

⁴² Rašín Alois (1867-1923) vystudoval právnickou fakultu. Už v době svých vysokoškolských studií se Rašín začal politicky angažovat. Tato angažovanost mu posléze vynesla ztrátu titulu a dva roky žaláře, ke kterým byl 14. února 1894 odsouzen v procesu s takzvanou Omladinou. Vězněn byl v Borech u Plzně a v listopadu 1895 byl Rašín amnestován a dostal zpět i titul doktora práv. Během svých studií sympatizoval především s mladočechy. S mladočechy se posléze rozešel a podílel se na založení Radikálně státoprávní strany a přeměně Radikálních listů v deník. Roku 1900 se však z aktivní politiky stáhl, založil advokátní kancelář (a politické dění komentoval příležitostně na stánkách deníku Slovo. V roce 1907 vstupuje díky změnám vedení do Strany mladočeské, kde se věnuje psaní do Národních listů. V roce 1911 úspěšně kandidoval za Klatovy do Říšské rady, kde působil ve finančním a rozpočtovém výboru. Po vypuknutí 1. světové války se aktivně zapojil do odboje jak člen organizace Maffie. Roku 1915 byl zatčen a v procesu, který trval od 6. prosince 1915 do 3. července 1916 spolu s Karlem Kramářem, Vincentem Červinkou a Josefem Zamazalem odsouzen k trestu smrti pro velezradu a vyzvědačství. Před popravou jej zachránil nástup císaře Karla I. na rakousko-uherský trůn. Trest byl mu nejprve zmírněn na 10 let a červenci 1917 byl Alois Rašín spolu s dalšími odsouzenými v rámci snah, o dialog s opozičními silami, ačkoliv císaře o milost nepožádal, amnestován. Již během procesu se stal v očích české veřejnosti národním hrdinou. Po návratu z vězení se Rašín okamžitě aktivně zapojuje do politického života. 22. září 1917 byl opět promován doktorem práv, protože rozsudkem z července 1916 již podruhé (titul JUDr.) ztratil. Podílí se na vzniku České státoprávní demokracie a stává se členem předsednictva Národního výboru. 28. října 1918 vyhláší samostatný stát. Přijal funkci ministra financí. V této funkci setrval až do 7. července 1919. Díky svému působení získal Rašín pověst budovatele státu a stabilizátora rozvrácených poválečných státních financí. Byl taktéž tvůrcem měnové odluky. Ministrem financí se stává znovu v první Švehlově vládě. Na tomto místě nahrazuje svého stranického kolegu, politického soka a odborného oponenta Karla Engliše. Nadále podporuje politiku rozpočtové úspory a politiku deflace. 5. ledna 1923 se Alois Rašín stává obětí atentátu. Rašín bojoval o svůj život až do 18. února, kdy zemřel.

⁴³ Soukup František (1871–1940), český politik. Člen sociálně demokratické strany. Podílel se na zrodu Maffie, od roku 1915 člen jejího vedení; vězněn. Roku 1918 jednatel Národního výboru, spoluautor prvních zákonů nového státu. Od 1918 poslanec a 1920 – 39 senátor; 1929 – 39 předseda senátu Národního shromáždění. Na podzim 1939 zatčen gestapem; zemřel na následky mučení.

⁴⁴ Švehla Antonín (1873–1933) se narodil ve vsi Hostivař, v selské rodině. V roce 1900 převzal po smrti svého otce rodinné hospodářství. Politicky se začal angažovat v devadesátých letech 19. století. Od roku 1902 byl místopředsedou Sdružení českých zemědělců a v roce 1906 spoluzakládal časopis Venkov. V letech 1908 - 1913 působil jako poslanec českého zemského sněmu. Od roku 1909 byl v Agrární straně předsedou výkonného výboru. Za 1. světové války byl jedním z vůdčích představitelů domácího odboje. Účastnil se činnosti Českého svazu, od roku 1917 byl v popředí Mafie a od července 1918 stál v čele NV. 28. října 1918 se podílel na vyhlášení samostatného státu. Od roku 1918 byl poslancem NS, v letech 1918 – 1920 byl ministrem vnitra a podílel se výrazně na vzniku a podobě československé ústavy schválené roku 1920. V roce 1919 se stal předsedou Agrární strany a snažil se, aby její politika byla přijatelnou jak pro velkostatkáře, tak pro drobné zemědělce. Švehla se také podílel na vytvoření a následném fungování tzv. Pětky, orgánu koordinujícího činnost hlavních českých tzv. státotvorných politických stran. Od roku 1922 byl předsedou celkem třech československých vlád a to v obdobích 7. října 1922 - 9. prosince 1925 (1. Švehlova vláda), 9. prosince 1925 - 18. března 1926 (2. Švehlova vláda) a 12. října 1926 - 1. února 1929 (tzv. Panská koalice). Roku 1927 odmítl kandidovat na funkci prezidenta a podpořil kandidaturu Tomáše Garrigue Masaryka. V roce 1929 se z důvodu svého zdravotního stavu, s nímž měl dlouhodobé komplikace, stáhl z aktivního politického života.

⁴⁵ Stříbrný Jiří (1880-1955), český politik. Od roku 1911 redaktor *Českého slova* a funkcionář národně socialistické strany. Od roku 1918 ministr, od 1924 místopředseda vlády. 1926 po

snažili o plynulý přechod z jednoho státního útvaru do druhého. Dosáhli toho převzetím dosavadního státního a právního systému v rozmezí své působnosti.⁴⁷ Celý správní řád a správní systém Rakouska-Uherska převzala Československá republika tzv. recepčním zákonem – jako první právní normou, kterou přijal Národní výbor⁴⁸ již 28. října 1918 a která byla publikována pod č. 11/1918 Sb.⁴⁹

V historických zemích přešlo rakouské četnictvo do nové republiky poměrně plynule. Pouze v prvních dnech po 28. říjnu se nově vznikající orgány – okresní a místní národní výbory – ojediněle pokoušely o suspendování četníků. Nepříliš oblíbený bezpečnostní sbor si totiž ještě více pošramotil pověst, když asistoval při provádění válečných opatření, vyvolávajících mezi obyvatelstvem značnou nelibost. Ve snaze paralyzovat pokusy o zasahování do personálních záležitostí a do výkonu služby četníků vydal už na začátku listopadu 1918 pražský národní výbor svolání k místním a okresním národním výborům: *„Četnictvo stojí ve službách národa a jest reprezentantem moci Národního výboru na venkově. Jeho autorita musí být udržována. Ukládá se tedy národním odborům, aby četnické velitele a četníky nezabavovaly jejich působnosti, ale služby jejich podporovaly. Četnické velitelství nařídilo všem stanicím, aby spisy náležitě uschovaly, a není tedy bez zplnomocnění NV v Praze nikdo oprávněn spisy četnických stanic zabavovat a je prohlížet. Tam,*

---

sporu s E. Benešem ze strany vyloučen. Založil tiskovou společnost Tempo a vydával bulvární tisk (*Polední list, Expres*). V roce 1930 založil fašizující Národní ligu a 1934 se sloučil s národními demokraty v Národní sjednocení. Za okupace se vzdal aktivní politické činnosti (odmítl i účast v protibenešovské kampani), přesto byl v roce 1945 zatčen a 1948 odsouzen k doživotnímu žaláři (zemřel ve vězení).

⁴⁶ Šrobár Vavro (1867-1950), československý politik, lékař; profesor na univerzitě v Bratislavě. V roce 1898 byl spoluzakladatelem časopisu Hlas, byl stoupencem T. G. Masaryka; významný představitel čechoslovakismu. Od října 1918 byl členem Národního výboru v Praze, od roku 1919 členem agrární strany. V letech 1918 – 20 ministrem s plnou mocí pro správu Slovenska, v letech 1919 – 20 ministrem zdravotnictví, v letech 1921 – 1922 ministrem školství. V letech 1918 – 25 poslancem Národního shromáždění, v letech 1925 – 35 senátorem. V průběhu Slovenského národního povstání byl jedním ze dvou předsedů Slovenské národní rady. Po 2. svět. válce založil Stranu svobody. V letech 1945 – 50 byl ministrem.

⁴⁷ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 9.

⁴⁸ Národní výbor orgán české domácí politiky na konci první světové války, který byl vytvořen 13. července 1918 ze zástupců českých politických stran a několika představitelů kulturních a vědeckých kruhů (32 členů). Národní výbor československý byl fakticky nejvyšším orgánem českého domácího odboje a připravoval převzetí moci v okamžiku rozpadu Rakousko-Uherska; předseda K. Kramář, místopředsedové A. Švehla a V. Klofáč, jednatel F. Soukup. Dne 28. října 1918 byla zařazena slovenská politická reprezentace a postupně vznikaly národní výbory v zemích, okresech i místech. Ve dnech 20. října – 3. listopadu 1918 plnil Národní výbor československý funkci nejvyššího zákonodárního a právního orgánu československého státu. 13. listopadu 1918 schválil zatímní ústavu, 14. listopadu 1918 byl přetvořen v revoluční Národní shromáždění ČSR o 254 poslancích, které na své první schůzi zvolilo prezidentem T. G. Masaryka a jmenovalo první Kramářovu vládu.

⁴⁹ J. JANÁK, – Z. HLEDÍKOVÁ, – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 331.

*kde se tak již stalo, buď též akta četnickým stanicím vrácena a četníci velitelé zase dosazeni. Četníkům nebude nikde pro jejich dřívější službu křivděno. Stesky a stížnosti buďte předloženy zemskému četnickému velitelství.*⁵⁰ Komplikace vznikaly i v pohraničí, kde se někteří četníci německé národnosti podřídili vládám německých provincií (Deutschböhmen, Sudetenland atd.), usilujících o připojení k nově se rodícímu Rakousku.⁵¹ Komplikovaná situace byla na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde převážná část četnictva byla maďarské národnosti. Proto zde bylo i v pozdějších obdobích většinou četnictvo tvořeno muži z Čech a Moravy. Mimo jiné tu bylo na překážku pro přijímání k četnictvu i poměrně vysoké procento negramotných.⁵² Na prvních pokusech o ovládnutí Slovenska se podílelo i četnictvo z historických zemí, představující v prvních dnech po převratu spolu se Sokoly jedinou plně spolehlivou sílu použitelnou k akci vojenského rázu. Za vojenské a četnické asistence přišla 16. listopadu 1918 do Skalice prozatímní vláda a s ní i Zemské četnické velitelství.⁵³ Jeho příslušníci se rekrutovali především ze 4000 četníků, které už na začátku listopadu vyslala zemská četnická velitelství v Praze a v Brně do Hodonína. Do poloviny prosince mělo k dispozici 10 četnických důstojníků na Slovensku 250 četníků. První z nich po svém příchodu obsadili Maďary dočasně opuštěná území při moravské hranici, ale například z Trnavy se museli po útoku maďarských vojáků a námořníků brzy stáhnout a zemský velitel pplk. Jan Mrázek dočasně úřadoval v Hodoníně.⁵⁴

Slovenská otázka byla vyřešena za pomoci vojska, které bylo posíláno italskými legionáři a francouzskou diplomacií.⁵⁵ Postupně rostly i početní stavy četnictva – už v polovině prosince přišlo 100 nových mužů z Čech a Moravy, takže zemské velitelství mělo k dispozici 334 četníků a 350 vojáků, k nimž v průběhu ledna přibýlo dalších 270. Velitelství, které přesídlilo 11. ledna 1919 do Bratislavy, optimisticky předpokládalo na základě informací o početních

---

⁵⁰ I. BOHATA, *Protílidová úloha v letech 1918 – 1938*, s. 15.

⁵¹ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 124.

⁵² V roce 1921 bylo na Slovensku 15% negramotných, na Podkarpatské Rusi dokonce 50%. V českých zemích se přitom počet negramotných pohyboval kolem 3%.

⁵³ Dag SEDLÁČEK – Eduard KAČÍK, *Počátky bezpečnostního aparátu ČSR – kontinuita a diskontinuita při budování četnictva a police*, *Bezpečnostní teorie a praxe* (Sborník PA ČR), 1996, č. 1., s. 77.

⁵⁴ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 124 – 125.

⁵⁵ Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918 – 1938), Díl první Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929)*, Praha 2000, s. 47.

stavech maďarských žandárů na Slovensku, že bude pro službu potřebovat jen 34 důstojníků a 1450 dalších mužů (100 okresních strážmistrů, 450 velitelů stanic a 900 řádových četníků). Na území Podkarpatské Rusi se rozšiřovala moc československých orgánů až v průběhu roku 1919 a veškerá opatření měla pouze provizorní povahu, protože pro definitivní přičlenění tohoto území k republice chyběla mezinárodní sankce. V prosinci 1919 vzniklo prozatímní četnické velitelství pro Podkarpatskou Rus. Řádné zemské četnické velitelství se v Užhorodě konstitovalo až k 1. lednu 1921.⁵⁶

2. Organizace četnictva do roku 1928

Četnictvo, dislokované v českých zemích, bylo podřízeno Národnímu výboru již 29. října 1918, kdy byl všem četnickým složkám v Čechách rozeslán přípis tehdejšího zemského velitele četnictva generála Řezáče.⁵⁷ Nadále zůstával v platnosti zák. č. 1/1895 ř. z. z 25. 12. 1894, podle kterého četnictvo podléhalo ministerstvu pro zemskou obranu. Dekretem Národního výboru z 31. října 1918 byl zřízen úřad generálního velitele četnictva, kterému příslušely pravomoci, podle rakouských norem náležející inspektorovi četnictva.⁵⁸

Ke dni 27. listopadu 1918 bylo četnictvo zařazeno podle rezortu ministerstva vnitra.⁵⁹ Ministerstvo národní obrany se s tímto stavem nehodlalo smířit, a proto v roce 1919 podniklo kroky k opětovnému začlenění četnictva do svého resortu. Byl vypracován návrh zákona sloučení četnictva s brannou mocí, který byl 12. srpna 1919 zaslán přímo generálnímu veliteli četnictva. Ten s návrhem v podstatě souhlasil, ale celý projekt ztroskotal na odporu ministerstva vnitra. Generálnímu veliteli četnictva bylo vytýkáno nekorektní jednání, protože vyjednával bez zmocnění ministerstva vnitra a rozhodoval o

⁵⁶ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 125.

⁵⁷ V něm se uvádělo: „*Praze dne 29. října 1918. Veškerému četnictvu v Čechách. Místodržitelství shodlo se s Národním výborem, jakožto představitelům suverenity o spoluřízení veřejné správy. Tímto usnesením vstupuje četnictvo též do služeb Národního výboru. Organizace četnictva zůstává nadále v nezměněné platnosti. Služební řečí četnictva v českých oblastech je čeština. Tam budiž i služba konána v čapkách s národními odznaky aneb v přilbách bez orla.*“

⁵⁸ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 52.

⁵⁹ Vyšší četnická velitelství (generální velitelství četnictva československého státu, zemská četnická velitelství v Praze, Brně a Opavě a exponovaný štábní četnický důstojník v Polské Ostravě) o tom byla informována výnosem ministerstva vnitra č. 670: *Záležitosti*, vztahující se na četnictvo, jsou přikázány ministerstvu vnitra, veškerá podání, jež byla zaslaná bývalému ministerstvu zemské obrany, budiž nadále předkládána ministerstvu vnitra v Praze. Generálnímu veliteli četnictva československého státu je přikázán též obor působnosti, který doposud dle služební a kancelářské instrukce pro četnictvo příslušel inspektorovi četnictva. Působnost ostatních četnických velitelství zůstává prozatím nezměněna.

věcech, které nenáležely do jeho kompetence. Podstatou věci byla snaha členů agrární strany o udržení nejvýkonnější bezpečnostní složky v resortu. Četnictvo zůstalo definitivně v resortu ministerstva vnitra a ministerstvo národní obrany bylo nadále oprávněno zasahovat pouze do záležitostí jeho výzbroje.⁶⁰

2. 1. Ministerstvo vnitra

MV bylo nejvyšší instancí politické správy. Jeho organizace se několikrát změnila zejména v důsledku neočekávaného rozvoje některých agend, pro něž bylo nutno zřizovat nová oddělení. Prvnímu ministru vnitra Antonínu Švehlovi se hned zpočátku podařilo rozšířit pravomoc ministerstva tím, že do jeho resortu bylo převedeno četnictvo z MNO a ministerstvo na sebe strhlo též pravomoc v ústavodárných věcech. V roce 1937 vypadala organizace ministerstva tak, že ve zvláštním odboru bylo soustředěno ústřední vedení ministerstva vnitra, generální velitel četnictva a věci státně bezpečnostní služby. První odbor byl prezidiální, ve druhém odboru byly věci zákonodárné a normativní, ve třetím odboru věci administrativní policie, ve čtvrtém odboru obecní záležitosti, v pátém odboru věci četnické, vojenské politicko-administrativní věci, věci zákona na obranu státu, civilní protiletectké ochrany a Stráže obrany státu a v šestém odboru náležel dozor nad výdělečnými spolky. Další součástí ministerstva byl archív a knihovna. Počátkem dubna 1938 byl MV aktivován generální inspektorát státní policie.⁶¹

K provádění vojensko a hospodářské administrativní správy četnictva bylo zřízeno 13 oddělení MV, které spolu s 5. oddělením spravujícím záležitosti bezpečnostních úřadů tvořilo III. prezidiální odbor. Na počátku roku 1937 došlo k reorganizaci MV, záležitosti četnictva od té doby spravovalo 12. oddělení, začleněné do V. odboru ministerstva vnitra. Oddělení řízené přednostou zahrnovala vojenskou skupinu, hospodářskou skupinu s podřízenou účtárnou, justičního referenta, zdravotního referenta a zástupce ministerstva národní obrany u ministerstva vnitra. Oddělení řídilo veškeré právně-politické, hospodářské administrativní a osobní záležitosti četnictva. Zpracovávalo nařízení a instrukce, které byly vydávány ve formě výnosů MV a publikovány

---

⁶⁰ P. MACEK, – L. UHLÍŘ., *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 52.

⁶¹ J. JANÁK, – Z. HLEDÍKOVÁ, – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*.s. 350.

ve Věstníku četnictva. Dále v dohodě s MNO rozhodovalo o výcviku, výzbroji a výstroji četnictva a plnění úkolů při odvracení vnějšího nebezpečí pro stát.⁶²

2. 2. Generální velitel četnictva

Funkce GVC byla zřízena v roce 1918. Generální velitel stál v čele československého četnictva.⁶³ Do funkce ho jmenoval prezident republiky z řad četnických důstojníků správních. Jeho úřad byl dále tvořen pobočníky, justičními referenty a kancelářskými zřízeními. Byl odpovědný MV za udržování kázně a vojenského pořádku. Dále byl povinován informovat MV o všech poznacích, které zjistil. Řídil výcvik důstojníků, prováděl kontrolu výkonu služby zemských četnických velitelů, vyučoval v hodnostních školách a všech ostatních četnických útvarech.⁶⁴ Navrhoval povýšení, přemístění nebo penzionování důstojníků, rovněž činil návrhy na obsazení uprázdněných důstojnických míst, po případě na zaznamenání důstojníků vojska za účelem jejich pozdějšího přidělení četnictvu. Uděloval důstojníkům a četníkům povolení k sňatkům.⁶⁵

Generálnímu veliteli byla přímo podřízena zemská četnická velitelství. Po dohodě s přednosty zemské politické správy či na základě podnětu navrhoval k pochvale zasloužilé zemské četnické velitele. Dále konal občasně inspekce zemských četnických velitelství. Jejich účelem bylo zejména dohlížet na způsob vyučování a pokrok v hodnostních školách, zřízených v sídlech zemských četnických velitelství a některé na cestě ležící stanice.⁶⁶

Instrukce mu přímo ukládala přesvědčit se při těchto přehlídkách, konají-li četnické stanice službu za účelem udržení veřejné bezpečnosti podle předpisu a je-li mladý četník pro svoji službu trpělivě a pilně vzděláván, nepoužívá-li se četníků, kteří mají konat službu na stanici, svémocně k vyučování ostatních, písemným a jiným správním službám a neuzívá-li se při jejich výcviku nebo při přehlídkách stanic výstředních opatření.⁶⁷ Případné odchylky od předpisů nebo zřejmé závady, které poškozovaly zájem bezpečnostní služby, četnického či zemského fondu, sděloval přednostovi

⁶² P. MACEK, – L. UHLÍŘ., *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 53.

⁶³ J. JANÁK, – Z. HLEDÍKOVÁ, – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 354.

⁶⁴ P. MACEK, – L. UHLÍŘ., *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 53.

⁶⁵ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka četnických předpisů*, Kroměříž 1923, s. 185.

⁶⁶ P. MACEK, – L. UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 53.

⁶⁷ Josef ERHART, *Rukověť četnictva*, Praha 1932, s. 503.

zemské politické správy (zemského úřadu). Jinak bylo jeho povinností dát je příslušnou cestou odstranit nebo to učinit sám. Spadalo-li vyřízení věci do působnosti ministerstva vnitra, oznámil mu ji ke zjednání nápravy.⁶⁸ GVČ měl vynaložit veškeré prostředky, aby vzbudil u četníků zálibu a lásku k povolání, jež si sami zvolili.⁶⁹

2. 3. Zemská četnická velitelství

Zemská četnická velitelství (ZČV) byla vytvořena v sídle každé nejvyšší politické správní oblasti (tj. zemi). Vojensky, administrativně a hospodářsky se jednalo o samostatné útvary, podřízené přímo ministerstvu vnitra. Jejich sídly byla Praha, Brno, Opava (do roku 1928), Bratislava a Užhorod. Od roku 1921 byly jejich oficiální názvy Zemské četnické velitelství pro Čechy atd.⁷⁰ Dále byla velitelství označena pořadovými čísly 1 až 5. Od roku 1928 v souvislosti s organizačními změnami se užívaly názvy Zemské četnické velitelství v Praze atd., čísla byla 1 až 4. V čele každého ZČV stál zemský četnický velitel. Ten byl ve věcech bezpečnostní služby a používání četnictva podřízen zemskému prezidentovi. Ve věcech kázeňských a organizačních byl podřízen generálnímu veliteli četnictva a ministerstvu vnitra. Zemský velitel velel četnictvu (ve svém obvodu) a řídil vojenské, hospodářské a správní záležitosti, pečoval o vzdělání četníků ve školách i na stanicích, uděloval četníkům dovolené a povolení k sňatku pro četníky, prováděl kontroly podřízených útvarů, ručil za správné hospodaření s penězi, materiálem aj.⁷¹

ZČV se skládalo z velitele, štábu, lékaře, mobilizačního oddělení a doplňovacích oddělení.⁷² V roce 1921 byli zavedeni osvětoví referenti,⁷³ kteří měli rozšiřovat všeobecné vědomosti nově přijatých četníků, umožnit jim pochopit politickou situaci a vychovávat je v pravém státním vlastenectví. Jednou z požadovaných vlastností pro výkon funkce ZČV bylo umění vzbudit

⁶⁸ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 53.

⁶⁹ J. ERHART, *Rukověť*, s. 503.

⁷⁰ Podle výnosu ministerstva vnitra z 26. 6. 1921.

⁷¹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 54.

⁷² ZČV v Praze mělo sídlo v Karmelitské ulici. Zemský četnický velitel byl generálem četnictva. Řídícími orgány jeho štábu byl plukovník ve funkci náměstka velitele, pobočník a několik důstojníků. Velitel vykonával svou funkci pomocí 5 exponovaných vyšších důstojníků, kteří měli vykázané obvody. Dále zde bylo doplňovací oddělení (velitel, instrukční důstojník a instruktoři), hospodářský referát (hospodářský referent a 10 důstojníků), hlavní účtárna a lékařská služba.

⁷³ Výnos ministerstva vnitra č. 30.691-13-21 z 15. 11. 1921.

a udržovat u velitelství dobrého ducha, horlivost, smysl pro povinnost, rozšafnost a ctižádost.⁷⁴ Velitel měl uloženo doplňovat stav snížený odchodem četníků. Rovněž se měl starat o to, aby se četníci z povolání vzdělávali a setrvali u sboru.⁷⁵

Dále měl stanoveno užít občas zvláštních případů k vydání poučného denního rozkazu či uložit velitelům oddělení, aby tak učinili sami. Smyslem těchto rozkazů bylo dát ve známost, jak a kdo podal důkaz neohroženosti a důvtipu při dopadení nebezpečných provinilců, jakož i důkaz úspěšné vytrvalosti při vypátrání uprchlých zločinců.⁷⁶ ZČV vyřizoval všechny došlé prosby a stížnosti; nemohl-li je vyřídit ve vlastní působnosti, má zařídit vše potřebné k jejich příslušnému vyřízení.⁷⁷

Za vynikající výkony ve veřejné bezpečnostní službě měl zemský četnický velitel, po dohodě s přednostou zemské správy politické, učinit generálnímu veliteli četnictva nebo ministerstvu vnitra návrh na udělení pochvaly nebo odměny. Náleželo mu právo povyšovat až do hodnosti vrchního strážmistra (vyjma strážmistry a vrchní strážmistry účetní služby, kteří byli jmenováni ministerstvem vnitra).⁷⁸ Dále zřizoval superarbitraci všech osob, které se staly nezpůsobilými ke službě a propuštění četníků v případech uvedených zákonem o četnictvu (§ 22, body 1, 3 a 4).⁷⁹

Spolu se svým náměstkem přehlíželi podřízené oddíly podle nařízení vydaných MV. Při těchto přehlídkách se měli přesvědčit, jak četníci ovládají četnické služební předpisy, jak pokračují v koncipování, jak se koná služba, jak se udržuje kázeň, vede-li se správně kancelář a zachovává-li se přesně kasárenský předpis.⁸⁰ Pro úplnost těchto zjištění měl stanoveno vejít v ústní styk

---

⁷⁴ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 180.

⁷⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 54.

⁷⁶ Služební instrukce pro četnictvo, § 146 odst. 3. instrukce zdůrazňovala poučný, resp. výchovný charakter těchto rozkazů, a to ve dvou směrech:

1. vyhledávaly se jimi šlechetné a lidumilné činy, které vykonali četníci pro osoby, které si nemohly pomoci samy nebo kterým se stala nehoda, aby jiní četníci byli těmito činy povzbuzeni k následování.

2. na druhé straně se četnictvo těmito rozkazy varovalo před přehmaty a netaktními činy, před porušením povinností v občůzkové službě a zavrhovalo se jimi vše, co by mohlo poškodit dobrou pověst četnického sboru.

⁷⁷ J. ERHART, *Rukověť*, s. 497.

⁷⁸ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 183.

⁷⁹ J. ERHART, *Rukověť*, s. 498.

⁸⁰ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 184.

s politickými a soudními úřady první instance, popř. též s posádkovým velitelem.⁸¹

2. 4. Doplnovací oddělení

Po vzniku československého státu, kdy byl nedostatek četníků ve výkonné službě, byli četniční aspiranti zařazováni zprvu do přímého výkonu služby na četnických stanicích a později byli dle možnosti povoláváni do nástupní školy. Na základě jednání prezidia ministerstva vnitřní věci dne 4. ledna 1919 bylo rozhodnuto o vytvoření rezerv, kterých by bylo možno použít výhradně k četnickým asistencím.⁸² Zároveň bylo rozhodnuto o zajištění řádného praktického, ale i teoretického výcviku nově přijatého mužstva. Roku 1922 již všichni četníci na zkoušku nastupovali ihned do nástupní školy. Doplnovací oddělení byla zřizována u každého ZČV. Jejich posláním byl teoretický výcvik četníků na zkoušky pro výkon četnické služby a dále četnických strážmistrů na vrchní strážmistry. V čele oddělení stál velitel, jemuž byl přidělován (podle početních stavů četníků, kteří měli být vycvičeni), potřebný počet pomocných orgánů využívaných pro vyučování a k administrativní službě. Pokud to vyžadovaly zvláštní okolnosti, mohl být veliteli přidělen ještě druhý důstojník.⁸³

2. 5. Exponovaní četniční štábní důstojníci⁸⁴

Existovali v letech 1921 - 1929.⁸⁵ Důvodem zřízení tohoto mezičlánku mezi zemským četnickým velitelstvím a veliteli četnických oddělení bylo to, že vzhledem k velkému územnímu rozsahu a vysokému početnímu stavu některých ZČV nemohli být zemští velitelé dopodrobna informováni o poměrech bezpečnostní služby a nebyli schopni vyřizovat veškerou agendu. V čele kanceláře byl četnický štábní důstojník, který měl stanoveného pobočníka a 2 až 3 kancelářské pomocníky. Při těchto kancelářích byly zřízeny i účetní skupiny,

---

⁸¹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 54.

⁸² Jednalo se o nejméně 300 mužů v Praze, 200 mužů v Brně a 100 mužů v Opavě.

⁸³ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 55.

⁸⁴ Jednalo se o české ekvivalenty rakouské oficiální nomenklatury, podle níž byli důstojníci dělení na vrchní a štábní. Později byly pro tyto kategorie zavedeny pojmy nižší a vyšší důstojníky.

⁸⁵ Byli zřízeni výnosem ministerstva vnitřní věci č. 6200-13-20 z 7. 11. 1920 s působností od 1. 1. 1921. Zrušení byli výnosem ministerstva vnitřní věci č. 22.804/13 z 18. 4. 1929. Zavedení této funkce souviselo s proponovaným zřízením žup.

plnící obdobné úkoly jako úctárny v rámci ZČV. K tomu byl u účetních skupin přidělen potřebný počet účetních gážistů, jejichž činnost řídil důstojník účetní služby ve funkci přednosta účetní skupiny.⁸⁶

Exponovaným štábním důstojníkům mohla být částečně nebo úplně přikázána působnost ZČV. Zastupovali zemské velitele, prosazovali u četnických oddělení jejich rozkazy, dohlíželi na jejich plnění, na výcvik, školení, udržování kázně a na výkon služby. Jejich obvod tvořilo vždy několik četnických oddělení. U jednotlivých ZČV byla systematizace následující: pro Čechy 5,⁸⁷ pro Moravu 3 a pro Slovensko 5 (6 od roku 1927) exponovaných štábních důstojníků; ve Slezsku a Podkarpatské Rusi nebyli. Po zrušení této funkce v roce 1929 byli systemizováni jako vyšší četniční důstojníci u štábů ZČV.⁸⁸

2. 6. Četnická oddělení

Obvody ZČV se dělily na četnická oddělení, zahrnující území dvou i více politických okresů.⁸⁹ Oddělení byla do roku 1924 číslována (v rámci jednotlivých zemí), poté byla čísla odstraněna a v označení zůstal pouze místní název. Velitelem oddělení byl správní četnický důstojník.⁹⁰ V jeho nepřítomnosti jej zastupoval druhý důstojník. V případě že nebyl ustanoven, plnil jeho úkoly okresní četnický velitel, v jehož sídle se oddělení nacházelo. Dále byl oddělení přidělen kancelářský pomocník.

Velitel četnického oddělení byl nadřízen okresním četnickým velitelům a velitelům stanic ve svém obvodě. Jeho povinností bylo vykonávat vojenský dohled a udržovat kázeň, vojensky vzdělávat a cvičit v praktické bezpečnostní

⁸⁶ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 55.

⁸⁷ Exponovaný štábní důstojník v Praze měl v roce 1923 na starost oddělení Praha, Kladno, Příbram, Benešov. Důstojník v Českých Budějovicích, oddělení České Budějovice, Prachovice, Písek, Jindřichův Hradec, Tábor. Důstojník v Plzni, Plzeň, Klatovy, Chomutov, Mariánské Lázně, Cheb, Karlovy Vary a Most. Důstojník v Mladé Boleslavi, Mladá Boleslav, Jičín, Liberec, Česká Lípa, Teplice a Litoměřice. Důstojník v Hradci Králové, Hradec Králové, Náchod, Trutnov, Vysoké Mýto, Čáslav a Chrudim.

⁸⁸ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 55.

⁸⁹ V roce 1922 existovalo v Čechách 29 oddělení, na Moravě 16, ve Slezsku 6, na Slovensku 24 a na Podkarpatské Rusi 6. Celkem se jednalo o 81 oddělení. V Čechách jejich sídly byla Praha, Litoměřice, České Budějovice, Mladá Boleslav, Jičín, Plzeň, Čáslav, Cheb, Liberec, Kladno, Karlovy Vary, Teplice-Šanov, Chrudim, Benešov, Písek, Česká Lípa, Klatovy, Příbram, Trutnov, Hradec Králové, Tábor, Prachovice, Chomutov, Mariánské Lázně, Náchod, Vysoké Mýto, Jindřichův Hradec a Most. Postupem času se počet těchto oddělení měnil: 1923 – 29, 1924 – 27, 1930 – 28, 1937 – 27. Počet četníků spadajících pod jedno oddělení v Čechách se v roce 1919 pohyboval od 93 do 178 mužů.

⁹⁰ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 177.

službě podřízené velitele stanic a četníky. Prováděl neočekávané a výjimečně i ohlášené kontroly podřízených stanic. Byl povinen navázat a udržovat s politickými soudními úřady spolupráci ohledně způsobu vykonávání bezpečnostní služby četnictva a musel odstraňovat zjištěné závady. Uskutečnění přehlídky velitelem oddělení nesmělo být na překážku plnění služebních povinností, které nesnesly odkladu. Měl stanoveno zdržet se na stanici pokud možno tak dlouho, dokud se neseťkal se všemi zařazenými četníky, zvláště s mladšími, služebně méně zkušenými.⁹¹

Součástí přehlídky bylo instruování velitelů stanic ohledně vyučování a ověření toho, zda se vyučuje podle předpisů a starají-li se četníci o svůj další výcvik. Dále věnoval svoji pozornost vojenskému výcviku v rámci nutné potřeby pro četnické služby, kázni, výstroji a výzbroji, stravování a ubytování, vedení kanceláře ve smyslu kancelářského předpisu, evidenci peněz a materiálu.⁹² Při provádění přehlídek byl v kontaktu s politickými a soudními úřady daného obvodu. Od nich si opatřil potřebné zprávy shrnující jak plní velitelé stanic a četníci své povinnosti a jak vyhovují požadavkům těchto úřadů. Zjištěné poznatky sdělil velitel oddělení ihned ústně služebnímu úřadu. Ten mu rovněž řekl svá zjištění ohledně výkonu bezpečnostní služby četnictvem, jakož i stran služebního a mimoslužebního chování četníků svého okresu. Velitel oddělení pak odstraňoval případné závady, ať již poučením nebo použitím své služební moci.⁹³

Velitel oddělení měl občas vybrat některé vhodné případy, vztahující se na službu nebo kázeň, a využít je k poučení četnictva. Před vyhlášením těchto poučných rozkazů měl zaslat jejich koncept ZČV k aprobaci.⁹⁴

Písemné práce okresních četnických velitelů a velitelů stanic měly být omezeny na míru nezbytně nutnou a neměly být neúčelně a bez užitku rozmnožovány. Všechny služební hlášení a zprávy bylo doporučeno stylizovat co nejstručněji.

Činil-li velitel oddělení z vlastního popudu návrh na pochvalu či odměnu, vyžádal si vždy dobrozdání služebního úřadu. Když dal tento popud služební úřad, měl velitel oddělení návrh uvážit a byl-li odlišného názoru, sdělit

---

⁹¹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 56.

⁹² O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 177.

⁹³ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 56.

⁹⁴ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 179.

to služebnímu úřadu. Trval-li však tento úřad na svém, byly spisy zaslány zemskému četnickému velitelství.⁹⁵

2. 7. Okresní četnická velitelství

Území četnického oddělení zahrnovalo několik okresních velitelství, jejichž počet byl značně rozdílný (např. v roce 1924 byl nejmenší počet 2 a největší 7, přičemž průměrně připadala na oddělení 3 - 4 velitelství, podle jednotlivých zemí v Čechách, na Slovensku a Podkarpatské Rusi též 3 - 4, na Moravě 2 - 3 a ve Slezsku 3). Velitelství byla zřizována zpravidla v sídlech okresních politických úřadů I. stolice,⁹⁶ výjimečně jinde (pak byla označována jako obvodní četnická velitelství jak bylo praktikováno ve Slezsku). V čele stál výkonný četnický důstojník (případně vrchní strážmistr), který byl vojenským představeným všech četnických stanic v okrese. Řídil a kontroloval veškerou jimi konanou službu, spolupracoval s příslušným okresním hejtmanem při řešení bezpečnostní situace. Jeho hlavním úkolem bylo přenášení příkazů okresního politického úřadu na četnické stanice. Dále vykonával kontroly svěřených stanic a zjišťoval informace o služebním a mimo služebním chování četníků i velitelů stanic.⁹⁷

OČV má vědět o všech nejdůležitějších událostech v okrese a pečovat o to, aby písemné a podle okolností i ústní příkazy přednosta okresního úřadu či jeho zástupce byly vykonány stanicemi, případně expoziturami v okrese.⁹⁸

Konal periodické přehlídky a neočekávané kontroly jemu podřízených stanic v denních i nočních hodinách.⁹⁹ Cílem přehlídek bylo zjistit, zda bylo přesně vyhověno došlým služebním vyzváním, jak byla konána služba, odpovídá-li platným zákonným předpisům a místním poměrům, neodesílají-li velitelé četníky do služby libovolně a stranicky a nepřetěžují-li se nadměru někteří četníci, zatímco ostatní jsou šetřeni, přihlíží-li patřičně velitel stanice k vlastnostem a schopnostem jednotlivých četníků, dává-li si záležet na jejich

---

⁹⁵ J. ERHART, *Rukověť*, s. 493 – 494.

⁹⁶ Organizační předpisy pro četnictvo, § 8 odst. 1.

⁹⁷ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 56 – 57.

⁹⁸ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 173 – 174.

⁹⁹ Tato činnost se v letech 1928 - 1932 vztahovala i na četnické pátrací stanice (výnos ministerstva vnitra č. 13.233/13 z 28. března 1928).

vyučování (zvláště u četníků na zkoušku), vede-li správně předepsané protokoly i přehled docílených služebních úspěchů, má-li v pořádku pokladnu atd.¹⁰⁰

Přehlízející OČV se měl nejdůkladněji přesvědčit o služebním a mimoslužebním chování velitele stanice a četníků. Měl se na ně zeptat osob důvěryhodných cestou do místa stanice, ale i v místě stanice a při kontrolních obchůzkách, které vykonával v obvodu okresu.¹⁰¹

Přesvědčoval se, zda četníkům nic nechybí, jak se stravují, mají-li vojenské chování a umějí-li zacházet se svěřenými zbraněmi. Byly-li při této přehlídce shledány nepatrné závady či takové, které vyžadovaly okamžité nápravy, zajišťoval jejich odstranění. O větších závadách podával hlášení na velitelství oddělení.¹⁰²

2. 8. Četnické stanice

Území OČV bylo tvořeno obvody jednotlivých četnických stanic. Obvody stanic nepřekračovaly území jednoho politického okresu, pouze výjimečně na základě povolení MV. Dále obvod četnické stanice mohl obsáhnout pouze obce a objekty, které patřily též soudnímu okresu. Výjimky opět mohlo povolit MV. Převážná část četnických stanic na území Čech, Moravy a Slezska byla zřízena již v období monarchie a do služeb československého státu byly převedeny i se stávajícím osazenstvem. Výjimku tvořili pouze četníci německé národnosti, kteří odmítali sloužit novému československému státu. Na Slovensku byly četnické stanice obsazeny výhradně četníky maďarské národnosti, kteří po rozpadu monarchie opustili své stanoviště. Opuštěné stanice musely být tedy obsazeny československým četnictvem, (dělo se tak) v letech 1918 – 1919. Obdobná situace byla na Podkarpatské Rusi v letech 1919 – 1920 po obsazení československými orgány.¹⁰³

Do služebních obvodů četnických stanic patřilo obvykle 4 - 5 obcí, ty pokrývaly celé území republiky kromě míst, kde působila státní nebo obecní

---

¹⁰⁰ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 57.

¹⁰¹ J. ERHART, *Rukověť*, s. 488.

¹⁰² O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 176.

¹⁰³ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 57.

police. Stav četnické stanice tvořili podle rozsáhlosti obvodu, počtu obyvatel, přírodních podmínek a podobně 3 muži.¹⁰⁴

V čele stanice stál velitel stanice (zpravidla v hodnosti vrchního strážmistra, případně v nižší hodnosti, ale vždy se muselo jednat o definitivního četníka). Jednou z povinností velitele stanice bylo, jakmile řádně převzal funkci, představit se okresnímu úřadu a soudu, příslušnému pro staniční obvod. Také se měl co možná nejrychleji obeznámit s poměry obvodu, který mu byl přikázán k doзору. Jednalo se nejen o povšechnou znalost terénu, ale i způsobu zaměstnání, života a zvyků obyvatelstva, zvláště pak o znalost obecně známých osob ohrožujících bezpečnost, které se zdržovali v obvodu stanice.¹⁰⁵

Velitel stanice měl využít každé příležitosti, aby podrobně poznal vlastnosti a schopnosti četníků a zároveň se přesvědčit, zda každý z nich je ve službě spolehlivý. Proto mu bylo přikázáno co možná nejčastěji s nimi vykonávat službu (jednalo-li se o důležité a nebezpečné případy). Velitel organizoval výkon služby tak, že stanovil náplň hlídek, včetně jejich velitelů a dobu trvání služby. Vzdálil-li se ze stanice na krátký čas nebo byl-li zaneprázdněn, předal velení stanice svému nástupci. Musel čas od času, ve dne i v noci kontrolovat ve svém obvodě četníky konající službu a přesvědčit se, zda jsou služební nařízení přesně a věcně plněna.¹⁰⁶

Velitel stanice se měl vždy přesvědčit, zda četník odcházející do služby je podle předpisů ozbrojen a vystrojen, zejména má-li předepsaný počet nábojů a nabitou karabinu. Taková prohlídka musela být provedena obzvlášť důkladně, když přepravovali vězně. Velitel stanice rovněž pečoval o to, aby každý četník zevrubně nahlížel do zatykačů i ostatních pátracích předpisů, které došly na stanici, a seznamoval se s jejich obsahem.¹⁰⁷

V roce 1921 fungovalo v Československé republice 2 632 stanic a 12 504 gážistů mimo sl. třídy ve službě výkonné.¹⁰⁸ V roce 1925 existovalo na 15 405 obcí v Československé republice 2 776 stanic. Z celkových počtů četnictva tak vycházela na jednoho četníka v republice přibližně jedna obec.

---

¹⁰⁴ Jaroslava PLOSOVÁ, Četník. Příklady Franze Rippera, Bartoloměje Nejezchleby a četníků z Velkého Ořechova, in: Člověk na Moravě v první polovině 20. století, Brno 2006, s. 302.

¹⁰⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 58.

¹⁰⁶ J. ERHART, *Rukověť*, s. 484.

¹⁰⁷ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 170 – 171.

¹⁰⁸ František HORKÝ, *Kalendář československého četnictva pro rok 1923*, Kroměříž 1923.

3. Systémové proměny po roce 1928

Přelomovým rokem pro čs. četnictvo se stal rok 1928. Tento rok byl spojený s novou celorepublikovou správní reformou, pomocí které byla sjednocená státní správa všech zemí tvořících Československou republiku. Župní zákon z roku 1920 vešel ve své zákonné podobě v platnost pouze na Slovensku, zatímco v ostatních zemích prakticky nikdy nebyl realizován.¹⁰⁹ Proto byl vyhlášen zákon o organizaci politické správy a v českých zemích vstupoval v platnost dnem 1. prosince 1928. Politickými úřady s povšechnou působností se staly ve druhé instanci zemské úřady a v první instanci okresní úřady. Organizace četnictva byla v podstatě ponechána.¹¹⁰

Se správní reformou tak úzce souviselo zrušení ZČV pro Slezsko a jeho spojení s velitelstvím pro Moravu v jedno ZČV v Brně. Ještě ke konci roku 1927 vydalo (také) četnictvo výnos ohledně zavedení nových četnických hodností: závodčí, štábní strážmistr a praporčík. V roce 1928 byl novelizován i základní zákon o četnictvu z roku 1920.¹¹¹

3. 1. Ústřední četnické pátrací oddělení

Snahy četnictva o získání samostatnosti v oblasti kriminalistiky, podporované potřebou zkvalitnění pátrací služby, vedly v roce 1922 ke zřízení Četnického oddělení u poznávacího úřadu policejního ředitelství v Praze.¹¹²

Oddělení bylo podřízeno přímo MV a jeho úkolem bylo zřízení daktyloskopické služby v četnictvu, podávání znaleckých posudků a jednotné řízení četnické pátrací služby. Veškerá činnost měla vést zejména ke zkvalitnění pátrání po hledaných osobách. První prací oddělení bylo již v roce 1922 vydání Pokynů pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů. Tato příručka byla schválena jako učební pomůcka pro četnictvo.¹¹³

Oddělení bylo tvořeno velitelem a 8 příslušníky různých specializací. K osamostatnění oddělení a změně jeho názvu na Ústřední četnické pátrací

¹⁰⁹ Zákon o župním zřízení ze dne 29. 2. 1920, č. 126 Sb. z. a n.

¹¹⁰ J. JANÁK, – Z. HLEDÍKOVÁ, – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s 352, 354.

¹¹¹ Zákon č. 28/1928.

¹¹² Výnos MV č. 9668/13 z 17. 3. 1922.

¹¹³ Výnos MV č. 54.015/13 z 29. 7. 1922.

oddělení (ÚČPO) došlo v roce 1928.¹¹⁴ Reorganizované oddělení zůstalo v podřízenosti MV. Vlivem nárůstu agendy došlo k rozšíření jeho systemizovaného stavu, který se zvýšil z počtu 23 příslušníků v roce 1928 na 40 příslušníků v roce 1937.¹¹⁵

ÚČPO plnilo na celém území státu následující úkoly: organizovalo a jednotně řídilo pátrací a daktyloskopickou službu četnictva, soustřeďovalo zprávy o pachatelích z povolání, kteří páchali trestné činy na území přesahujícím obvod četnické pátrací stanice a o pachatelích, jejichž trestná činnost byla mezinárodního významu, nebo způsobila zvláště vysokou škodu, řídilo pátrání po mezinárodních pachatelích, za spolupráce s vědeckými ústavami a různými institucemi poskytovalo četnickým pátracím stanicím a bezpečnostním úřadům znalecké posudky a potřebné rady pro další postup při pátrání po pachatelích a též vedlo evidenci potulných cikánů pro celou oblast státu.¹¹⁶ ÚČPO studovalo nové metody a zkušenosti při potírání trestné činnosti, stanovilo rozsah a provádění teoretického a praktického výcviku v pátrací službě četnictva; (předmět Služba pátrací a daktyloskopická byl vyučován ve všech stupních četnických škol),¹¹⁷ řídilo bezpečnostní rozhlas, který sloužil k vysílání bezpečnostních zpráv a pokynů pro četnické pátrací stanice a jehož činnost byla zahájena 2. května 1935 a podávalo zprávy pro informování veřejného tisku.¹¹⁸ Také organizovalo výcvik a chov služebních psů a byl mu podřízen Ústav pro výcvik a chov služebních psů v Pyšelicích u Prahy, zřízený v roce 1925 k pořádání instrukčních kursů pro psovody.

Podle těchto úkolů bylo oddělení rozděleno na skupiny: daktyloskopickou, fotografickou, specializace pachatelů, kriminální evidence, evidence cikánů a lupičů pokladen - korespondence, zpráv a bezpečnostního rozhlasu, organizační a studijní a skupinu řídící chov, výcvik a používání služebních psů.¹¹⁹

---

¹¹⁴ Výnos MV č. 4086/13 z 19. 1. 1928.

¹¹⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 58. – 59.

¹¹⁶ § 1 vl. nař. Č. 68/1928 Sb. z. a n. k provedení zák. č. 117/1927 Sb. z. a n., o potulných cikánech.

¹¹⁷ Výnos MV č. 47.761/13-1928 (Instrukce pro četnické školy).

¹¹⁸ Výnos MV č. 27.632/13 z 25. 4. 1935.

¹¹⁹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 59.

3. 2. Četnické pátrací stanice.

Četnické pátrací stanice (ČPS) byly zřízeny ke dni 1. ledna 1928, původně u některých okresních četnických velitelství (zejména v sídlech krajských soudů) jako jejich součást. Základní stav pátracích stanic původně tvořili: 1 vrchní strážmistr jako síla vedoucí, 1 strážmistr jako pomocná síla, 1 strážmistr jako pomocná síla, 1 strážmistr jako stálý řidič motocyklu (motorového kola) a jako další pomocná síla. Kromě toho vypomáhal v případě potřeby při pracích ČPS vůdce služebního psa, zařazený ve stavu na stanici v místě od roku 1929. Vyžadovala-li to potřeba, mohlo ZČV dočasně nebo trvale zvýšit početní stav pátrací stanice. K trvalému zesílení stanice bylo zapotřebí předchozího povolení MV. Později se tak dělo po dohodě s ÚČPO. Všeobecně byli pro službu vybíráni četníci se schopnostmi potřebnými pro výkon pátrací služby. Jejich přemístění či odvelení bylo možné jen se souhlasem ÚČPO. Stanice byly vybaveny motocyklem s přívěsným vozíkem, později osobním automobilem.

V roce 1933 se osamostatnily a podléhaly přímo četnickým oddělením. Jejich příslušníky velitelé vybírali z nejschopnějších a nejkvalifikovanějších četníků, kteří se museli podrobit přípravě ve specializovaných kurzech. V čele byl velitel v hodnosti vrchního strážmistra, praporčík ve funkci jeho zástupce, 2 štábní strážmistři (pokud možno absolventi školy pro výcvik velitelů stanic jako pomocné síly, z nichž jeden byl ve funkci fotografa a dále stálý a náhradní řidič automobilu, který byl zároveň řidičem motocyklu, služební psovod a dva kancelářští pomocníci, kteří nebyli určeni pro přímý výkon bezpečnostní služby.¹²⁰

Pátrací stanice se především podílely na vyšetřování trestných činů, které přesahovalo možnosti četnické stanice. Tak tomu bylo především tehdy, nepodařilo-li se ihned dopadnout pachatele nebo provádělo-li se rozsáhlejší šetření. Dále vedly vlastní evidenci pachatelů trestných činů, nalezených mrtvol, pohřešovaných osob, zabavených věcí, potulných osob a jimi spáchaných trestných činů. Své poznatky předávaly ÚČPO, takže se staly rozhodujícími dodavateli (ale i uživateli) údajů soustředěných v centrálních evidencích. Jejich příslušníci s využitím přidělených dopravních prostředků ve svém obvodu preventivně hlídkovali. Zaměřovali se při tom zejména na kontrolu dodržování

---

¹²⁰ Výnos MV č. 89.430/13 z 28. 12. 1932.

předpisů silniční policie a pořádku na veřejných místech. Konečně v případech naléhavé potřeby pomáhali při běžné bezpečnostní službě četnickým stanicím.

Na místo činu vysílal velitel pátrací stanice zpravidla hlídku na motocyklu nebo automobilu, vybavenou pomůckami pro daktyloskopování, fotoaparátem a případně doprovázenou služebním psem.

Původně existovalo celkem 41 ČPS (17 v Čechách, 8 na Moravě, 1 ve Slezsku, 12 na Slovensku a 3 na Podkarpatské Rusi). V roce 1935 bylo již 42 stanic.

Činnost ČPS upravovala Prozatímní instrukce pro četnické pátrací stanice.¹²¹ Jejich základním posláním bylo zajištění zvýšené ochrany veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku.¹²²

ČPS musely spolupůsobit při vypátrání a zajištění pachatele a odcizeného majetku a při zajištění důkazů u každého většího trestného činu, spáchaného v jejich obvodu. Spolupůsobení při vyšetřování trestných činů bylo prováděno v úzké spolupráci s četnickými stanicemi, které musely vyrozumět příslušnou ČPS o každém větším trestném činu, spáchaném v jejich obvodu. Následná činnost ČPS se lišila podle toho, zda pachatel byl dotyčnou stanicí dopaden či nikoliv. Při dopadení pachatele byla ČPS vyrozuměna jen tehdy, bylo-li potřebné konat další šetření za jejího přispění.

Jestliže pachatel nebyl dopaden, musela být ČPS vyrozuměna vždy. Její povinností bylo vyslat ihned na místo činu hlídku na motorovém kole, vybavenou všemi potřebnými pomůckami. Byly-li dány předpoklady pro použití služebního psa, byl přibrán do hlídky vůdce se služebním psem. Ti byli přepravováni v přívěsném vozíku, ve kterém byly rovněž přepravovány daktyloskopické potřeby a fotografický přístroj.

Hlídka ČPS byla povinna spolupracovat s orgány místní četnické stanice. Veškeré písemnosti spojené s vyšetřováním případu (pátrací oběžníky, zprávy o zatčení, udání apod.) vypracovávala četnická stanice, v jejímž obvodu se případ stal. ČPS k nim dodávala potřebné fotografie a náčrtky.

Další povinností ČPS bylo vedení soustředěné evidence trestných činů. Soustředěnou evidencí bylo označováno soustavné sledování zločinnosti,

---

¹²¹ V ýnos MV č. 82.695/13 z 27. 12. 1927.

¹²² Prozatímní instrukce pro četnické pátrací stanice, § 1.

zvláště řemeslné. Materiály do této evidence získávaly ČPS z pátracích oběžníků a zpráv okresních četnických velitelství, četnických stanic dislokovaných v jejich vlastním obvodu jiných pátracích stanic, ze zpráv o cikánech a o jejich pohybu, z článků Ústředního policejního věstníku a Policejního oznamovatele a ze zpráv a pokynů ÚČPO v Praze.

V soustředěné evidenci byli evidováni známí i neznámí pachatelé, po kterých se pátralo. Podle povahy spáchaného činu byli zapisováni do zvláštních záznamů. Neznámí pachatelé byli evidováni vždy a známí pouze tehdy, bylo-li možné předpokládat (vzhledem ke zvláštním znakům činů, které v minulosti spáchali), že jsou pachateli ještě jiných dosud nevyšetřených trestných činů. Stejně byly evidovány nalezené neznámé mrtvoly, pohřešované osoby, věci zabavené jako podezřelé a trestné činy spáchané cikány.

Zvláštních záznamů bylo celkem 29. Byly vedeny pro: vloupání do bytů, vloupání do školních budov, kanceláří a jiných nebytových prostorů, vloupání do obchodů, hostinců, trafik, konzumů, výkladů apod., vloupání do sklepů a na půdy, vloupání do kostelů, kaplí apod., vloupání do železničních skladišť, železničních vozů, krádeže z povozů na silnicích apod., vyloupení pokladen, kapesní zloděje na železnicích, nádražích, trzích apod., zloděje na trzích, v obchodech apod., zlodějské nocleháře, podnájemníky, služebné, zloděje zavazadel (zejména vlakových), hotelové zloděje, zloděje kol, zloděje koní, drůbeže, psů a jiných domácích zvířat, různé jiné krádeže, trestné činy proti mravnosti, trestné činy spáchané cikány, podezřelé věci, podvody všeho druhu, podvodné agenty, vystěhovalecké podvodníky a vystěhovalecké podvodné agenty, loupeže a vraždy, nalezené neznámé mrtvoly, pohřešované osoby, padělatele peněz, zjištění totožnosti osob, ztráty a nálezy a různé jiné trestné činy, neuvedené v žádném jiném předchozím záznamu.

Pachatelé trestných činů (známí i neznámí), jejichž činnost bylo nutno dále sledovat, byli tříděni kartotékovým způsobem podle skutečných a podle předstíraných jmen, podle skutečného a podle předstíraného povolání, podle povahy trestného činu a podle zvláštních znamení, která byla dále tříděna podle trvalých a nápadných znamení a takových, která lze pozorovat na oblečeném člověku.

ČPS se zabývali evidencí cikánů.¹²³ Úkoly ČPS na tomto úseku byly podrobně stanoveny služební instrukcí.¹²⁴ Evidence cikánů vlastního obvodu stanice byla dělena na: evidenci trestných činů spáchaných cikány (domněle či skutečně), evidenci pohybu cikánských a jiných potulných tlup.

K založení a doplnění evidence pohybu cikánů sdělovaly četnické stanice příslušné ČPS Cikánským evidečním listem zastížení každého cikána staršího 10 let mimo obvod stálého bydliště, ať se tak stalo jednotlivě nebo v tlupě.¹²⁵ O zastížených cikánech, jedincích s cikánskou legitimací, byly uvědomovány ČPS Zprávou o cikánu a o těch, kteří cikánské legitimace neměli, "Cikánským evidečním listem". Každá tlupa obdržela u ČPS svoje číslo. Evidenční cikánské listy se vyzvedávaly a byly ukládány v cikánské kartotéce.

Neměl-li cikán s cikánskou legitimací (jedinec nebo člen uvedený ve výkazu tlupy) u ČPS dosud základní evidenční list, vyhotovila jej stanice buď sama podle dat v seznamu cikánů podrobených soupisu u četnických stanic v obvodu CPS, nebo na základě dat, o která požádala s odvoláním na číslo cikánské legitimace ÚČPO.

Podle instrukce nebylo zapotřebí vždy zatčeného cikána, vykazujícího se cikánskou legitimací, daktyloskopovat. Nejprve byla provedena přesná kontrola otisků prstů a popisu osoby. Byla-li takto identita náležitě

---

¹²³ Cikánskou problematiku řešil např. již výnos rakouského MV z 14. 9. 1888, převzatý recepční normou. Podle něj „Cikáni, kteří bez povolání a nedokázaného zaměstnání se potulují a není dokázáno, že do našeho státu přináležejí, buďtéž pokládání za cizince.“ Dále zde byla uváděna trestní opatření proti cikánům. Výnos též stanovil, že potírání cikánských zlořádů jest v první řadě povinností četnictva za spolupůsobení obcí. Nová právní úprava této problematiky byla provedena zák. č. 117/1927 Sb. z. a n. o potulných cikánech, který zůstal v platnosti i za protektorátu a prováděcím vl. nař. č. 68/1928 Sb. Z a n. K 1. 1. 1928 byla evidence cikánů a potulných tlup přenesena na místně příslušné ČPS. Evidence cikánů se přitom opírala o výše uvedený zákon, a proto zde připomenu jeho základní části. Potulnými cikány se rozuměli tuláci a osoby práce se štítící, které žily po cikánsku. Zákon tedy nebyl postaven na národnostních či rasových principech, ale byl vymezen způsobem života. Potulní cikáni podléhali soupisu. Každý potulný cikán starší 14 let obdržel u okresního hejtmanství cikánskou legitimaci, kterou musel nosit stále u sebe. Ke kočování musela být cikánská tlupa vybavena kočovnickým listem se soupisem osob, zvířat a vozidel. Kočovnický list vydávalo okresní hejtmanství nejdéle na dobu jednoho roku. Zákon obsahoval řadu příkazů a zákazů, týkajících se cikánů. Tak např. jim bylo zapovězeno držení jakýchkoliv zbraní, střeliva a výbušných látek, nesměli kočovat a tábořit v tlupách přesahujících rámec rodiny, cizozemským cikánům byl zakázán pobyt na území státu bez povolení MV apod. Vl. nař. č. 68/1928 Sb. z. a n. precizovalo předpisy pro cikánské legitimace a kočovnické listy. Dále zde byla stanovena pravidla pro odnětí dětí potulným cikánům a povinnosti obcí spolupůsobit při provádění zákona o potulných cikánech.

¹²⁴ Prozatímní instrukce pro četnické pátrací stanice, § 9.

¹²⁵ Tato věková hranice byla později posunuta na 14 let (výnos MV č. 64.511-13-30 z 10. 3. 1931, Věstník četnictva č. 5/1931).

prokázána, oznámila to četnická stanice UČPO, které vedlo ústřední evidenci potulných cikánů a na svoji zprávu obdržela odpověď.

Poslední povinnosti ČPS byly objížděky motorovým kolem. Ty byly konány pouze v přikázaném obvodu, který byl určen náčrtem s vyznačením doby, ve které měl obvod být alespoň jednou objet.¹²⁶ K orientaci při objížděkách sloužila tzv. generální mapa obvodu. Doba trvání objížděky byla určována se zřetelem k délce trasy a k průměrné rychlosti, kterou bylo dovoleno jezdit.¹²⁷ Případné nápadné odchylky musely být vysvětleny po návratu.

Dobu odpočinku určoval podle potřeby velitel hlídky, s přihlédnutím k celkové délce trasy, k délce trasy již ujeté, k počasí a k fyzickému stavu hlídky. K výkonu služby byly využívány technické a jiné pomůcky, především motorové kolo s přívěsným vozíkem, fotografický přístroj a souprava daktyloskopických potřeb.

Zvláštní pozornost byla věnována motorovému kolu, které v té době představovalo nový druh technického prostředku, využívaný četnictvem. Motorové kolo smělo být používáno jen k služebním účelům a každé jiné použití bylo instrukcí přímo zakázáno. Řídit kolo byl oprávněn pouze řidič k tomu určený. Pouze v případě, kdyby byl zaneprázdněn, mohl řídit jiný příslušník ČPS, který měl vůdčí list. Všichni příslušníci ČPS museli být cvičeni v jízdě na motorovém kole a v jeho bezpečném ovládní. Ti, kteří neměli vůdčí list, se cvičili pod vedením řidiče. K tomuto smělo být užíváno pouze silnic odlehlých, málo frekventovaných a udržovaných v dobrém stavu, aby byly vyloučeny případné úrazy, srážky a poškození osob a stroje. Za bezpečnou úschovu motorového kola a pohonných hmot byl osobně odpovědný okresní četnický velitel, který rovněž dohlížel na to, aby bylo stále udržováno v bezvadném stavu. Za odborné udržování motorového kola ve stavu, aby bylo každým okamžikem způsobilé k jízdě, odpovídal řidič, který měl rovněž povinnost odstranit sám nahodilé menší

---

¹²⁶ Objížděky byly předepisovány ve staniční služební knize způsobem předepsaným pro obchůzky pěšky, přičemž se použití motorového kola označovalo slovy na motorovém kole.

¹²⁷ Bylo stanoveno, že rychlost jízdy se řídí potřebou a účelem cesty a stavem komunikace a nesmí být zbytečně přeháněna. Řidič musel být v každé situaci pánem stroje a musel bedlivě dbát bezpečnostní vlastní, spolucestujících, chodců a svěřeného stroje. Zvlášť byla připomenuta povinnost řidiče přísně dbát ustanovení silničního řádu a zvláštních předpisů platných pro motorová vozidla.

poruchy stroje. Přesně bylo rovněž určeno místo uložení motorového kola tak, aby vzhledem k výbušné hmotě obsažené v nádrži bylo vyloučeno nebezpečí exploze a poškození osob i stroje samého. Od roku 1931 byly ČPS přidělovány rovněž služební automobily (typy Praga Picollo, Škoda 420, Zetta 2-9), přičemž režim jejich provozu podléhal stejně přísným pravidlům.¹²⁸

3. 3. Četnické pohraniční kontrolní stanice

Byly zřízeny v roce 1931 pouze v Čechách v obvodech četnických stanic, s nimiž nesly většinou i stejný místní název. Jednalo se celkem o 14 stanic zřízených výhradně k provádění pasové kontroly v místech hraničních přechodů s Německem, dvě pak na hranicích s Rakouskem (v blízkosti německých hranic).

Osazenstvo stanice tvořilo 1 až 6 četníků, z nichž jeden byl určen velitelem. Stanice byly osazovány především staršími a zkušenými četníky, kteří byli méně schopní k výkonné službě. Byla dodržována zásada, že četníci zde sloužící mohli být po dvou letech (po dohodě s příslušným okresním politickým úřadem), vystřídáni jinými.¹²⁹

3. 4. Četnické stanice se služebními psy

Tyto stanice byly zakládány v místech dislokace ČPS a dále tam, kde bylo možno počítat se zvýšeným ohrožením bezpečnostních poměrů (oblasti s větší koncentrací železničních spojů apod.). O jejich zřízení rozhodovalo nadřízené ZČV po dohodě se zemským politickým úřadem. Zpravidla nebyla v okrese více než jedna taková stanice.

---

¹²⁸ Z hlediska kontroly provozu automobilů přidělených ČPS byl zajímavý postup MV, které udělilo firmě Českomoravská Kolen-Daněk, akciová společnost, automobilní oddělení v Praze X. oprávnění, aby prováděla svým zástupcem Ing. Petrem Můchou příležitostné kontroly jí dodaných služebních automobilů. Jmenovaný byl na základě uvedeného výnosu oprávněn přesvědčit se o způsobu ovládání vozidla řidičem, po případě jej instruovat o správné obsluze. Kontrolu mohl dokonce provádět nejen v sídle ČPS, ale i kdekoliv, kde se k tomu naskytla vhodná příležitost, pokud to ovšem nebylo na újmu řádného výkonu služby. Řidičům vozidel, jakož i vedoucím ČPS, byla stanovena povinnost poskytovat jmenovanému žádané informace týkající se motorového vozidla, které mohl i řídit za účelem na dobu potřebnou k vyzkoušení (výnos MV č. 72.984-13 z 2. 11. 1932).

¹²⁹ Výnos MV č. 34.178/13-1921 z 11. 5. 1921.

Mít na četnické stanici vlastní policejní (služební) psy a provádět jejich výcvik bylo možné pouze na základě povolení ZČV. Povolení bylo udělováno jen tehdy, jednalo-li se o čistokrevné policejní psy, za které byli považováni německý ovčák, dobrman a erdelteriér. Do služby bylo možno tyto psy brát až tehdy, když se pes a jeho vůdce (psovod) podrobili odborné zkoušce před zvláštní komisí.¹³⁰

Služebního psa bylo možno použít pouze tehdy, jednalo-li se o důležitý případ a za okolností, kdy bylo možno očekávat zdárný výsledek. Byla stanovena zásada, že po více než 50 hodinách po spáchání činu nemá být pes již vyslán do terénu.

U případů, kdy bylo prováděno pátrání v širokém územním okruhu (pátrání po lupičských bandách, jejich pronásledování apod.), bylo určeno, že se ho mají účastnit rovněž vůdci služebních psů se svými psy ze stanic, které byly vzhledem k okruhu pátrání rychle dosažitelné).¹¹⁵

Užití psa proti osobám nebylo zprvu upraveno zvláštními předpisy. Bylo však chápáno jako užití zbraně v případech, kdy pro to byly splněny zákonné podmínky. K tomu bylo doporučeno upozornit osobu, proti které byl pes použit, na následky spojené s jeho použitím.¹³¹

3. 5. Četnické pohotovostní oddíly

Počátkem roku 1933 byly zesíleny četnické stanice v pohraničních oblastech sousedících s Německem o 430 četníků.¹³² Ke dni 31. srpna 1933 bylo toto zesílení zrušeno a dnem 1. září 1933 byly zřízeny četnické pohotovostní oddíly (ČPO).¹³³ Zprvu existovalo 10 oddílů, které byly dislokovány ve městech s výraznou převahou obyvatelstva německé národnosti (Děčín, Frývaldov, Hlučín, Cheb, Chomutov, Krnov, Most, Německé Jablonné, Teplice - Šanov¹³⁴ a Trutnov). ČPO byly původně

---

¹³⁰ Výnos MV č. 27.212/13-1927 z 21. 4. 1927. Od r. 1929 pak byli psovodi zařazeni do stavu ČPS.

¹³¹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 64.

¹³² Výnos MV č. 2686312 z 22. 4. 1933.

¹³³ Výnos MV č. 51127-13 z 26. 7. 1933.

¹³⁴ 1. září 1933 byl zřízen četnický pohotovostní oddíl v Teplicích-Šanově pro okresy: Ústí nad Labem a Teplice - Šanov. Vzhledem k pohyblivosti a početnosti bylo oddíly použito jako samostatné jednotky při udržování veřejného pořádku a bezpečnosti téměř při všech veřejných projevech, veřejných schůzích a táborech lidu v obou politických okresech, dále při důlních stávkách a neštěstích a v normální době i k zamezení divokého dolování, které se následkem

zřízeny v Čechách a Slezsku k posílení pohraničních oblastí s Německem. Ale ještě koncem roku 1933 byly založeny další na Moravě a na Slovensku, v roce 1935 pak na Podkarpatské Rusi, tedy v sousedství Maďarska. Tento proces pokračoval i v dalších letech. Koncem roku 1933 bylo celkem 15 oddílů, v červenci 1937 již 31 (13 v Čechách, 6 na Moravě a ve Slezsku, 10 na Slovensku a 2 na Podkarpatské Rusi) a v roce 1938 pak 30.¹³⁵

ČPO představovaly první trvalé soustředění četnictva na místech odlišných od sídel doplňovacích oddělení. Podporovaly a doplňovaly služební činnost četnických stanic daného obvodu. Mimo příkázaný obvod mohlo být ČPO nebo jeho části užito jen se svolením zemského úřadu. Každý ČPO přímo podléhal veliteli příslušného četnického oddělení, který řídil a kontroloval výkon služby a dozíral na výcvik; při výkonu služby se řídil pokyny okresního úřadu, v jehož obvodu působil.

V čele ČPO stál velitel v hodnosti vrchního strážmistra, který měl svého zástupce, a jednotlivá družstva byla vedena dvěma instruktory. Stav jednoho oddílu byl 20 až 35 mužů (průměrný počet byl 25).¹³⁶ Ve stavu byli rovněž řidiči motorových vozidel a motocyklů. ČPO byly vybaveny autobusy a osobními automobily. Od roku 1936 byly do jejich výzbroje zavedeny lehké kulometry vz. J26.¹³⁷

Činnost ČPO se skládala z pravidelných objížděk a obchůzek v obvodu, z pohotovostní služby v místě dislokace a z teoretické přípravy. Do ČPO byli totiž zařazováni jako mužstvo výhradně četníci na zkoušku, kteří v době, kdy nevykonávali službu, byli školeni v předmětech vyučovaných na školách u doplňovacích oddělení.

ČPO nezakročoval samostatně, ale pouze společně s příslušnou místní stanicí, vyjma nebezpečí z prodlení. V těchto případech odevzdával zadržené

---

nezaměstnanosti, rozšířilo do značné míry. Mimo to oddíl spolupracoval se všemi stanicemi a poskytoval jen v případě potřeby žádné posily k udržení veřejného pořádku a bezpečnosti. Dále bylo oddílů použito se souhlasem zemského úřadu v mnoha případech mimo příkázaný obvod. 30. 6. 1937 byl celý útvar přemístěn do Českých Budějovic a příkázán mu obvod politických okresů České Budějovice, Kaplice a Český Krumlov.

¹³⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 64 – 65.

¹³⁶ Z 2 170 četníků na zkoušku, přijatých v letech 1935 – 37, jich byla většina zařazena do ČPO nebo na pohraniční kontrolní stanice a stanice v pohraničí.

¹³⁷ Automatická zbraň střílející ze zadní polohy závěru. Pro podávání se využívá rovný dvojřadý skříňový zásobník na 20 nábojů, vkládaný do kulometu shora. Jeho konstruktérem byl Václav Holec.

osoby příslušné stanici k dalšímu řízení. Veškeré samostatně zjištěné trestné činy oznamoval stanicím, ty po řádném vyšetření učinily potřebná udání (oznámení).

Výsledky služebních pozorování byly oznamovány nadřízenému veliteli oddělení, při nebezpečí z prodlení přímo okresnímu hejtmanu nebo úředníku jím k tomu určenému. Ten byl oprávněn, za účelem ověření získaných zpráv, ČPO doprovázet v rámci celého příkázaného obvodu. Jestliže došlo při takové služební cestě k nepředvídanému zákroku, který musel být vzhledem k hrozícímu nebezpečí proveden okamžitě a samostatně, převzal vedení četnického zákroku přítomný politický úředník. Jeho povinností bylo učinit o tom bezodkladné oznámení místně příslušnému okresnímu úřadu, aby mohla být provedena další potřebná opatření.¹³⁸

V roce 1937 byly ČPO zapojeny do struktur SOS. Byly přemístěny do sídel praporů SOS jako samostatné jednotky a tvořily většinou dispoziční zálohu velitele SOS. Protože opevňovací práce byly objektem zájmu německé zpravodajské služby, byly u ČPO zřízeny zvláštní zpravodajské oddíly v počtu 8 až 10 četníků.

Po obsazení Rakouska německou armádou v březnu 1938 byl v rámci dozbrojování SOS každý ČPO vybaven dvěma dalšími lehkými kulometry vz. 26. Pro specializované četnické útvary bylo objednáno 135 osobních automobilů, pro pohotovostní oddíly 30 autobusů a 150 motocyklů. Stavby ČPO byly počátkem května zvýšeny o 43 mužů a od 1. července 1938 ve Falknově nad Ohří, Kadani, Litoměřicích a Českých Budějovicích o dalších 43 mužů.¹³⁹

Službu u ČPO nám přibližuje ve svých vzpomínkách František Fara: *„Akce posílení četnictva v pohraničí pokročila natolik, že zanedlouho po odvodu jsem obdržel povolání k nástupu do četnické školy v Kutné Hoře, kde jsem 1. června 1933 nastoupil. Vyfasoval jsem četnickou uniformu, přilbu, pušku s bodákem, šavli a opasek. Ubytování jsme byli v Hrádku pod klášterem, kde byla tehdy vojenská kasárna... Škola trvala do konce listopadu 1933, tedy jen půl roku, protože bylo nutné z důvodů politických*

---

¹³⁸ Výnos MV č. 10.611/3-1934 z 15. 9. 1936.

¹³⁹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 65 – 66.

nastoupit co nejdříve do pohraničí k četnickým útvarům. Německá propaganda proti československému státu pracovala velmi intenzivně.

Po skončení školy jsme byli odveleni k četnickým pohotovostním oddílům v pohraničí. Já byl přidělen k četnickému oddílu v Trutnově. Byli jsme ubytováni ve velké budově před nádražím, kde jsme na dvoře měli i cvičiště. V přízemí byla kasárna části vojenského hraničářského praporu. My četníci jsme obsadili polovinu prvního poschodí, byli jsme ubytováni v pokojích po dvou a po třech. Velitelé, dva vrchní strážmistři, měli svou kancelář na stejné chodbě. Dále jsme tam měli učebnu, kde jsme se učili jen odborné předměty. Druhý den jsme nastoupili všichni do učebny. Tam nás naši velitelé po vzájemném představení seznámili s programem učení, jaká bude naše služba a jaký je její účel. Měli jsme se pohybovat po celém poněmčeném pohraničí okresu Trutnov a přilehlých okrajových úsecích sousedních okresů, zejména po státních hranicích. Bylo to od Náchoda po Harrachov, tedy prakticky po celé Krkonoše. Na přepravu jsme měli autokar, do kterého se vešla čtyřčlenná hlídka, velitel a řidič. Většina z nás v Krkonoších nikdy nebyla a tak se nám tato služba zamlouvala. Nejčastěji jsme jezdili do úseků středních Krkonoš – kupříkladu trasa Trutnov, Bernartice, Královec, Žacléř, nebo Svoboda-Jánské Lázně, Špindlerův Mlýn, Špindlerova bouda. Výchozí a konečná stanice byla Trutnov. Část úseku jsme vždy prošli pěšky, a tak vyšla služba vždy na celý den. Někdy jsme chodili na pochůzky i v noci... Těch pochůzkových úseků bylo mnoho. Střídal se oboustranně různými směry, a to i v přilehlých úsecích státních hranic. Konali jsme tedy pochůzky v šestičlenných hlídkách po státních hranicích pod velením instruktorů. Byla to jen taková pomocná služba, spíše dohled nebo prevence, vzbuzující respekt u nekalých živlů.“¹⁴⁰

3. 6. Četnické silniční kontrolní stanice

Jako důsledek rozvoje motorizace byly zřizovány od 1. května 1935 četnické silniční kontrolní stanice (ČSKS). Jejich obvod byl určován silniční sítí. ČSKS umístěné v sídle četnického oddělení byly podřízeny veliteli tohoto oddělení, ČSKS umístěné mimo toto sídlo byly podřízeny příslušným

---

¹⁴⁰ František FARA, *Četnické vzpomínky*, Praha 2002, s. 23 – 27.

okresním četnickým velitelům.¹⁴¹ K 10. březnu 1936 existovalo 15 ČSKS, v červenci 1937 již 19 a uvažovalo se o zřízení dalších. V roce 1937 jich pracovalo v Čechách devět (Česká Lípa, České Budějovice, Hradec Králové, Jičín, Karlovy Vary, Most, Plzeň, Poděbrady a Praha), na Moravě a ve Slezsku pět (Brno, Jihlava Moravská Ostrava, Olomouc a Uherské Hradiště), na Slovensku šest (Bánská Bystrica, Bratislava, Košice, Poprad, Trenčín a Žilina) a na Podkarpatské Rusi dvě (Chust, Mukačevo). Jejich působnost se samozřejmě nevztahovala na obvody státních policejních úřadů, které si dopravní službu zajišťovaly samy.

Činnost ČSKS řídil velitel, který měl stanoveného zástupce a k dispozici 6 až 9 četníků určených k výkonu služby. Úkolem ČSKS bylo hlídkování v přikázaném služebním obvodu, dozor nad dodržováním předpisů upravujících dopravu na silnicích. Pozornost byla věnována zejména hlavním silničním spojům (státní silnice, mezinárodní autostrády) ve dne i v noci, zvláště pak úsekům nejvíce frekventovaným a v době největšího provozu. Kromě toho dohlížely i na ostatní silniční spoje (okresní silnice). Pokud to dovozoval jejich účelný výkon služby a zejména pak jejich nečekaná přítomnost, zaměřovaly se i na sousední úseky hlavních silničních spojů mimo jejich vlastní služební obvod.

Povinností hlídek ČSKS bylo rovněž poskytování první pomoci v případě nehod na silnicích a zajištění dopravy zraněných k nejbližšímu lékaři nebo přivolání lékaře v případech vážných úrazů. Činnost ČSKS se nevztahovala na obvody všech státních policejních úřadů, ve kterých nevykonávalo bezpečnostní službu četnictvo.¹⁴²

V roce 1936 byly ČSKS dovybaveny signálními přístroji a zároveň byla stanovena úprava kontroly motorových vozidel.¹⁴³ Ostatní četnické

---

¹⁴¹ Výnos MV č. 66194/13-1935 z 24. 10. 1935.

¹⁴² Výnos MV č. 14615/12-1937 z 23. 4. 1937.

¹⁴³ Výnos MV č. 5420/13-1936. Byly zavedeny tyto signální přístroje:

A) Siréna, charakterizovaná jako zvukový výstražný přístroj, tvořený ze tří elektrických houkaček různého ladění (a, fis, d), houkající v krátkých intervalech postupně za sebou a poté ještě všechny najednou, čímž vznikl nápadný a vždy stejný signál. Signálu této houkačky, jíž byly vybaveny osobní automobily, se smělo užívat pouze k zastavování provozu.

B) Návěstka – ruční terč kruhového tvaru, vnějšího průměru 260 mm, opatřený válcovitým držadlem. V horní části terče byl umístěn nápis Kontrola a v spodní nápis Stop. Základní plochu čelní stěny bylo možno osvětlit zabudovanými žárovkami.

Vlastní zastavování dopravy bylo prováděno vztyčením návěstky. Bylo stanoveno, že zazní-li siréna, nebo je-li dávano znamení návěstkou, musí být veškerý provoz oboustranně uzavřen.

útvary tímto vybavením nedisponovaly a v případech, kdy k účelu přímého zákroku bylo nutno zastavit nějaké motorové vozidlo, učinil tak četník tím, že se postavil proti směru jedoucího vozidla a vztyčil pravou niku, ve tmě nebo v mlze pak dával znamení kroužením elektrickou služební svítlnou.

Úkoly v oblasti silničního provozu plnily i ostatní četnické stanice. Byla jim určena povinnost věnovat při výkonu silniční policie plnou pozornost, především pak zajistit, aby všeobecné předpisy vydané k udržování veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti na silnicích, byly bezpodmínečně dodržovány.

Technickou kontrolou zařízení a vybavení motorových vozidel, jakož i kontrolou předepsaných dokladů pro ně, však byly zásadně pověřeny motorizované četnické útvary. Ostatní stanice toto zajišťovaly jen při zvláštních, k tomu účelu nařízených raziích.

Pracovníci ČSKS měli povinnost zastavit se na četnických stanicích, jejichž sídly projížděli a tyto služební návštěvy zapisovat ve staničních služebních knihách.

3. 7. Okresní četnické stanice

Byly zavedeny zkušebně ke dni 1. dubna 1935 u ZČV v Praze a dislokovány v Benešově u Prahy, Kolíně a Slaném v sídlech okresních politických úřadů. Tvořilo je vždy minimálně 20 četníků. Ti byli vybaveni dvěma automobily, větším počtem služebních jízdních kol a stálou telefonní službou. Smyslem zřízení okresních četnických stanic bylo vytvoření organizačního článku, který byl schopen rychlého a důrazného zásahu na území celého okresu ve prospěch méně obsazených venkovských stanic.

Stanici velel okresní četnický velitel. Její příslušníci vykonávali službu jednak ve svém obvodě, ale zasahovali také v obvodech venkovských, a to na příkaz představeného okresního úřadu nebo na žádost některé z venkovských, stanic. Příslušníci stanice, pokud nebyli vyžadováni k zákrokům, vykonávali objížďky a obchůzky v celém politickém okresu, aby bylo dosaženo intenzivního výkonu silniční a cizinecké policie.

OČS byly svým způsobem obdobou ČPO, organizovaných na úrovni četnického oddělení s tím rozdílem, že v době, kdy neprováděly zákroky na

vyžádání nebo posilování výkonu služby, vykonávaly tzv. obyčejnou službu, zatímco ČPO se v této době zabývaly výukou a výcvikem četníků na zkoušku, ze kterých byly tvořeny.¹⁴⁴

3. 8. Četnické letecké hlídky

Bezpečnostní letectvo v ČSR vzniklo, v porovnání s ostatními evropskými státy, relativně dosti pozdě.¹⁴⁵ Četnické letecké hlídky (ČLH) byly zřízeny MV po dohodě s MNO a ministerstvem veřejných prací¹⁴⁶ ke dni 1. 7. 1935.¹⁴⁷ Důvodem k jejich založení byla potřeba zajištění výlučné pravomoci a svrchovanosti státu ve vzdušném prostoru nad územím ČSR.¹⁴⁸ Šlo o reakci na špionážní přelety a nerespektování stanovených přeletových úseků německým a maďarským letectvem, jejichž počet stále vzrůstal, zejména po roce 1933.¹⁴⁹

Po zformování měly ČLH původně 5 stanovišť, oficiální označení znělo Četnická letecká hlídka s místem dislokace. V Čechách to byl Cheb (ČLH Cheb; v roce 1938 byla přesunuta do Karlových Var), Růžodol

---

¹⁴⁴ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 67.

¹⁴⁵ Např. v sousedním Maďarsku existovalo policejní letectvo již od roku 1918. Vzdor tomu, že v ČSR nebyly žádné tradice letecké policie, vyskytl se již ve 20. letech podnět k využití letadel k policejním účelům. Pracovník IV. Bezpečnostního oddělení pražského policejního ředitelství Z. Bubník hodlal pachatele vraždy, prchajícího vlakem do Bratislavy, pronásledovat letadlem. Policejní ředitel Bienert k tomu vyžádal letadlo od armády, ale Bubníkuv nadřízený Knotek použít letadla Bienertovi rozmluvil, protože nechtěl kvůli jednomu vrahovi riskovat život svého nejlepšího detektiva.

¹⁴⁶ Ministerstvo veřejných prací vedlo podle § 26 zák. č. 172/1925 Sb. z. a n. letecký rejstřík, který zahrnoval rejstřík letadel, rejstřík letců, rejstřík podniků (majitel koncesí, ředitelů podniků apod.) a rejstřík provozoven, dále věcný a osobní index a sbírku listin. Jednalo se o veřejné listiny, proto nebyl veden pro armádu rejstřík letců a leteckých provozoven.

¹⁴⁷ Výnos MV č. 45.866/13-1935, který vycházel z ustanovení § 3 zákona o četnictvu č. 299/1920 Sb. z. a n.

¹⁴⁸ Svrchovanost ČSR ve vzdušném prostoru byla deklarována mezinárodní úmluvou o úpravě letectví z 13. 10. 1919 a zákonem o letectví č. 172/1925 Sb. Z. a n. (§ 1: Československému státu náleží výlučná svrchovanost nad vzduchovým prostorem na jeho státním územím).

¹⁴⁹ Vyostřování situace po nástupu nacistů k moci dokumentuje zprávu MNO č. 2.093. dův. VI/I. odděl. 1933 z 29. září 1933, adresovaná ministerstvu veřejných prací: „Věc: německá letadla: úprava letů nad ČSR. ... V posledních dobách množí se nápadně lety německých letadel na čs. Území. Hlášení o nich dochází na MNO denně. MNO má důvodné podezření, že jde o přímou a systematickou rekognoskaci našeho pohraničí. Byla pozorována letadla kroužící nad městy, nádražími, vojenskými a průmyslovými objekty, oblétávající vodní toky, komunikace (silnice, železnice, viadukty) apod. Se zřetelem na dané politické poměry je stav tento pro státní zájmy nebezpečný a nežádoucí. MNO je nuceno žádat, aby se vším urychlením byla učiněna vhodná opatření, která by lety letadel (vyjma lety konané na pravidelných liniích podle příslušných ujednání) buď vůbec znemožnila, nebo aspoň podstatně snížila, resp. umožnila též dostatečnou kontrolu.“

u Liberce (ČLH Liberec)¹⁵⁰ a Hradec Králové (ČLH Hradec Králové), ve Slezsku Dolní Benešov u Opavy (ČLH Dolní Benešov; v roce 1938 byla přesunuta do Moravské Ostravy) a na Slovensku Vajnory u Bratislavy (ČLH Bratislava). Již od roku 1936 bylo projektováno rozsáhlé rozšíření ČLH. V roce 1938 měly vzniknout ČLH Plzeň, České Budějovice, Terezín a Staré Město u Moravské Třebové (původně byla plánována Olomouc). V roce 1939 pak měly být zřízeny ČLH Praha, Brno, Žilina, Košice a Užhorod. Realizace probíhala poněkud odlišně. Ke dni 16. dubna 1938 byly zřízeny 2 hlídky v Plzni a Českých Budějovicích.¹⁵¹ Poslední 4 hlídky byly zřízeny 1. července 1938 - Terezín, Staré Město u Moravské Třebové, Brno a Zvolen.¹⁵²

Až do zániku ČSR existovalo celkem 11 hlídek, po vyklizení pohraničí na podzim 1938 ale došlo k některým změnám dislokace.¹⁵³ Na svých původních stanovištích zůstaly ČLH České Budějovice (služební prostor Jindřichův Hradec - Sušice), Brno (služební úsek Znojmo - moravskoslovenská hranice), Bratislava a Zvolen. ČLH zanikly 16. března 1939 po obsazení letišť německou armádou, oficiálně byly zrušeny 31. března 1939.

ČLH byly částečně umístěny na vojenských letištích (Cheb, Hradec Králové, Vajnory), částečně pro ně byly vhodné prostory upravovány až po jejich zřízení. ČLH byly podřízeny výhradně MV, kterému přímo podávaly zprávy a hlášení. Pouze v období od 23. září 1938 do 7. listopadu 1938 byl jejich létající i pozemní personál zařazen k jednotlivým bojovým útvarům armádního letectva. Zpětný převod od armády k četnictvu (pouze v českých zemích a na Slovensku zůstaly i nadále podřízeny vojenské správě) ovšem probíhal dosti pomalu, takže ČLH mohly obnovit řádnou službu až v prosinci 1938. Velitelem leteckých hlídek byl po celou dobu jejich existence mjr. (od roku 1938 pplk.) A. Vlk.¹⁵⁴ Služební obvody

¹⁵⁰ Požadavek na přemístění hlídky do České Lípy nebyl MV akceptován.

¹⁵¹ Výnos MV č. 28.703-12 z 13. 4. 1938, publikovaný ve Věstníku četnictva č. 8/1938.

¹⁵² Výnos MV č. 52.778/12 z 23. 6. 1938, publikovaný ve Věstníku četnictva č. 13/1938.

¹⁵³ V závorkách jsou uvedeny prostory působnosti. ČLH Plzeň změněna na ČLH Klatovy (Sušice – Rakovník), ČLH Karlovy Vary změněna na ČLH Praha se sídlem na kbelském letišti, ČLH Terezín změněna na ČLH Kralupy nad Vltavou, byla provizorně umístěna na kbelském letišti (Rakovník - Mnichovo Hradiště), ČLH Liberec změněna na ČLH Jičín, provizorně byla umístěna v Milovicích (Mnichovo Hradiště – Náchod), ČLH Hradec Králové změněna na ČLH Chrudim, provizorně byla umístěna ve Vysokém Mýtu (Náchod – Bystré), ČLH Moravská Třebová změněna na ČLH Olomouc (Bystré – moravskoslovenská hranice), ČLH Moravská Ostrava změněna ČLH Jihlava, provizorně umístěna v Německém Brodu (Znojmo – Jindřichův Hradec).

¹⁵⁴ Vlk Antonín (1894–1959), čs. Armádní a četnický důstojník. Po absolvování reálky studoval na ČVUT obor technické chemie. Bojoval v 1. světové válce, v roce 1916 padl do italského

hlídek původně zahrnovaly území 3 až 5 četnických oddělení. Každé ze stanovišť ČLH úzce spolupracovalo s četnickými odděleními, spadajícími do obvodu jejich místní působnosti.¹⁵⁵

Ve stavu byli zařazeni letci, pozorovatelé, letečtí mechanici, radisté a řidiči. Pro nedostatek odborníků v řadách četnictva byli k leteckým hlídkám převeleni příslušníci armádního letectva. Až na jaře 1938 byli k ČLH vybráni uchazeči z řad četnických strážmistrů, kteří byli bývalými dělesloužícími poddůstojníky armádního letectva.¹⁵⁶ Později do stavu ČLH přibyli ještě četničtí radiotelegrafisté, zpravidla 2 muži na jednu hlídku. Strážní službu zpravidla vykonávalo mužstvo, zapůjčené blízkou vojenskou posádkou, později ji prováděla i státní policie.

ČLH byly vybaveny letadly typů Škoda D-I, Aero AP-32, Avia B-534 (zkušebně od roku 1936, stabilně od roku 1937) a Letov Š-328.¹⁵⁷ Letadla byla hlídkám původně dodávána armádou,¹⁵⁸ která rovněž obstarávala potřebné opravy, výměny havarovaných strojů apod. Původně byla každá ČLH vybavena jen jedním letadlem, teprve 31. března 1938 bylo rozhodnuto, že hlídky budou mít po dvou letadlech.

---

zajetí a vstoupil do legií. V říjnu 1918 byl jako příslušník 39. pluku Výzvědného těžce raněn v bojích na Piavě. Za účast v I. odboji později obdržel četná domácí i zahraniční vyznamenání. Po návratu do vlasti nastoupil službu u MNO, v říjnu 1919 byl přijat k četnictvu. Postupně absolvoval několik resortních škol a kursů (kurs pro velitele čet, pro četnické a správní důstojníky, pro velitele jednotek SOS, kriminologický kurs na právnické fakultě a kursy u vojenského letectva). V letech 1920 – 1932 velel četnickým oddělením v Lučenci a Bratislavě, od roku 1935 byl zařazen v Plzni. Odtud byl přeložen k MV do Prahy a po výcviku u vojenského letectva byl pověřen vybudováním ČLH. V roce 1941 byl jako bývalý legionář pro politickou nespolehlivost přeložen do trvalé výslužby. Za protektorátu byl zapojen do II. odboje. V květnu 1945 byl reaktivován a zařazen jako přednosta motorového oddělení štábu Hlavního velitelství SNB, později se podílel na činnosti bezpečnostního letectva, které nově budoval a organizoval. Po únoru 1948 byl nucen ze služeb SNB odejít. Posmrtně byl rehabilitován 3. 12. 1990 a jmenován policejním plukovníkem in memoriam.

¹⁵⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 67 – 68.

¹⁵⁶ Byl pro ně uspořádán krátkodobý výcvik ve dnech 28. 4. 1938 – 21. 5. 1938 u cvičné letky armádního leteckého pluku 4 a poté byli přemístěni ke konkrétním ČLH. Ve dnech 4. května 1938 – 18. června 1938 pak proběhl u Zemského leteckého skladu v Praze opakovací kurs četnických mechaniků, kteří k 1. 7. 1938 nastoupili k ČLH.

¹⁵⁷ Původně se počítalo s typem Letov Š-528. Šest těchto letadel bylo v roce 1938 převzato a opatřeno kamufláží ČLH, ale po praktické službě zařazeny nebyly a v témže roce byly vyměněny za stejný počet letadel typu Letov Š-328. V únoru 1939 mělo být ČLH přiděleno 12 kurýrních letadel Beneš-Mráz Be-51B "Beta Minor", což již nebylo realizováno. Příležitostně (pro výcvik, kurýrní služby apod.) byla užívána i letadla jiných typů (s původním civilním nebo vojenským označením).

¹⁵⁸ Vybavením ČLH letadly v roce 1935 byl pověřen letecký pluk 1, dislokovaný v Praze. Přelet vybraných letadel byl stanoven tak, aby mohly být 9. července 1935 předány četnictvu. Od roku 1936 byla letadla obstarávána ministerstvem veřejných prací. MV získalo vlastní rozpočtové prostředky na pořizování letecké techniky až v roce 1938. Letadla ČLH byla do roku 1937 zapisována do leteckého rejstříku, poté je z důvodu utajení evidovalo pouze MV.

Četnická letadla charakterizoval šedozelený nátěr s červeně lemovanými okraji nosných ploch, červeným imatrikulačním označením a trojúhelníkovým státním znakem na svislé ocasní ploše.¹⁵⁹

Výzbroj letadel tvořily letecké kulometry vz. 30,¹⁶⁰ posádky byly vyzbrojeny pistolemi a světelnými, případně kouřovými raketami. Co se použití zbraně týče, bylo značně omezené. Cizímu letadlu, které narušilo čs. vzdušný prostor, měl být podle předpisu dán příkaz k přistání radiostanicí (pokud ovšem byla k dispozici a podařilo-li se navázat radiové spojení), nebo mu měl být dán příkaz k následování signální pistolí¹⁶¹ a pokud neuposlechlo, mělo být manévrováním (pomocí nalétávání) donuceno k přistání. Výstražná střelba se směla použít jen v krajním případě.¹⁶²

Střelbu bylo ovšem možno použít pro sebeobranu v případě napadení cizím letadlem. Nevýhodou bylo, že letci nebyli většinou vybaveni kyslíkovými přístroji, takže nemohli cizí narušitele pronásledovat do větších výšek.¹⁶³

ČLH byly pověřeny dohledem nad dodržováním příslušných zákonných předpisů a mezinárodních smluv o letectví, hájily výlučnou pravomoc a svrchovanost československého státu ve vzdušeném prostoru. Spolupůsobily také s ostatními složkami četnictva při plnění jejich úkolů (pronásledování nebezpečných zločinců, pasová služba apod.) a konaly službu „pomocnou a záchrannou“, například při přírodních katastrofách nebo leteckých neštěstí. Příslušníci leteckých hlídek proto evidovali veškerou leteckou činnost ve vzdušném prostoru ČSR, kontrolovali

---

¹⁵⁹ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 127.

¹⁶⁰ Jediný kulomet ve třicátých letech montovaný do čs. bojových letedel.

¹⁶¹ Předepsanou signalizaci popisoval velitel ČLH A. Vlk v článku „Četnické letecké hlídky“ v časopise *Bezpečnostní služba* z roku 1936 následovně: „Zamýšlí-li četnická letecká hlídka naznačit nějakému letadlu, že je v zapovězené oblasti a že má změnit směr cesty, používá těchto signálů: 1. Ve dne tři střel, vypálených za sebou v přestávkách 10 vteřin, jejichž výbuch působí obláček bílého kouře, naznačující směr, kterým se má letadlo dát; 2. v noci tři střel vypálených v přestávkách 10 vteřin, dají bílá světla nebo hvězdy, naznačující směr, kterým se má letadlo dát. Má-li se letadlu dát rozkaz, aby přistálo, nutno užití těchto signálů: 1. Ve dne tři střel, vypálených v přestávkách 10 vteřin, jejichž výbuch způsobí obláček černého nebo hnědého kouře; 2. v noci tři střel vypálených v přestávkách 10 vteřin, jejichž výbuchy způsobí světla nebo zelené hvězdy. Uváděná signalizace k přistání se v podstatě shoduje se zněním vl. nař. č. 148/1934 Sb. z. a n. (předpisy o cizozemských letadlech), kde je ale pro použití ve dne uváděn obláček kouře černého nebo žlutého.“

¹⁶² Viz výnos MV č. 41.921/13-1936 z 9. 7. 1936.

¹⁶³ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 68 – 69.

dodržování leteckých předpisů a konali hláskou a signální službu v pohraničí i ve vnitrozemí.¹⁶⁴

Situaci u ČLH nám přibližuje ve své vzpomínce škt. František Rypla, velitel ČLH Hradec Králové „Každý z nás musel znát perfektně znát průběh našich hranic. Létal jsem skoro každý den, někdy i víckrát denně, a za každého i nepříznivého počasí. Jestliže však náš letoun přelétl jen trochu hranice či jenom, jak se říká, o ně škrtl, a nebo dokonce se na druhé straně jen zdálo, že letí příliš přesně po hranicích, ihned následovaly z Německa bouřlivé protesty a letounům hrozilo, že se příště vrátí zasažené kulometnou palbou.

Naproti tomu my jsme nesměli dlouho létat s nabitými zbraněmi a měli jsem jen rozkaz v případě setkání s cizím letadlem vyzvat ho podle mezinárodních úmluv k následování vystřelením tří dýmových raket a eventuálně donutit jej k přistání manévrováním. To vše bylo ovšem iluzorní. Hlášení o přeletěch německých letounů – velmi časté – nám dávaly většinou pohraniční četnické stanice. My jsme tam sice přilétávali, někdy i v noci, ale pochopitelně pozdě, protože celý ten hláskový systém byl pomalý.“¹⁶⁵

3. 9. Stráž obrany státu

Stráž obrany státu byl celek určený k ochraně státních hranic. SOS podléhala v době míru Ministerstvu vnitra, po vyhlášení ostrahy hranic by velení převzalo Ministerstvo národní obrany. SOS byla uvedena v platnost dnem 31. října 1936, přičemž se vycházelo ze zákona č. 131. sb. z. a n. z 13. května 1936 O obraně státu. Nařízením bylo určeno, které složky budou součástí SOS, její úkoly mírové i válečné, určitá rozdílnost podřízenosti vůči politickým úřadům vojenským velitelstvím a Ministerstvu vnitra jako nejvyššímu orgánu v době míru.¹⁶⁶

Jako složky SOS byli určeni příslušníci z řad četnictva, finanční stráže, státní police a vojenské posily. Přes řadu problémů spojených s formováním nové bezpečnostní složky (nedostatek vojenských instruktorů, materiálů apod.) se podařilo za rok 1937 vycvičit 16 110 stálých příslušníků Stráže. Z toho

¹⁶⁴ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 127.

¹⁶⁵ Jindřich MAREK, *Četnické letecké hlídky 1935 – 1939. Čs. letci u 280. a 544. perutě RAF*, Cheb 2001, s. 56.

¹⁶⁶ Robert SPEYCHAL a kol., *Stráž obrany státu*, Praha 2002, s. 6.

polovinu tvořily četníci, více než čtvrtiny finanční strážníci a zbytek policisté. Nejlépe hodnoceni ve výcviku byli četníci. Na území republiky fungovalo 31 praporů, z toho 13 bylo v Čechách. Při květnové částečné mobilizaci roku 1938 bylo, po plném aktivování jednotek SOS, v jejich rámci zařazeno 21 310 mužů z toho 12 671 vojenských posil, 5 847 četníků, 6 637 finančních strážníků a 3 166 policistů.¹⁶⁷

Základním prvkem Stráže mělo být družstvo skládající se z 13 mužů; v praxi však byla stavěna mužstva i daleko silnější. Pro formování jednotek SOS neexistovala na rozdíl od armády jednotná struktura s danými tabulkovými stavy. Jednotlivé prapory Stráže se proto značně odlišovaly organizačně i početně. Počty taktických svazků praporu – tedy družstev, čet a rot - byly určovány s ohledem na úkoly, které stanovilo velitelství příslušného armádního sboru. Počty jednotek SOS tak ovlivňovala šířka střeženého úseku, charakter střeženého terénu, počet a druh komunikací, početnost a národnostní složení obyvatelstva v blízkosti hranice, předpokládaná intenzita bojové činnosti nepřítele a další speciální úkoly stráže (ničení apod.). I s přihlédnutím k velikosti politických okresů se početní stavy praporů pohybovaly od 400 do 2 000 mužů. Celkové počty nasazených příslušníků SOS byly při pohotovosti v květnu 1938 přes 28 000 mužů a v září dokonce přes 30 000 mužů.¹⁶⁸

Při zářijovém povstání německých separatistů bylo nasazeno téměř 30 000 členů SOS. Z toho byla více než polovina vojáků (z nich asi desetina aktivních, ostatní záložníci), dále asi 5 000 četníků, 2 000 policistů a 6 500 finančních strážníků. Na ohrožená místa byly přesunuty četnické posily: 255 četníků od ZČV v Užhorodu (Včetně celého četnického pohotovostního oddílu z Chustu) a 370 četníků od ZČV v Bratislavě.¹⁶⁹

Za II. republiky byla SOS dezaktivována, její příslušníci se vrátili ke své resortní službě. Poslední vojenské akce SOS byly na Podkarpatské Rusi ve dnech 13. až 16. 3. 1939, kdy se účastnila spolu s armádou bojů nejprve se síčovými střelci a pak s Maďary. Po většinu této doby se zcela paradoxně bojovalo ve jménu již neexistujícího státu. Oficiálně byla SOS

---

¹⁶⁷ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 114.

¹⁶⁸ R.LÁŠEK, *Jednotka určení SOS. Díl první*, s. 15 – 16.

¹⁶⁹ Do 30. září 1938 padlo 37 a bylo raněno 132 příslušníků SOS, celkové ztráty armády a bezpečnostních sborů byly 171 mrtvých, 404 zraněných a asi 800 zajatých.

zrušena až nařízením protektorátní vlády (č. 3/1940 z 21. 12. 1939 Sb. z. a n.).¹⁷⁰

Jaká byla služba u jednotek SOS, vzpomíná Ludvík Fojtík: „*Jako příslušník SOS jsem byl odvelen dne 15. září 1938 z Podkarpatské Rusi do Čech k četnickému velitelství České Budějovice. Odtud jsme byli ihned posláni do Vyššího Brodu, kde jsme dne 17. září utvořili četou se dvěma družstvy pod velením praporčíka Václava Brandta. Vytvořili jsme tak zálohu pro jednotky SOS a pro ochranu města Vyšší Brod. Štábní strážmistr Karel Vyoral byl velitelem prvního mužstva a já druhého. V okolí Vyššího Brodu jsme se zúčastnili několika přestřelek s ordnery při přepadech družstev SOS, kterým jsme na znamení raketou přišli na pomoc.*

Dne 23. září byla naše skupina ve Vysokém Brodu napadena velkou přesilou ordnerů z Vyššího Brodu i okolí a bojem vytlačena z města. Druhého dne ráno jsme město opět obsadily za podpory tří tančíků. Po jejich odjezdu byli jsme opět následující noci vytlačeni ordnery z města. V noci na 30. září započal na celém úseku nástup ordnerů za podpory těžkých kulometů německé armády střílejících z německého území. Naše jednotka dostala rozkaz držet levý břeh Vltavy a přechody, aby družstva SOS mohla ustoupit pod naši ochranou za řeku. Naše četa však byla zatlačena dále od řeky a teprve k ránu se nám podařilo levý břeh opět obsadit. Roztroušená družstva SOS ustupovala za noci bojem z hranice k řece. Nad ránem po skupinkách i jednotlivě pak naši řeku přebrodivili, přičemž jsme je chránili palbou. Ráno 30. září jsme dostali rozkaz, aby naše četa ustoupila do Českého Krumlova. Cestou jsme byli ostřelováni skupinami ordnerů z okolních obcí.

Po příchod do Českého Krumlova byla naše četa sloučena s druhou četou a takto vzniklé jednotce velel štábní kapitán Maxmilián Beutler, velitel četnického oddělení z Berehova. Všichni příslušníci této jednotky byli od ZČV Užhorod. Večer při evakuaci krumlovského okresního úřadu byli státní úředníci napadeni ordnery a několik dobrovolníků od nás bylo vysláno na ochranu. Ordneři byli usazení v zahrádkách ve svahu nad ulicí, a proto jsme rozstříleli pouliční světla, abychom neskýtali cíl. Za neustálé střelby pak byl

---

¹⁷⁰ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 115.

okresní úřad evakuován. Po návratu zpět na náměstí byli jsme opět napadeni palbou vikýřů a oken protilehlých budov, kterou jsme však záhy umlčeli.

Asi ve 22 hodin byl dán rozkaz k ústupu z města. Šli jsem jednotlivě za sebou po obou stranách ulice. Šel jsem jako první po pravé straně a po levé šel jeden příslušník policie z Českého Krumlova a cestou jsem odstřelovali pouliční lampy, aby nebylo na ustupující vidět. Za námi jela civilní auta, evakuující české obyvatelstvo z města, a za nimi část jednotky kryla ústup.

Kritická situace nastala při přechodu mostu přes Vltavu. Most byl totiž ostřelován ordnery po toku řeky ze zahrad a ze svahu od zámku. Asi deset nebo dvanáct nás pod palbou přeběhlo most na druhou stranu, ale další ho již pro silnou palbu přejít nemohli. My, kteří jsem most přeběhli, jsme proto zahájili palbu. Z mého družstva se mnou přeběhl kulometčík, závodčí Galuška. Řídil jsem palbu z našeho kulometu podle záblesků povstalců. Pod kulometnými dávkami počali ordneři ustupovat, až byli úplně vytlačeni. Kolona pak postupovala dále směrem na České Budějovice. Zde pak byli všichni četníci z Podkarpatské Rusi shromážděni a vlakem odjeli ke svým kmenovým stanicím.¹⁷¹

IV. Protektorát Čechy a Morava

Protektorátní četnictvo zůstalo v činnosti na redukovaných územích v podstatě ve stejné struktuře, jakou mělo v českomoravských prostorech II. republiky. I nadále stál v jeho čele generální velitel četnictva, který byl ale v rámci reform, zaměřených na připodobnění německé struktuře, jmenován i generálním velitelem uniformované policejní stráže. Nad ní vykonával dozor, pokud se týkalo kázně, výcviku a školení, tedy stejně, jako dosud u četnictva. Dále existovalo v rámci MV četnické oddělení (pod číslem 12 od roku 1937).

Protektorátní území zabíralo neúplný prostor dvou bývalých čs. zemských četnických velitelství, která rovněž zůstala zachována. Velitelství sídlila i nadále v Praze¹⁷² a Brně. V rámci zemských velitelství pak byla jako

¹⁷¹ R. LÁŠEK, *Jednotka určení SOS. Díl první*, s. 275 – 277.

¹⁷² Pražskému velitelství podléhalo 13 velitelství četnických oddělení (Benešov, České Budějovice, Hradec Králové, Chrudim, Jičín, Kladno, Klatovy, Kutná Hora, Mladá Boleslav,

dříve četnická oddělení (se správním důstojníkem jakožto velitelem), okresní četnická velitelství (s výkonným důstojníkem jakožto velitelem) a konečně základní článek četnické stanice. Na stanici sloužili nejméně dva muži, zpravidla čtyři, ale i více, velitelem byl většinou vrchní strážmistr.¹⁷³

Ze speciálních zařízení zůstalo zachováno do roku 1942 Ústřední četnické pátrací oddělení v Praze a dále četnické pátrací stanice, četnické pohotovostní oddíly a četnické silniční kontrolní stanice. Původně existovaly i četnické pohraniční kontrolní stanice (v Čechách), které byly později zrušeny, tak jako již na počátku existence protektorátu okresní četnické stanice a četnické letecké hlídky. V roce 1942 byly zavedeny motorizované četnické roty. Nezměnil se ani systém hodností, až v roce 1944 byly provedeny určité úpravy a zavedeny nové hodnostní stupně pro strážmistry. Důstojníci se dělili na správní (nejvyšší hodnost generál)¹⁷⁴ a výkonné (nejvyšší hodnost major). Z kategorie správních důstojníků ovšem vymizeli letečtí důstojníci. V rámci služeb existovali důstojníci zdravotnictva, justiční služby, intendantstva a účetní.¹⁷⁵

Blíže nám práci četníků za protektorátu přibližuje F. Fara ve svých vzpomínkách: *„Stíhání černého obchodu všeho druhu za okupace bylo jedním z prvořadých úkolů, neboť na černém trhu mizely tuny potravin. Proto bylo české četnictvo za války jako mezi dvěma obrovskými mlýnskými kameny. Na jedné straně veliký tlak německých okupačních úřadů a velitelství, na druhé straně poučit sounáležitosti k zotročenému českému národu spolu s nenávisť k okupantům.*

Bylo nás v okrese na všech četnických stanicích celkem sedmdesát a v okresním městě ještě sedm četníků německých. A to bylo příčinou hlavního tlaku na nás, neboť Němci stále

---

Písek, Praha, Roudnice nad Labem a Tábor). Velitelstvím oddělení bylo podřízeno 44 okresních četnických velitelství a těmto celkem 875 četnických stanic.

¹⁷³ Pavel MACEK, – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva III.*), Praha 2001, s. 91 – 92.

¹⁷⁴ Ke konci roku 1939 existoval jediný generál četnictva, byl jím tehdejší ministr vnitra Josef Ježek. Funkcí generálního velitele četnictva byl pověřen zemský velitel v Praze plk. Josef Rejř (na generála byl povýšen až v roce 1940), zemským velitelem v Brně byl pplk. Ladislav Kľofanda. Zato bylo tou dobou 10 četnických generálů ve výslužbě.

¹⁷⁵ Důstojníci služeb, vyjma důstojníků účetních tvořili zcela nepočtenou skupinu, stejně jako v bývalé republice. Např. ke konci roku 1939 byli ve službách četnictva 3 důstojníci zdravotnictva, 3 důstojníci justiční služby, 4 důstojníci intendantstva, 56 důstojníků účetních a 11 vrchních strážmistřů a praporčků, kteří byli aspiranty důstojníků účetních.

poukazovali na to, že těch sedm německých četníků má mnohonásobně vyšší počet udání na černý obchod než všech sedmdesát českých četníků dohromady. Okresní hejtman i okresní četnický velitel – oba Němci – proto stále hromovali a vyhrožovali, že nás polovičku pozavírají pro sabotáž, ale vše marně. Udání na černý obchod se nezvyšovala.“¹⁷⁶

V. Soumrak četnictva

Komunističtí činitelé v zahraničním odboji v závěru války nakonec prosadili, aby se na osvobozeném území konstitoval místo dřívějších složek nový, jednotný bezpečnostní sbor. Postupem času se pro něj ustálilo označení Sbor národní bezpečnosti. První praktické opatření k realizaci tohoto záměru schválila Slovenská národní rada, která již na konci února 1945 nařízením rozpustila četnictvo a policejní formace a vytvořila jednotnou „Národní bezpečnost.“ Pro české země se stal rozhodujícím dokumentem program MV, schválený československou vládou 17. dubna 1945 v Košicích a předvídací vytvoření jednotného bezpečnostního sboru (Národní bezpečnostní služba). S odvoláním na něj MV výnosem z 30. června 1945 zrušilo četnictvo, uniformovanou státní policii a obecnou výkonnou policii.

Do nového sboru přejímali příslušníky četnictva a policie, kteří uspěli při prověrkách národní spolehlivosti, a doplňovali je novými zájemci zejména z Revolučních gard. Pro výkon služby poměrně dlouho platily původní služební předpisy pro četnictvo a státní policii. Změnu organizace bezpečnostního aparátu legalizovalo až přijetí zákona o národní bezpečnosti v roce 1947.¹⁷⁷

Jaké to bylo na četnické stanici ve Vrchlabí v květnu 1945, o tom vypráví F. Fara: „Zprvu nás bylo na četnické stanici málo a jen těžko jsme zvládali situaci. Pracovali jsme denně od sedmé hodiny ráno a většinou až do pozdního večera. Před námi, již od 5. května, zde působila takzvaná Revoluční garda, označovaná páskou na rukávech RG, později ale spíše nazývaná rabovací garda. Zpočátku vykonali hodně záslužné práce, ale později jsme s nimi měli jako četníci potíže pro jejich narůstající přehmaty.“

---

¹⁷⁶ F. FARA, *Četnické vzpomínky*, s. 85 – 86.

¹⁷⁷ L. VOJÁČEK, *Československé četnictvo*, s. 128.

*Celkově tomuto chaotickému porevolučnímu období říkám soumrak četnictva. Přejmenovali nás totiž na SNB – Sbor národní bezpečnosti – kde měli stále větší vliv komunisté.*¹⁷⁸

---

¹⁷⁸ F. FARA, *Četnické vzpomínky*, s. 120 – 121.

2. „Být či nebýt četníkem“

I. Přijmutí k četnictvu

Sbor československého četnictva byl doplňován uchazeči, kteří se hlásili ke službě dobrovolně. Uchazeč musel mít československou státní příslušnost, absolvovanou obecnou školu i vojenský výcvik, být bezúhonný, svéprávný, zdravý a duševně způsobilý. Musel mít zdravé silné tělo a přiměřenou výšku.¹⁷⁹ MV mohlo prominout požadavek, aby uchazeč měl věk mezi 21 a 35 lety a byl svobodný nebo bezdětný vdovec, stejně jako požadavek znalosti československého jazyka¹⁸⁰ slovem a písmem, pokud uchazeč posléze do dvou let vyhověl.¹⁸¹ U každého uchazeče byla prošetřována jeho minulost. Jen výjimečně mohli být přijati uchazeči, jejichž příbuzný se dopustil nějakého trestního činu, v tomto případě se zohledňovalo, jaké pověsti jejich rodina požívá. Každý uchazeč podával písemné prohlášení, že není nemanželským otcem.¹⁸²

Pokud uchazeč splňoval všechny předchozí požadavky, byl pozván, aby se dostavil k zemskému četnickému velitelství k odvodu (v Čechách na adresu Karmelitská 2, Praha 3.), kde byl podroben důkladné lékařské prohlídce, která rozhodovala o jeho přijetí k četnictvu. Prohlídka byla nutná kvůli skutečně často namáhavé četnické službě, zejména kvůli mnohahodinovým obchůzkám za každého počasí. Lékař se nejprve uchazeče zeptal, je-li úplně zdrav, slyší-li a vidí-li dobře, má-li nějakou vadu, popřípadě jakou, byl-li někdy raněn nebo nemocen či trpěl-li nějakou plicní či srdeční chorobou. Dále se ho ptal, měl-li malárii, zda byl stížen nějakou pohlavní nemocí či revmatismem. Pokud se jednalo o superarbitrovaného vojína, tak je-li válečným poškozencem a požívá-li nějaké renty. Těmito otázkami mělo být čeleno proti případné výmluvě četníků, u nichž byla dodatečně zjištěna nějaká stará choroba. Pokud uchazeč byl podle lékaře služby schopen, pak úplně vysvlečený předstoupil k další

---

¹⁷⁹ Nejmenší přípustnou výškou je výška 165 cm, u legionářů 160 cm.

¹⁸⁰ Jazykem používaným na stanici k vyučování byla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku čeština, na Slovensku slovenština, v Podkarpatské Rusi lidový (oficiální) jazyk. V posledních dvou obvodech potud, pokud jsou učitelé a žáci tohoto jazyka znalí. Pokud tyto jazyky neznali, staly se jejich povinným jazykem. Na všech územích národnostně smíšených mělo být zařazeno alespoň 50% mužstva a na územích čistě cizojazyčných aspoň 30% mužstva národnosti československé, které zná dostatečně příslušnou řeč, aby se mohlo s obyvatelstvem dohovorit.

¹⁸¹ Zákon o četnictvu ze dne 14. dubna 1920, č. 299 Sb. z. a n., § 17

¹⁸² Jaroslava PLOSOVÁ, *Četník*, s. 305.

prohlídce. Lékař změřil jeho výšku, prohlédl stavbu těla, úměrnost údů a způsob chůze. Pak následovala vyšetření všech částí těla. Lékař měl k dispozici tabulky, které určovaly, které defekty jsou ještě přijatelné a které jsou již na překážku. Obecně platilo, že menší a nepatrné odchylky, nejsou ještě na závadu, zatímco zřetelně patrné a viditelné vady již činily četníka ke služně nezpůsobilým. Cílem těchto předpisů bylo to, aby nebylo možné na příslušníkovi četnictva najít žádnou záminku vedoucí k zesměšňování.

Pro zajímavost se můžeme o některých vadách podrobněji zmínit. Na hlavě se ještě tolerovala holohlavost středního typu a nepatrné jizvy či úchyly od normálního tvaru lebky. Netolerovala se trvalá ztráta všech vlasů a značnější úchyly od normálního tvaru lebky. Na obličeji se netolerovala obrna lícního nervu, nápadné zohydění atd.

U očí se netolerovala dalekozrakost, krátkozrakost, šilhání mírného stupně, ztráta nebo slepota jednoho oka. U sluchového ústrojí nebyla tolerována nedoslýchavost, vleklé záněty středního ucha nebo ztráta boltce. Co se týče dutiny ústní, tolerovala se částečná ztráta zubů, mírná koktavost nebo šišlavost. Netolerovalo se větší změny na rtech a čelisti způsobující menší či větší znetvoření obličeje.

U hrudní koše nebylo tolerováno např. vleklé onemocnění břišního ústrojí, zkřivení páteře, nesouměrnost hrudníku. Srdce muselo být naprosto v pořádku. Jakékoliv onemocnění dýchacího ústrojí, bylo na závadu. Na pohlavním ústrojí nebyla tolerována ztráta, zánět či nádor varlat, rovněž i ztráta větší části pyje či samovolné močení nebo onemocnění močového měchýře.

Na končetinách se můžeme zmínit, že nepatrné zkrácení nebo deformace jedné z končetiny, bez omezení úplné výkonnosti nebo ztráta nehtového článku jednoho prstu jedné ruky (pokud se nejednalo o pravý palec či ukazovák) bylo tolerováno. Naopak tolerován nebyl srůst dvou a více prstů, ztráta dvou a více prstů na nohou, záněty kloubů či svalové obrny.

Rovněž nebyla tolerována jakákoliv onemocnění krve (leukémie, malárie atd.), značnější vyhublost, celková sešlost a slabost nebo velké nenakažlivé kožní choroby a větší nádory. U vyšetření byl posuzován i duševní

stav uchazeče z jeho vzezření, chování a hovoru. Lékař se také přesvědčil vhodnými otázkami, jak prospíval ve škole, jaké má povolání apod.¹⁸³

Po vyšetření byl výsledek uchazečovi řečen ještě týž den. O tom, že prohlídky byly opravdu důkladné, blíže přibližuje F. Fara: „Dostal jsem výzvu, abych se dostavil do Prahy k četnickému odvodu. Bylo nás tam ten den 125 žadatelů a z tohoto množství nás bylo odvedeno jen 25. Teprve po ukončení odvodu nám bylo v místnosti, kde jsme byli všichni shromážděni, přečteno, kdo je odveden. Přítomen byl i ZVČ generál Hamr. Když bylo přečteno moje jméno, byl jsem vyzván, abych povstal. Vyvolávač řekl, že já jsem jediný, který má poznámku „schopen bez vady.“ Hrozně se mi ulevilo. S radostí jsem jel domů, vždyť tím jsem získal zaměstnání – a to ve státních službách, zajištěný na stará kolena důchodem.“¹⁸⁴

Při vstupu do sboru se zavazoval ke čtyřleté povinné službě, do které se mu započítala jednoroční služba na zkoušku, poté vykonal četnickou služební přísahu.

II. Četníkem na zkoušku

Stát se četníkem na zkoušku znamenalo z dlouhodobé perspektivy získat šanci na státem zajištěný život až do své smrti (pro nejbližší rodinné příslušníky dokonce i po této smrti). Krátkodobě to pak znamenalo dostávat pravidelné služné, obdržet základní výzbroj a výstroj, mít v kasárnách zajištěný nocleh, studovat na škole pro výcvik četníků na zkoušku a v neposlední řadě též se i důkladně seznámit s velmi náročnými studijními požadavky, kladenými nejen na čteníka na zkoušku, ale i po jeho definitivním jmenování.

Dostavil-li se nový čteník na zkoušku k zahájení své četnické kariéry k doplňovacímu oddělení, popř. do místa mimořádně zřízené četnické školy (obvykle, nejednalo-li se o mimořádné zvyšování stavů, to bývalo 1. září), musel především ihned složit následující služební přísahu:

„Přísahám při všem, co jest mi svato, a v plné shodě se svým svědomím, že budu republice Československé a její vládě věren oddán, že budu jejich zákonům a nařízením mně nadřízených úřadů a svých přestavených ochotně poslušen, že budu přísně zachovávatí úřední tajemství a že při všem svém

¹⁸³ J. ERHART, *Rukověť*, s. 201. – 215.

¹⁸⁴ F. FARA, *Četnické vzpomínka*, s. 22 – 23.

konání budu míti vždycky jen zájem sužby a prospěch republiky Českoslávské na zřeteli.

Přísahám, že povinnosti četníka (četnického důstojníka), jež jsou nebo budou zákony a nařízeními nebo rozkazy mých představených pro zachování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti stanoveny a povinnosti vojína, jež mně zákony a předpisy vojenskými jsou nebo budou uloženy a jež jsem vojenskou přísahou na sebe vzal, budu svědomitě plniti.

Tak přísahám!“¹⁸⁵

Postup byl takový, že se nejprve celá přečetla, přísahající ji znova neopakovali, pouze již jen zvolali: „*Tak přísahám*“, a to při pozdvižení pravé ruky do výše. Kromě tohoto ústního provedení ji následně ještě každý musel písemně potvrdit. Podepsaný formulář přísahy byl založen k jeho osobní složce, vedené u zemského četnického velitelství.

Potom každý četník na zkoušku obdržel při prezentaci od správy skladiště potřebnou výstroj a výzbroj. Jak taková první výstroj vypadala, nám uvádí předpis. Předpis uváděl jeden pár šněrovacích bot, jeden pár bot vysokých, vycházkové kalhoty, jezdecké kalhoty, jeden pár ovinek, kožené kamaše, jednu soupravu zimního prádla, dvě soupravy prádla letního, dva páry letních ponožek, dva páry zimních ponožek, dva pláště, dvě blůzy, dva páry kožených rukavic, čepici, šest kapesníků, šňůrku k písťalce, dále pak ještě služební brašnu, řemen ke karabině, batoh, čtyři sumky, čtyři řemínky, opasek se závěsníkem pro šavli a bodák a trapez pro služební šavli. V neposlední řadě je třeba se zmínit, že kromě této výstroje náležel četníku na zkoušku (stejně tak i ostatním gážistům) ještě oděvní paušál v souhrnné roční výši 900 Kč, který dostával společně s výplatou po měsíčních částkách ve výši 75 Kč. Ten mu sloužil k udržování a doplňování výstroje.¹⁸⁶

Co se výzbroje týče, ta již byla (hovoříme-li tedy převážně o strážmistrech a četnících na zkoušku, u vrchních strážmistřů již existovaly některé odchylky) zcela jednotná (v různých dobách se však mírně odlišovala) a sestávala především z chladných zbraní – bodáku, šavle (ta byla po roce 1918 odstraněna a znovu jako služební zbraň byla pro četníky na zkoušku, strážmistry a vrchní strážmistry zavedena až v roce 1928 – jednalo se o šavli krátkou)

¹⁸⁵ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 30.

¹⁸⁶ Výnos MV č. 7444/13 ze dne 20. února 1926.

a karabiny (starého rakouského systému Manlicher, od roku 1935 se používaly již čs. karabiny Mauser). Do výzbroje obyčejných strážmistrů náležela též i pistole a od roku 1926 i obušky – obě zbraně však byly uloženy u velitele stanice s tím, že obušky se vydávaly pouze při odchodu na soustředění (v žádném případě se nepoužívaly jako výzbroj do služby).¹⁸⁷

Poté co byl vystrojen a vyzbrojen, mu bylo sděleno místo prvního přidělení. Po příchodu na četnickou stanici se musel nahlásit veliteli stanice. Ten ho seznámil se zdejšími poměry, instruoval ho, jak bude muset vystupovat na veřejnosti, ve službě a ve svém volnu. Četník se musel učit předpisy a paragrafy četnického zákona. Učil se je ve svém volném čase a velitel stanice ho pravidelně přezkušoval. Nacvičoval se také v nasazování bajonetu a nabíjení karabiny. Zpočátku nechodil na obchůzky sám, ale se starším příslušníkem. Po určité době absolvoval četník pěti měsíční školu četníků na zkoušku. Jejím posláním bylo poskytnutí nově přijatým četníkům spolehlivý základ pro jejich další systematický výcvik a pro praktické upotřebení ve výkonné službě. V rámci předmětů všeobecného vzdělávání byly vyučovány tyto předměty: jazyk služební, jazyk menšinový (bylo-li v obvodu ZČV několik jazyků menšinových, určil zemský četnický velitel podle služební potřeby, který z nich má být vyučován), počty a měřičství, dějepis, zeměpis, přírodopis a zdravotní věda. Odborné předměty zahrnovaly výuku Zákona o četnictvu a Četnické služební instrukce, Kasárního předpisu, Práva ústavního a správního, Obecného trestního zákona, Trestního řádu, Vojenského trestního zákona a Vojenského trestního řádu, Služby pátrací a daktyloskopické, Služebního řádu branné moci republiky Československé a nauky o zbraních a střelbě. Po třech měsících teoretického výcviku byl prováděn rovněž praktický výcvik v obchůzkové a pátrací službě.¹⁸⁸

Výnos MV z roku 1919¹⁸⁹ povoloval ZČV použít v případě nutné potřeby k praktické bezpečnostní službě četníky na zkoušku, nacházející se v teoretickém výcviku (důvodem byl stávající nedostatek vycvičených bezpečnostních orgánů). To bylo přípustné, jen pokud nebylo možno včas zajistit dostatečnou vojenskou asistenci a pouze na dobu nezbytné potřeby. Četníci na zkoušku nesměli být používáni nikdy jednotlivě a samostatně, ale

---

¹⁸⁷ K předpisové výstroji a výzbroji blíže též P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 102 - 108; Muzeum Policie ČR – stálá expozice.

¹⁸⁸ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 71.

¹⁸⁹ Výnos MV č. 21.876-13 -19 z 13. 6. 1919.

vždy ve formacích (v hlídkách, v četách apod. pod velením zkušených četnických důstojníků nebo poddůstojníků).¹⁹⁰

Četníci na zkoušku si podrželi hodnost dosaženou u vojska, nejvýše však hodnost závodčího. Při definitivním převzetí do sboru četnictva byli povýšeni na strážmistry. Strážmistři odpovídali hodnostně rotmistrům. Strážmistři mohli být povýšeni na štábní strážmistry, jestliže absolvovali s úspěchem četnickou hodnostní školu nebo sloužili nejméně deset let v četnickém sboru s velmi dobrou kvalifikací ve dvou bezprostředně předcházejících letech dobrou služební klasifikací.¹⁹¹ Hodnosti praporčíka dosahovali štábní strážmistři po nejméně desetileté službě u četnického sboru a úspěšném absolvování četnické hodnostní školy. Na vrchní strážmistry byli povyšováni praporčíci, ustanovení za velitele stanice nebo okresu.¹⁹² Četníci na zkoušku a dále strážmistři až vrchní strážmistři tvořili sbor četnických gážistů mimo služební třídu.¹⁹³

III. Kasárna

Podívejme se nyní na způsob ubytování četnictva. Budova nejen velitelství, ale i obyčejné četnické stanice se nazývaly kasárna. Četnická kasárna byla zřizována či najímána pokud možno ve středu obce a poblíž hlavních ulic a cest.¹⁹⁴ Při pronajímání kasáren se dbalo na to, aby v nich byl pokud možno i byt pro velitele stanice. Kasárna se měla nacházet v blízkosti pitné vody. Kasárna se neměla umisťovat do domů, ve kterých se provozovala hostinská

---

¹⁹⁰ Proti užívání frekventantů hodnostních škol ke konání veřejnobebezpečnostní služby byl zaměřen již výnos bývalého ministerstva zeměbrany z 30. 6. 1898, zaslaný všem místodržitelstvím a zemským vládám. V něm se konstatovalo, že podle mnoha zpráv zemských velitelství byli v poslední době opětovaně frekventanti hodnostních škol na rekvizici zemských politických správ upotřebeni ke konání veřejné bezpečnostní služby. Protože žáci hodnostních škol u doplňovacího oddělení (viz § 3, bod 52 kasárenského předpisu pro četnictvo) neměli být přidělováni ke konání výkonné služby, poukazovalo ministerstvo zeměbrany důrazně na to, aby v budoucnu bylo od zmíněného upotřebení žáků hodnostních škol, pokud možno upuštěno. Důvodem bylo to, že přerušení teoretického výcviku, "jemuž jest beztak krátká doba vymezena", bylo vyučování na závadu. Výjimka měla být činěna pouze ve zvláštních případech, kdyby veřejný pořádek, pokoj a bezpečnost byly náhle a nepředvídaně ohroženy a nebyly po ruce jiné síly k jeho obnovení.

¹⁹¹ Změny organizačních předpisů četnictva. Tento systém strážmistrovských hodností platil od roku 1925, předtím existovala jen hodnost strážmistra a vrchního strážmistra.

¹⁹² Hodnost vrchního strážmistra byla výběrová, jejich počet byl limitován počtem funkčních míst velitelů stanic, funkcí na četnických velitelstvích, školách apod. Většina četníků tedy dosáhla nejvýše hodnosti praporčíka.

¹⁹³ Jaroslava PLOSOVÁ, *Četník*, s. 305. – 306.

¹⁹⁴ *Kasárni předpis pro čs. četnictvo*, Kroměříž 1937, s. 5.

činnost. U vchodu stanice se nacházel oválný štít s malým státním znakem a malým označením útvaru, např. četnická stanice. Vedle vchodu byl zvonek zavedený do obydleného pokoje četníků. Pokud bychom vešli dovnitř, všimli bychom si označení všech dveří (např. kuchyně, pokoj četníků, kancelář velitele četnické stanice atd.)

Za účelem společného stravování měla být vyčleněna zvláštní místnost, v níž si jeho účastníci sami spravovali kuchyni a měli vést záznamy o příjmech a vydáních. Vklady na společné stravování byly vybírány vždy předem na celý následující měsíc. Uvedené záznamy měly pravidelně kontrolovat účastníci společného stravování a nadřízený velitel se měl občas přesvědčit, zda-li je správa kuchyně a s ní související hospodářství bez stížností.

Kasární předpis upravoval i proceduru přijímání četnických kuchařek. Rozhodování o přijetí či nepřijetí kuchařky záležela na účastnících společného stravování a bylo vázáno na souhlas velitele. Pragmatický předpis zděděný po monarchii stanovil, že na kuchařky mají být najímány především osoby starší, naprosto spolehlivé a dobré pověsti. Ohledně věku četnických kuchařek se rakouská praxe ustálila na minimálním stáří 40 let.¹⁹⁵

V každé kanceláři velitele stanice byl umístěn, kromě obrazu prezidenta republiky, náčrtek příkázaného služebního obvodu a mapa staničního obvodu. V kanceláři velitele byla také umístěna pokladna pod dvojitým zámekem. Stejně jako i záložní střelivo. Zde se také na bezpečném místě schraňovala zbraň a nabíjela.

---

¹⁹⁵ Michal DLOUHÝ, *Humoresky vážně*, Praha 2007, s. 39.

3. Služební každodennost

I. Vnitřní organizace služby

Četnická kancelářská služba na stanici byla organizována denním řádem, jehož přílohu tvořil i rozvrh učební látky, vydávaný na celý rok.¹⁹⁶ Mezi četníky se objevovali stížnosti, že neobsahuje všechny směrnice, podle kterých by bylo možné služby lépe přizpůsobit, ale naopak udával přesná pravidla, která určovala denní práci prakticky minutu po minutě. O dodržování těchto pravidel se staral velitel stanice.

Jak vypadala za běžných poměrů tato předepsaná organizace služební doby pro četníky, kteří zůstali na stanici, si můžeme nyní popsat. Denní zaměstnání bylo stanoveno na dobu od 8 hod. ranní do 12 hod. polední. Po dvouhodinové pauze na oběd pak služba na stanici pokračovala až do 6. hod. večerní. V neděli a o svátcích však četnictvo v duchu tohoto řádu zaměstnáno nebylo. Neměli-li příslušníci nařízenou výkonnou (tj. obchůzkovou) službu, měli volno. Pokud pak četník konal obchůzku mezi 6. hod. večerní a 8. hod. ranní, a to nejméně 6 hodin, byl zproštěn dle denního řádu nejbližšího půldne služby. Pokud obchůzka trvala deset hodin a více, pak byl četník zproštěn nejbližšího celodenního zaměstnání. Muselo se však jednat o bezprostřední návrat z takto dlouhé obchůzky, v jiném případě mu byl poskytnut pouze nutný odpočinek na zotavení se.

Kromě služby dané denním řádem zde však byla ještě služba jiná. Nacházeli-li se na stanici čtyři četníci (vč. vrchního strážmistra) a více, museli se dělit i o tzv. pohotovostní (tj. nepřetržitou čtyřadvacetihodinovou) službu. Tu nastoupil četník zpravidla ve 13. (popř. 12) hod. jednoho dne a ukončil je ve 13. (popř. 12) hod. dne druhého.¹⁹⁷ Během této doby přijímal četník udání, uvědomoval ostatní o nutných rozkazech nebo byl připraven nastoupit výkonnou službu. Přes den musel být pohotovostní četník oblečen, v noci směl pak spát i svlečen. Odejít mimo stanici mohl jen ze služebních příčin.

Z kasáren se četníci v době pravidelného služebního zaměstnání směli vzdálit jen ze služebních důvodů (jinak pouze s povolením velitele stanice).

---

¹⁹⁶ Denní řád i rozvrh učební látky vydávalo ZČV.

¹⁹⁷ Za každou takovou službu se odečítalo četníkům 6 hodin od předepsaného počtu služebních hodin.

Úplně každé vzdálení se, a návrat v době mezi 7 až 18 hod. muselo být nahlášeno veliteli stanice, popř. měl být u postele zanechán písemný vzkaz, kde se dotyčný nachází. O tom hovoří i F. Fara: *“Přišel na stanici mladý závodčí... Zanedlouho byl povýšen na strážmistra, a tak jsme to šli trochu oslavit do malé, ale útulné hospůdky. Na své kavalce na stanici jsme podle kasárního předpisu napsali, kde nás v případě potřeby pohotovostní četník najde. A aby představení nevěděli, že jsme v hospodě, napsali jsme, že jsme v kině.”*¹⁹⁸

II. Pokračovací cvik

Pokračovací výcvik navazoval na absolvování škol u doplňovacího oddělení. Jeho cílem bylo zajištění stálého prohlubování již získaných odborných vědomostí a osvojování si nově vydaných předpisů. Výcvik se prováděl na stanicích podle rozvrhu vydávanými ZČV tak, aby byl všude jednotný. Vyučování řídil velitel stanice, který odpovídal za řádný výcvik podřízených četníků. Byl-li zaneprázdněn, řídil vyučování jeho zástupce a nebylo-li ani to možné, museli četníci studovat sami. Dozor nad pokračovacím výcvikem prováděli okresní četničí velitelé při každé vhodné příležitosti, zejména při přehlídkách a kontrolních obchůzkách, soustředěních a střelbě do terče. Odborné kursy byly určeny k výcviku příslušníků četnictva ve zvláštních odvětvích bezpečnostní služby. Jednalo se o službu zpravodajskou, polní, praktický výcvik pro službu v horách (horolezectví, používání lyží), jízdu koňmo, na motorových vozidlech apod. Pro každý kurs byly vydávány zvláštní předpisy o jeho účelu, učební osnově, trvání a případných zkouškách.¹⁹⁹

III. Kancelářské práce

Práce četníka nebyla pouze prací pátrací, ale byla to i práce kancelářská. Po vzniku okresních stanic a ČPS odpadla část administrativních úkonů. Na administrativní práci vzpomíná i F. Fara: *„Kromě rezortní bezpečnostní služby, vyřizovaly se různé požadavky okresního úřadu, zejména žádosti o vydání cestovních pasů a mnoho jiných úřednických povinností. Také jsme vyřizovali tzv. žebračky a zajišťovali majetkové poměry osob žádajících o vydání poukázek na chleba a státní podporu v nezaměstnanosti. Této činnosti bylo pro*

¹⁹⁸ F. FARA, *Četnické vzpomínky*, s. 64.

¹⁹⁹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 72.

*nás mnoho, protože v době mého nástupu do Vrchlabí vrcholila nezaměstnanost. Práce s tím vším byla ohromná, takže na společenský život bylo velmi málo času.*²⁰⁰ A to byla pouze malá část toho, co musely četnické stanice zvládat.

I pro oblast kancelářských prací, mělo četnictvo vytvořeno řadu závazných předpisů. Jejich páteř tvořily tři díly tzv. Jednacího řádu, které podrobně podávaly veškerá pravidla, která měla vnést do kancelářských prací jednotnou organizovanost, přehlednost a úsporu práce a času.

Velitel stanice měl dbát na to, aby jeho podřízení byli náležitě vycvičeni ve všech kancelářských pracích. Další velmi důležitou knihou z hlediska obchůzkové služby byla staniční služební kniha. Do které velitel stanice předepisoval druh obchůzky. Obvykle se jednalo o obchůzku obyčejnou, popř. jeho vlastní kontrolní. Dále se uváděl výčet obcí, osad a míst, které musel četník v předepsaném pořadí navštívit, přesně určenou dobu obchůzky i s časem povolený pro odpočinek a jméno četníka vyslaného na obchůzku. Co nejdříve po jeho návratu z obchůzky, měl velitel zapsat hodinu skutečného návratu, popř. důležité události, zdůvodnění proč nebyla dodržena doba služby, ale i čísla vykonaných případů. Stručný výpis služební knihy, i s případnou poznámkou o úspěchu služby, se na konci týdne předkládal ona vyzvání okresnímu úřadu pro jeho informaci o bezpečnostní situaci v okrese.²⁰¹

Každý četník nosil při sobě svou vlastní služební knížku do které mu před každou obchůzkou velitel vypisoval stejné údaje, co do staniční služební knížky. Po návratu četník tuto knihu předložil veliteli k přezkoušení a dopsání skutečné hodiny návratu. Velitel po návratu také ještě zapsal počet skutečných hodin i s příslušející částkou stravného, do výkazu služebních hodin. S obchůzkovou službou také velmi souvisel záznam o obchůzkách v jednotlivých obcích, osadách a místech, pomocí kterého se vedla evidence a kontrola měsíční frekvence dohledu nad jednotlivými abecedně vypsány mi obcemi, osadami a místy. Dalším důležitým dokumentem související s výkonem služby byla zpráva o zatčení. Ta byla vyhotovována pokud se případ dotýkal soudu. Skládala se ze dvou částí: ze sepsání osobních dat a skutkové podstaty. Zatčený se dodával přímo příslušnému soudu (okresnímu či krajskému). Z velké

---

²⁰⁰ F. FARA, *Četnické vzpomínky*, s. 34.

²⁰¹ Služební instrukce, § 29.

části šlo o zatýkání pro žebrotu a tuláctví. Stanice, která dotyčného zadržela, informovala ihned dotazníkem o zatčených osobách příslušnou četnickou stanicí místa jeho narození. Prostřednictvím tohoto dotazníku se stanice, která ho zadržela, snažila zjistit, není-li zatčený již hledán či trestán. Příslušná stanice, u které se tak soustřeďovaly veškeré údaje o osobách narozených v jejím obvodu, toto zatčení nejprve poznamenala v trestním listu, který vedla pro každého již trestaného a v jejím obvodu narozeného pachatele, a poté dotazující se stanici odpověděla na druhé straně dotazníku, včetně udání počtu trestů. Po skončeném pátrání nebo po prvním odsouzení zaslala četnická stanice, která dotyčného zatkla, již zmíněné koncepty zpráv o zatčení k nahlédnutí a doplnění údajů také stanici, jež vedla jeho celkovou trestní evidenci. Tato stanice pak od soudu také obdržela opis trestního listu o odsouzení, a také od trestnice datum nástupu trestu. Stanice, v níž se shromažďovaly veškeré údaje o odsouzeném, pak informovala o nástupu a propuštění i stanici, v jejímž obvodu pachatel naposledy bydlel.

Pokud se jednalo o zločince z povolání, vedla stanice v místě jejich narození nebo stanice v místě jejich bydliště i zvláštní osobní výkaz o zločincích z povolání, který tvořil základ pro záznam o zločincích z povolání a jiných osobách všeobecně škodlivých. Byly v něm shromažďovány všechny informace o zločincově životě. Pro četnickou službu byla důležitá důkladná znalost všech těchto výkazů vedených na stanici. Pro každodenní pátrací služby byly vedeny knihy pátrací, do kterých se pravidelně vypisovaly hlavně údaje ze zemského Policejního oznamovatele a z celorepublikového Ústředního policejního věstníku. S údaji s pátrací knihy musel být četník dobře obeznámen. Nejdůležitější a denně užívanými evidenčními pomůckami byly podací protokol obyčejný a podací protokol důvěrný, do kterých se vypisovala většina do stanice došlých a ze stanice odeslaných spisů. K snadnějšímu vyhledávání v nich pak sloužil neustále doplňovaný index či rejstřík k podacímu protokolu. Dále bylo nutné doplňovat i seznam denních rozkazů, který sloužil jako evidenční pomůcka pro různé všeobecné informace, zasílaný všem stanicím příslušným ZČV. Ze správních knih vedl velitel stanice památník, ve kterém byl seznam četníků a velitelů na stanici sloužících a soupis nejdůležitějších událostí v obci. Dále existoval protokol o přehlídkách, určený pro vizitační zápisy vyšších velitelů. Z dalších evidenčních knih se vedly např. Přehled trestných činů

nevypátraných, Seznam vyhoštěných osob, Přehled trestných osob, Záznam o učiněných ústních udáních atd..

Z nejrůznějších zpráv a formulářů byly důležité např. ranní zprávy, kterými se ohlašovaly zemskému četnickému velitelství veškeré momentální změny ve stavu stanice. Samotné služby se týkaly i pátrací oběžníky, které se rozesílaly v případě nevypátraných činů buď na stanice sousedních okresů (u menších případů), nebo skrze zemské velitelství po celé republice (u případů větších). Častější, a svou formou jednodušší než Zpráva zatčení bylo Oznámení, kterým se okresnímu úřadu sdělovaly správní přestupky (přestupky náležející do kompetence obecních úřadů se oznamovaly starostovi obce ústně, popř. se pak podle okolností ještě zaslaly služebnímu, tj. okresnímu úřadu).²⁰²

Na předchozích stranách jsem se pokusil načrtnout alespoň malou část velmi náročné administrativní agendy četnických stanic, jejíž největší část vykonával velitel stanice za pomoci s dalších četníků.

IV. Vnější služba obchůzková

Obchůzková služba byla nejdůležitější součástí četnické služby. Úkolem četnictva je udržovat veřejný pořádek a bezpečnost.²⁰³ Cíl obchůzek nám vyjadřuje toto ustanovení: „Četnictvo má působit především preventivně tj. svou přítomností, kde to je jen možno, zabraňovat vykonávání trestních činů a překazit nebo oznámit přípravy, které by mohl vést k jejich vykonání.“²⁰⁴

Způsob vystrojení četníka do služby. O způsobu vystrojení a vyzbrojení četníka do služby rozhodoval velitel stanice po uvážení, za se jedná o službu v místě, nebo kdy není pravděpodobné, že by četník mohl určité součásti např. karabinu postrádat. Dalším nezbytným vybavením byla pro četníka elektrická svítilna popř. další drobnosti (hodinky, peníze na nutné výdaje, zápalky, kousek svíčky, motouz atd.).²⁰⁵ K případnému dorozumívání mezi sebou se nosila píšťalka. Dalším vybavením do služby byly svěrací řetízky, služební knížka,

---

²⁰² J. ERHART, *Rukověť*, s.234 – 239.

²⁰³ Udržováním veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti v širším smyslu rozumíme odvracet od státu a jednotlivých státních občanů nebezpečí jež jim hrozí; v užším smyslu jím pak rozumíme chránit je před přímým ohrožováním jednotlivci (udržování veřejné bezpečnosti), dále pak dozírat, aby byly dodržovány normy,jimíž za účelem ochrany celku i jednotlivců jsou nebezpečná konání buď vůbec zakázána,nebo toliko za zvláštních opatrností dovolena (udržování veřejné pořádku). Veřejný pořádek znamená zároveň i veřejný klid.

²⁰⁴ J. ERHART, *Rukověť*, s. 289.

²⁰⁵TAMTÉŽ, s.197 -199.

obvazový balíček a pátrací pomůcky.²⁰⁶ K úschově těchto věcí nosili četníci koženou brašnu. Ozbrojeni byli puškou a bodákem. Od roku 1927 museli nosit šavli. V případech, kdy četníku vyzbrojeného karabinou byla šavle na překážku – mohl velitel stanice dovolit, aby si vzal pouze pušku s bodákem. Co se týká pistolí, ty byly zbraní důstojníků a vrchních strážmistrů.

Četníci vždy museli nosit přilbu nebo čepici, záviselo to na rozhodnutí velitele, popř. na počasí. Pokud se občůzky zúčastnilo více četníků najednou, museli mít jednotnou uniformu.²⁰⁷

4. 1. Obchůzky velitelů stanice

Velitel stanice neměl předepsán žádný minimální počet hodin strávených v občůzkové službě. Jeho povinností bylo zpravidla jednou za měsíc obejít veškeré obce, osady a místa, které se v obvodu stanice nacházely. Také musel vykonávat i tzv. kontrolní občůzky.

Jak vypadala taková občůzka cechnického vrchního strážmistra si můžeme ukázat na zápisu ze staniční služební knihy, který vyhotovil vrchní strážmistr František Duda: „*Strážmistra Antonína Kupečka zastihl jsem dne 5. března 1937 o 22 hod. ve Skalách, žádných závad ve službě jsem nezjistil.*“ Jelikož na stanici byli pouze dva muži, vrchní strážmistr F. Duda vykonával obvykle pouze jednu kontrolní občůzku měsíčně a deset občůzkových služeb.²⁰⁸

Jinak vypadaly kontrolní občůzky vrchního strážmistra Josefa Moulíka na četnické stanici ve Strakonících. „*Štábní strážmistry Františka Spálenku, Václava Šikla a Jana Kolebu jsem zastihl de 9. dubna 1937 ve 20 hod. ve Strakonících a dne 10. listopadu 1937 v 1.30 v Řepici, žádných závad jsem nezjistil.*“ Vrchní strážmistr J. Moulík vykonával měsíčně čtyři kontrolní občůzky a čtyři běžné občůzky za měsíc.²⁰⁹

Po porovnání práce obou velitelů stanice je vidět rozdíl mezi četnickou stanicí čítající 2 muže a četnicí čítající 9 mužů. Rozdíl je také ve velikosti obvodu a počtu obyvatel v tomto obvodu žijících. Velitel četnické stanice spravující svůj obvod s více muži, může vykonat více kontrolních občůzek než

²⁰⁶ M. DLOUHÝ, *Humoresky vážně*, s. 43.

²⁰⁷ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 103.

²⁰⁸ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 2, sign. II/2.

²⁰⁹ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

velitel stanice s menším počtem četníků, který musí vykonávat spíše kontrolní obchůzkovou službu.

4. 2. Obchůzky četníků

Nyní se podívejme na obchůzkovou službu ostatních četníků na stanici, kteří na rozdíl od velitele měli předepsaný minimální počet hodin, které museli na obchůzkách strávit. Minimální počet hodin strávených na vnější obchůzkové službě byl 180 hodin v měsíci.²¹⁰

Trasu obchůzek a počet četníků obchůzku vykonávajících určovat velitel stanice. Jedna obchůzka trvala přibližně 12 hodin, navíc měli četníci během obchůzky nárok na 2 – 4 hodiny odpočinku. Časy nástupů na obchůzky byly nepravidelné, nejčastěji však mezi 11 – 14 hod nebo 23 – 2 hod. Na stanici ve které sloužilo více mužů, bylo možné, aby na obchůzku chodila i čtyřčlenná hlídka.²¹¹ Pokud na stanici nastoupil nový muž, nevykonával službu sám, ale vždy minimálně ve dvojici. Strážmistr Miroslav Hrdlička, který na stanici přišel 10. listopadu 1938 šel a na svou první samostatnou obchůzku šel až za 20 dní tj. 30. listopadu 1938.²¹²

Obyčejné obchůzky a obchůzky konané za účelem vypátrání spáchaného zločinu měl četník konat velmi pozorně, naslouchat každému hluku, křiku nebo volání o pomoc a podle okolností se na taková místa odebrat. V rámci obchůzek bylo přikázáno prohledávat lesy, sluje, pískové či štěrkové jámy a ostatní skryše, při návratu pak jít zpravidla jinou cestou. Při obchůzkách neměl četník chodit pouze po hlavních silnicích a cestách, ale vyhledávat též vedlejší cesty, stezky a někdy i místa, kudy vůbec nikdo nechodí. Zvlášť často měl procházet nebezpečnými silnicemi a krajinami.

Při obchůzkové činnosti bylo přikázáno věnovat pozornost samotám a hospod se špatnou pověstí. Když tam četník našel někoho cizího, který se mu zdál být podezřelým, měl jej vybědnout, aby mu předložil své průkazy a podle okolností jej zadržet. Nebylo-li příčiny k zatčení osoby podle zákona, ale tato se mu zdála (podle vydaných zatykačů či jinak) podezřelou, měl uloženo osobu předvést k nejbližšímu úřadu, aby tam prokázala svoji

---

²¹⁰ Služební instrukce, §67

²¹¹ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

²¹² SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 2, sign. II/2.

totožnost. U úřadu bylo totiž možno lépe přezkoušet správnost sdělených údajů a ostatních okolností potřebných ke zjištění totožnosti (telefonické či telegrafické dotazy apod.). Pozornost byla věnována také zájezdním hostincům, ve kterých četníci kontrolovali správné vedení knihy cizinců.²¹³

Při styku s pocestnými se řídili četníci předpisy o cizinecké policii. Nebyla-li vydána zvláštní nařízení, upravovaly nerušené cestování uvnitř ČSR všeobecné policejné-pasové předpisy. Proto nesměli být cestující (ať byli v jakémkoliv stavu) zadrženi za účelem předložení své cestovní legitimace, pokud proti nim neexistovalo důvodné podezření.²¹⁴

Četník mohl být během své obchůzky také pověřen eskortou vězňů. Pověřil-li úřad četnictvo provázením vězňů, odsouzených zločinců či jiných nebezpečných osob, bylo jeho povinností označit jedince, kteří byli zvláště nebezpeční nebo u nichž bylo zapotřebí dbát zvláštní opatrnosti.

Povinností četníka, který měl vězně provázet, bylo provést jejich osobní prohlídku a zjistit, nemají-li při sobě nějaké nástroje nebo zbraně. Ženy měly být prohledány pokud možno hodnověrnými osobami téhož pohlaví. Peníze nebo jiné drobné cenné věci vězňů odevzdal úřad provázejícímu četníkovi proti potvrzení. Ostatní věci malého objemu a hmotnosti, které si vězeň chtěl nést sám, mu směly být dány tehdy, nebylo-li zapotřebí přiložit mu svěrací řetízky a nemohla-li být těmito věcmi ohrožena bezpečnost četníka nebo nerušené provedení doprovodu.

Při doprovodu nesměl četník dovolit nikomu přístup k vězni, rozmlouvání s ním nebo jakékoliv dorozumívání. Jestli se musel vězeň po cestě občerstvit jídlem nebo nápojem, mohlo se tak stát pouze za přítomnosti četníka a pokud možno i ve zvláštní místnosti.

Četník též nesměl strpět, aby někdo vězně po cestě urážel skutkem nebo slovem. Nikdy nesmělo být ponecháno na vůli vězně, bude-li se doprava dít pěšky či povozem. O tom rozhodoval vždy úřad. Když nastaly cestou nepředvídané nesnáze a eskorta měla obavu o další bezpečnou

---

²¹³ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 86. – 87.

²¹⁴ Postup vycházel z ustanovení § 2 zák. č. 55/1928 Sb. z. a n. z 29. 3. 1928 o cestovních pasech, na jehož základě bylo požadováno, aby osoby, které přecházejí hranici bez cestovních průkazů nebyl vůbec vpuštěny do ČSR, resp. vráceny krátkou cestou přes hranice.

dopravu vězňů, měl četník žádat u nejbližšího státního úřadu nebo u starosty nejbližší obce o přidání spolehlivých lidí k podpoře.

Byl-li vězeň doprovázen pouze k nejbližší četnické stanici, musel jej četník ihned po příchodu odevzdat i s jeho věcmi veliteli stanice. Měl-li být vězeň odevzdán přímo soudu nebo bezpečnostnímu úřadu, musel být rovněž ihned po příchodu do místa předán úřadu nebo do věznice. Dozorce vězňů nebo žalářík pak potvrdil přijetí vězně a jeho věcí.

Dalším úkolem četníků byla asistence při živelných pohromách. Instrukce předpokládala, že četnictvo je schopné často objevit živelné pohromy a podobná neštěstí již v samotném počátku. Proto bylo jeho povinností upozornit všemi prostředky, které mělo po ruce, ohrožené osoby, poskytnout vždy a všude pomoc a podporu a učinit všechna opatření, aby nebezpečí mohlo být odvráceno nebo alespoň zmírněno. V těchto situacích byl četník výjimečně oprávněn kdykoliv vniknout do každého domu, aby varoval a chránil jeho obyvatele před hrozícím nebezpečím.²¹⁵

Četnictvu bylo přikázáno v těchto případech všude, kde to bylo zapotřebí, pomoci a ze všech svých sil přispět k tomu, aby nebezpečí bylo odvráceno a aby byl zjednáán pořádek a bezpečnost.²¹⁶

Četnictvo mělo v těchto situacích nejen osobně spolupůsobit při záchraně ohrožených lidí, ale také se starat, aby byl opatrován i zachráněný majetek, vyhledávat pro zachráněné děti, nemocné osoby a pro osoby, které si samy nemohly pomoci, jakož i zachráněné věci vhodná místa a dát je pod náležitý dohled.

Při požárech byli četníci nápomocni veliteli hasičského sboru a dohlíželi na to, aby všechny jeho příkazy byly přesně vykonány. Byla zdůrazněna potřeba dohledu a opatrnosti i po uhašení ohně a péče o to, aby bylo bedlivě dbáno nařízení, která dal velitel hasičského sboru k tomu, aby bylo zabráněno znovu-vypuknutí ohně.

---

²¹⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 87 – 88.

²¹⁶ K tomu lze připomenout výnos MV č. 41.463/13-1936 z 15. 9. 1936, řešící výkon bezpečnostní služby při živelných pohromách. Je zde uváděno, že v poslední době jsou stíhány některé kraje často živelnými pohromami v té míře, že jsou ohrožována volná spojení a veřejná bezpečnost na pozemních cestách. Proto bylo nařízeno řídit výkonnou službu tak, aby byly kontrolovány frekventované komunikace v době trvání pohrom či bezprostředně po nich a zároveň bylo zajištěno bezodkladné odstranění zjištěných závad, ohrožujících veřejnou bezpečnost.

Zvláštní pozornost byla věnována postupu četnictva při povodních. Pozornost byla věnována především preventivním opatřením. Tím bylo rozuměno, že když řeky a potoky počínaly nebezpečně stoupat, bylo prováděno zajištění mostů, lávek a jiných komunikačních prostředků. Četnictvo zajišťovalo pomocí zvláštních výstražných znamení nebo strážců, aby se nejezdilo a nebrodilo vodou a vybízelo obyvatele, aby v noci bděli. Kromě toho dohlíželo, aby hráze byly vždy v dobrém stavu. Jestliže vzrůstalo nebezpečí povodně, zajišťovalo četnictvo ubytování nejvíce ohrožených obyvatel na bezpečných místech. Při zatopení některého místa se pak staralo o spojení se sousedními osadami. Zároveň dohlíželo, aby mlýny a vodní stavby vytáhly stavidla a tím byl vodě zjednáán náležitý odtok.²¹⁷

Instrukce zavazovala četníky k obecné povinnosti všimnout si všeho, co by mohlo uvést někoho v nebezpečí, a v případě potřeby na to bez odkladu upozornit dotyčné vlastníky, obyvatele, sousedy nebo příbuzenstvo a zároveň to oznámit starostovi obce a úřadu.²¹⁸

Ukažme si, jakých živelných pohrom se účastnili četníci ze strakonické stanice během své služby dne 29. dubna 1933 *Po 21 hodině vypukl v Podsrpu v parní pile Antonína Němejce oheň, který zakrátko pilu s celým strojovým zařízením a všemi zásobami řeziva zničil. Škoda činila asi 150 000 a byla částečně kryta pojištěním. Četnictvo zdejší stanice internovalo. Hašení se účastnily hasičské sbory ze Strakoníc, Cehnic, Modlešovic a Slaníku.*

Dne 12. července o 7 hodině vypukl požár ve skladišti vlny fezových továren ve Strakonících a způsobil zde škodu za 7 000 000 Kč, která byla pokryta pojištěním. Hašení požáru se účastnili hasičské sbory ze Strakoníc a účastnilo se i místní četnictvo pod velením okresního četnického velitele por. výk. Vojtěcha Dvořáka. Jiná živelná katastrofa se stala dne 6 února 1937 se rozvodnila řeka Otava a Volyňka a dostoupila vrcholu týž den v 14.30 hod. V řece Otavě byla hladina vody 240 cm nad normálním stavem. Na pravém a levém břehu řeky Otavy byly ledem a vodou zaplaveny louky včetně strakonického Podskalí. Zaplaveny byly též louky v Častavíně a okolí obce

---

²¹⁷ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 88.

²¹⁸ Jednalo se o situace, kdy bylo zpozorováno, že např. některému domu či jeho části při nepohodě, bouři nebo i bez vnější příčiny hrozí nebezpečí, že se zřítí. Dále zpozoroval-li četník neopatrné zacházení s ohněm, světlem, žhavým uhlím, horkým popelem apod., zjistil-li stopy či známky nějaké epidemie nebo nákazy, známky choromyslnosti na někom, vztekliny na některém zvířeti apod.

*Slaníku. Největší škodu utrpěl mlynář Šváb asi 1 060 Kč, jehož mlýn byl zaplaven až do výše 35 cm. Četnictvo ve Strakonících konalo při povodni nepřetržité služby a pomáhalo ohroženým obyvatelům.*²¹⁹

Četník konající obchůzku měl povinnost pečovat, aby se na silnicích a veřejných cestách a místech nedělo nic, co by mohlo způsobit nepořádek nebo škodu. Jednalo se zejména o dohled na dodržování předpisů, které předepisovaly vozkům, jak se mají chovat na silnici.²²⁰

Četníci dohlíželi na to, aby byly všeobecně zachovávány policejní předpisy o silničním řádu (náklad na vozech, šířka loukotí apod.). Když při obchůzce zjistili, že se některý vozka nechoval podle předpisů a protivil-li se jim, předvedli jej k nejbližšímu úřadu a tam učinili oznámení.

V pozdějších letech patřil do této oblasti též dozor nad dodržováním předpisů o jízdě automobily. Zde bylo např. četníkům doporučováno, aby si poznamenávali čísla automobilů a motocyklů, které potkají při obchůzce, pro případ, že by později byla potřeba po nich pátrat.

Zjistil-li četník při konání obchůzky nějaké vady a nedostatky na zařízeních nebo nedodržování nařízení místní policie (např. zákaz, aby hostince a kavárny nebyly otevřeny přes stanovenou policejní hodinu), bylo jeho úkolem oznámit to starostovi obce, aby byla zjednána náprava. Jestli četník opakovaně zjistil, že starosta oznámené vady neodstranil, měl povinnost učinit o tom oznámení služebnímu úřadu.

Četník měl pomoci starostovi zvláště při větších neštěstích a v těch případech, kdy by síly a prostředky starostovi nepostačily, aby ve věcech místní policie mohl dostát svým povinnostem. Totéž platilo i pro orgány místní policie. Četník zakročoval ve věcech jim příslušejících až tehdy, nebyly-li schopny dostát svým povinnostem, resp. když jejich zakročení neměla úspěch.

Spolupráce s orgány místní policie přicházela v úvahu např. při dohledu na výroční trhy, posvícení, veřejné zábavy apod., kdy instrukce přímo stanovila, aby četníci byli těmto orgánům co nejvíc nápomocni.²²¹

²¹⁹ SOkA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

²²⁰ Ti měli uloženu povinnost vyhýbat se na tu stranu, která byla předepsána v zemských zákonech a ve zvláštních předpisech. Další povinností vozků bylo vždy zůstat při svých koních a zároveň jim bylo zakázáno spát na vozech.

²²¹ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 89.

Četník byl oprávněn služebně zakročít jen tehdy, byl-li podle předpisu vyzbrojen a úplně vyzbrojen. Tím zároveň dával na vědomí osobě, proti které zakročoval, že má co činit s bezpečnostním orgánem. Při zakročování za tmy apod., bylo doporučováno, aby se dal ihned poznat zvoláním "Zde četník" apod. Kdykoliv četník ve službě proti někomu zakročil, měl užít slov "Jménem zákona", v jazyce v místě obvyklém. V tom případě byl každý i vojenské osoby povinen jeho vyzvání uposlechnout a až poté si mohl na četníka stěžovat.²²²

Neuposlechnutím výzvy četníka i přes předcházející napomenutí se dotyčný vydával nebezpečí, že proti němu bude užito donucovacích prostředků (předvedení, zatčení atd.). Vyzývaný byl povinen uposlechnout i tehdy, když se domníval, že četník nepostupuje podle platných předpisů.

Jestli se četník jakýmkoliv způsobem dozvěděl o trestném činu, který byl stíhán z úřední povinnosti, byl povinen vyšetřit jeho skutkovou podstatu, vypátrat jméno pachatele a věc oznámit soudu. Hrozilo-li nebezpečí z prodlení, byl též povinen pátrat po viníku a důkazech způsobilých k jeho usvědčení, a bylo-li to potřebné, pak byl oprávněn zatýkat a konat domovní prohlídky.²²³

Při provádění zákroků využívali četníci tyto prostředky: napomenutí, udání, předvedení, zatčení, přiložení svěřacích řetízku a užití zbraně.

Napomenutí bylo jedním z nejmírnějších prostředků, jehož užití bylo pro četníka nejsnadnější. Jeho použitím nechával četník napomenuté osobě na vůli, zda upustí od zakázané činnosti, resp. vykoná-li činnost četníkem předepsanou a vyhne se tak případnému přísnějšímu zakročení ze strany četníka.

Tento druh prostředku byl používán u přestupků, kdy nebylo přímo nařízeno přestupek oznámit a nebylo dovoleno přestupce zadržet. Jeho jednání mu bylo pouze připomenuto a on sám byl napomenut. Druhý možný důvod byl formulován jako výstraha, kterou byl četník oprávněn dát tehdy, když spatřil děti bez dohledu poblíž vody či tam, kde hrozilo nějaké nebezpečí a také když zjistil, že děti nebo dospělí trýzní nebo dráždí zvířata. Jednalo-li se však o trestný čin soudní či aspoň o jeho trestný pokus, nesměl se četník spokojit s pouhým napomenutím a jeho povinností bylo tento čin oznámit soudu nebo státnímu zastupitelství.

²²² Zák. č. 299/1920 Sb. z. a n., § 15.

²²³ Služební instrukce pro četnictvo, § 26 odst. 2, 38 a 109.

Zvláštní příkaz oznamovat správní přestupky byl vydáván tehdy, když se určité přestupky množily nápadným způsobem a ohrožovaly tak veřejný pořádek nebo bezpečnost (např. přestupky silničního řádu a další). Kromě již uvedených případů byl četník oprávněn napomenout tehdy, pokud nebyly splněny všechny předpoklady, které konání nebo opomenutí činily trestným. To korespondovalo s povinností četníka zmařit co možno svou přítomností provedení nebo dokončení trestného činu.²²⁴

Udáním (oznámením) dával četník popud, aby příslušný úřad nabyt úřední cestou o věc vědomost a zahájil ve věci řízení, když bylo zjištěno, že jde skutečně o trestný čin. Bylo rozlišováno udání pro trestné činy soudní a pro přestupky správní (policejní). Trestné činy byly oznamovány soudům a státním zastupitelstvím písemně. Jednalo-li se o ostatní pozorování důležitá pro trestní řízení, bylo možno sdělení učinit i ústně. Na požádání však i o těchto věcech bylo nutno učinit písemné oznámení.

Udání pro správní přestupky, u nichž příslušelo další řízení politickým úřadům, činilo četnictvo písemně služebnímu (okresnímu) úřadu. Přestupky, u kterých příslušelo další řízení obecnímu úřadu (obecním trestním senátům), oznamovalo četnictvo ústně starostovi a podle okolností zasílalo kromě toho písemné oznámení služebnímu úřadu.

Předvedení osoby bylo charakterizováno jako její doprovod k úřadu, aby tam s ní bylo ihned konáno úřední řízení. Při předvádění osoby z vlastního podnětu četnictva se rozlišovalo mezi předvedením za účelem: zjištění totožnosti nebo okamžitého zavedení trestního řízení.

Předvedení za účelem zjištění totožnosti bylo prováděno na nejbližší, zpravidla obecní, popř. politický úřad (byl-li blíže než obecní úřad). Četník mohl předvést osobu, u které nebylo podle zákona shledáno příčiny k zatčení a dále osobu, která se mu zdála podezřelá podle zatykačů, pátracích oběžníků, policejních pátracích listů či z jiných důvodů (např. osoba přistižená za podezřelých okolností s podezřelými věcmi).

Za zatčení bylo považováno omezení osobní svobody, které označoval trestní řád za zatímní uvěznění (zajištění), zatímní vazbu, resp. za zatímní zadržení, které předcházelo řádné vyšetřovací vazbě. Zatknout

---

²²⁴ Služební instrukce pro četnictvo, § 26 odst. 1.

osobu bylo možno bez soudcovského příkazu (byla-li přistižena při trestném činu) anebo na písemný odůvodněný příkaz soudce.²²⁵

Zde máme malý příklad zatčení ze strakonické četnické stanice. Dne 23. června 1936 porodila Františka Rychtářová služka u rolníka Josefa Slavíka na půdě nemanželské děcko mužského pohlaví, které hned po porodu škracením a promáčknutím lebeční kosti usmrtila. Rychtářová byla zdejší stanicí pro zavraždění dítěte zatčena, přičemž udala, že neví co se sní dělo a že děcko nezavraždila.²²⁶

Přiložení svěracích řetízků bylo preventivním opatřením proti odporu a útěku, užívaným pro zajištění osobní bezpečnosti četníka nebo zajištění bezpečného provedení doprovodu. Přiložit svěrací řetízky bylo možné pouze osobám zatčeným nebo určeným k eskortování.

Předpisy ponechávaly četníkům v tomto směru poměrně širokou volnost. Jejich povinností však bylo použití svěracích řetízků náležitě odůvodnit ve zprávě o zatčení. Pokud se nejednalo o nebezpečné zločince, u nichž se toto opatření jevílo zpravidla vždy jako nutné, bylo třeba zvažovat další okolnosti jako např. povahu a osobní poměry eskortované osoby, okolnosti provedení eskorty, její trasu apod.

Starcům, osobám mladistvým, neduživým a nemocným, mrzákům a ženám směly být svěrací řetízky přiloženy pouze tehdy, když nebylo možno bezpečnost četníka nebo provedení doprovodu zajistit jiným vhodným způsobem. Přicházelo to v úvahu, když tyto osoby kladly násilný odpor nebo se pokusily o útěk.

Užití zbraně bylo řazeno mezi nejkrajnější donucovací prostředky. O použití zbraně pojednával zák. č. 28/1928 Sb. z. a n., který byl novelizací zák. č. 299/1920 Sb. z. a n., který stanovoval tyto podmínky: zbraň lze použít v případě nutné obrany, odvrácení násilného útoku nebo ohrožení jiné osoby, k překonání odporu, která směřuje ke zmaření jeho služebního výkonu a také, aby zamezil útěku nebezpečného zločince.²²⁷

---

²²⁵ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 92.

²²⁶ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

²²⁷ P. MACEK, – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, s. 108.

4. Četnické stanice Cehnice a Strakonice

I. Četnická stanice Cehnice

Oblast Cehnic a okolí byla specifická pro své zemědělské hospodářství, které bylo dáno jejich geografickým umístěním. Cehnice spojovala se Strakonice a Vodňany státní silnice. Od roku 1927 zde byla zavedena autobusová doprava. V Cehnicích a okolí působila spolková činnost, především tělovýchovná jednota Sokol, která se podílela na veškerých významných událostech, jako je např. oslava výročí republiky, odhalení pomníku padlým z 1. světové války.

Četnická stanice z Paračova byla přemístěna k 1. říjnu 1925 do nově zřízených kasáren v obci Cehnice. Četnická stanice měla na starost následující osady: Cehnice, Dunovice, Jinín, Kuřimany, Kváskovice, Miloňovice, Netonice, Nová Ves, Paračov, Radějovice, Skály, Sudkovice, Třešovice, Zorkovice.

V tomto obvodu četnické stanice žilo v roce 1930 kolem 3 000 obyvatel. Rozkazem OČV ve Strakonících č. 921/25 ze dne 29. ledna 1926 změněn obvod stanice tím způsobem, že byla přidána zdejšímu obvodu, od obvodu stanice Štěkeň obec Mladějovice a odebrána od zdejšího obvodu místní obec Nová ves a přidělena k obvodu stanice ve Strakonících. Mužstvo četnické stanice tvořili 3 gážísté bezhodnostní třídy. 4. dubna 1928 rozkazem ZČV v Praze č. 3467 byl snížen stav zdejší vesnice na 2 gážísty bez služební třídy a systemizován na 1 praporčíka jako velitele stanice a 1 strážmistra. 10. listopadu 1938 byl stav zvýšen opět na 3 muže. Od přemístění stanice do Cehnic, až do roku 1939, se na stanici vystřídali 3 vrchní strážmistři a 7 strážmistřů či štábních strážmistřů.²²⁸ Jaká byla služba u četnictva nám přibližuje štábní strážmistr této stanice, ve svých vzpomínkových črtech: „*Po návratu z ruské legie do vlasti v roce 1920 nastoupil jsem službu u četnictva na menší stanici v Jižních Čechách. Neměl jsem předběžného teoretického výcviku a moje služební hodnost byla výpomocný četník. Občanstvo mne oslovovalo zpravidla pane závodčí. Mým velitelem stanice byl bývalý rakouský titularvachtmeister, jenž brzy po převratu byl povýšen do hodnosti vrchního strážmistra. Byl star 52 roky a rodem Čech. Byl*

²²⁸ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 2, sign. II/2.

to odchovanec staré rakouské školy, neboť sloužil u četnictva od roku 1891. Já naproti tomu 26. letý mladík převychovaný republikán. Tříletá služba v ruské legii a výchova v duchu demokraticko-republikánském zapustila u mne své kořeny. Sešly se tak dva protilehlé póly: na jedné straně duch rakouský a vládnoucí, na druhé duch demokraticko-republikánský, podřízený prvému.

S počátku byl jsem svým velitelem přijat s jistou dávkou skepse a nedůvěry. Přesto netroufal si vůči mně příkře postupovat, neboť mé členství v legii a četná vyznamenání na prsou budily u něho respekt. Rád vzpomínal dob starého Rakouska a říkával: Franz Josef měl dobré pivo, dobré viržinky a laciné cerguláty. Také rád vyzdvihoval vlastnosti německého národa a německé výrobky považoval za lepší československých. Svůj názor na československý národ a stát velmi brzy pozměnil v jeho prospěch, zejména když republika Československá nehledíc na to, že konal službu v zájmu státu Rakouského, jej dobře odměnila, a když jeho dcera vstoupila ve výhodný sňatek s gážístou legionářem. Později, když jsem se seznámil jak teoreticky, tak prakticky s četnickou službou, získal jsem u něho plné důvěry, takže mi svěřoval i nejdůležitější služební úkony a byl mně dobrým představeným a rádcem.

Doba převratová byla zejména pro četnictvo krajně nepříznivá. Československý stát převzav dědictví staré monarchie byl vykořistěn. Pociťoval se velmi nedostatek potravin, látek a jiných předmětů denní potřeby. Při svém nastoupení k četnictvu jsem měl 450 Kč měsíčního platu. Z toho na stravu jsem zaplatil 390 Kč. Na ostatní výdaje, jako: posluhu, praní a opravu prádla, občerstvení ve službě, časopisky apod. mi zbývalo pouhých 60 Kč. Výstroj a výzbroj vzhledem k nedostatku oděvu byla nejednotná. Tak já např. chodil jsem do služby v součástkách legionářského stejnokroje, s dlouhou vojenskou puškou, kdežto velitel stanice používal staré součástky rakouského stejnokroje a do služby nosil četnickou karabinu.

Bezpečnostní poměry popřevratové byly velmi nepříznivé. Dlouhá válka podlomila morálku občanstva, lidé v zápolí zvykli si lichvařit, čili jak se tehdy obecně říkalo keřasit' a vojáci na frontě zhrubli. Po svém příchodu domů nastalo vyrovnávání účtů za utrpená příkoří na příslušnících rodiny, ať skutečném či domnělém, ať z důvodů sociálních, národnostních, či jiných. Obyvatelstvo jiné národnosti než československé nechtělo se smířit se skutečností, že se zrodil samostatný Československý stát, nevěřilo v jeho trvání

a provádělo sabotáž, ano i vzpoury. Ke všemu tomu valila se z Ruska k nám vlna bolševismu, která hrozila násilnou změnou státní demokratické formy a nastolení třídní bolševistické diktatury. Tomu všemu byl s vypětím všech sil čelilo úspěšně československé četnictvo, jakožto jediný spolehlivý sloup státního zřízení, neboť ani na vojsko nebylo spolehnutí.

Vzpomínám, jak byl jsem v měsíci listopadu 1920 povolán s velitelem stanice do Protivína na soustředění, kde se komunisté chystali násilím zabírat panské velkostatky. Naše stanice zůstala tehdy po 14 dní neobsazena. Po zatčení vůdců komunistického hnutí byl všude obnoven klid a pořádek. Jak neklidné byly tehdejší poměry, dokazuje to, že během roku 1921 byl jsem povolán 5x na soustředění do Aše při nepokojích národnostně politických, do České Lípy z důvodů politických, do Petrovic ve Slezsku při nepokojích národnostně-politických, do Vysokého Mýta při nepokojích náboženských a do Nových Zámků na Slovensku při provádění mobilizace.

Služba bezpečnostní, jmenovitě pátrání po trestních činech, závisela v letech popřevratových převážně jen na důvtipu a svědomitosti četníků. Moderních prostředků, sloužících k vypátrání, účinnému stíhání pachatelů a jejich usvědčení buď nebylo vůbec, nebo nebyly k dispozici, po případě ani nebyly známy. Vzpomenu jen řádění cikánských tlup v Jižních Čechách v letech 1926/27. Nedostatek telefonů na četnických stanicích, nedostatek rychlých dopravních prostředků a nedostatečná evidence cikánů – to všechno byly příčiny dlouho trvajících pátrání, velkého počtu četníků i jejich velikého vypětí sil, aby pachatelé byli konečně dopadeni a obnovena bezpečnost občanů.

Značným nedostatkem pátrací služby bylo i nepochopení občanstva, které vycházejíc z předsudků staré monarchie, nehleděla na četnictvo jako ochránce právního řádu, nýbrž vidělo v nich namnoze své nepřátele. Zejména Český jih byl toho typickým dokladem. Názor na četnictvo se dnes již mnoho změnil ve prospěch četnictva, přesto však není ještě takový, jaký by být měl.

Za své četnické služby mám též pěknou vzpomínku na prezidenta Osvoboditele T.G.Masaryka. Bylo to roku 1923, když byl pan prezident na oficiální návštěvě v Domažlicích. Dostal jsem spolu s několika četníky rozkaz, obsadit nádraží v Domažlicích a zabránit přístupu podezřelým živlům. Byli jsme současně poučeni, nevystavovat se příliš očím pana prezidenta s poukazem, že pan prezident si toho nepřeje. Když jsem pátral po příčině, shledal jsem, že pan

prezident nečiní tak proto, že by naše četnictvo neměl rád, nýbrž proto, že jako přesvědčivý demokrat a člověk z lidu konal velmi nerad cesty pod ochranou bodáků, které připomínaly doby starých monarchů „Z Boží milosti“. Stál jsem tehdy skryt na nádraží, když v tom pan prezident vstoupil na nástupiště. Za obecného jásootu byl mimo jiné uvítán potomkem Chodů historického rodu Kozinova slovy: „Bud’te zdrav náš velký prezidente z lidu! My, Chodové byli jsme od nepaměti atd., pohostiv jej po staročesku chlebem, solí a vodou. Pan prezident hluboce dojat vřelým uvítání stařešiny Chodů, neméně srdečně poděkoval za uvítání a odebral se pak za nadšeného vítání obecnstva do města.“²²⁹

1.1 Obchůzky na cehnické četnické stanici

Kontrolní obchůzky vedly různými směry a to jihovýchodně, západně a severovýchodně od Cehnic, například 9. ledna 1938 šel strážmistr Antonín Kupeček na kontrolní obchůzku směrem: Paračov, cihelna u Paračov, mlýn u Kváskovic, Kváskovice, les Mlaka, Kořenský rybník, Radějovice, Netonice, les Brnouš, les Radovec, hájovna u Dunovic, tato obchůzka trvala v rozmezí od 22 hod až do 14 hod. Během ní měl 4hodinovou pauzu. Další obchůzku vykoval 11. ledna. 1938 od 13 hod do 4 hod a měl 3hodinový odpočinek. Tentokrát šel směr Havírna, rybník Mežník, les Michaleč, Jinín, cihelna u Zorkovic, Zorkovice, Nová Ves, Miloňovice, Sudkovice, Jinín, rybník Třetina. Jiná vykonaná kontrolní obchůzka byla. 17. ledna od 12 hod. – 3 hod. se 3 hodinami odpočinku. Četník šel směrem Cehnice, samota u Cehnic, Mladějovice, myslivna u Mladějovic, bašta u Mladějovic, rybník Škaredý, les Mnichov, Sedliště, cihelna u Dunovic, Dunovice. Jiné dny při své obchůzce měl trasu trochu pozměněnou, aby zkontroloval i ostatní vesnice a prostranství v okolí Cehnic.²³⁰

Během sledovaného období od roku 1933 – 1938 dosáhla četnická stanice ve Cehnicích těchto výsledků:

Četnická stanice Cehnice dosahovala těchto výsledků: za rok 1933: 4 zatčení, 120 udání, 7 zvláštních služeb, 2 hlídky vyslané následkem životních

---

²²⁹ SOkA Strakonice, Stanice četnictva, Okresní četnické velitelství Strakonice 1938 - 1946, inv. č. 3, sign. III/B.

²³⁰ SOkA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 2, sign. II/2.

pohrom; za rok 1934: 11 zatčení, 129 udání, 3 služby asistenční a 3 hlídky byly vyslány následkem živelných pohrom; za rok 1935: 7 zatčení, 133 udání, 2 asistence a 3 hlídky byly vyslány na následky živelných pohrom; za rok 1936 : 11 zatčení, 146 udání, 1 převedení, 1 asistence, 1 vyslání následkem živelné pohromy; za rok 1937: 5 zatčení, 168 udání, 2 předvedení, 2 asistence, 1 hlídka vyslána následkem živelné pohromy a za rok 1938: 8 zatčení, 138 udání, 3 asistence.²³¹

II. Četnická stanice Strakonice

Město Strakonice patřilo mezi průmyslová města. O čemž svědčí podniky, které byly ve městě: Akciová továrna na fezy, Česká zbrojovka, Pošumavské závody pro impregnaci dřeva, ale i jiné než průmyslové jako Strakonické mlékárny, Měšťanský pivovar, několik mlýnů. V obvodu četnické stanice Strakonice žilo v roce 1930 zhruba 15 000 lidí.

Městem vedla železnice spojující Plzeň s Českými Budějovicemi. Byla tu i slušná silniční síť. Město bylo vybaveno elektrickou a vodovodní sítí. Bylo zde několik peněžních ústavů (Občanská záložna, Městská spořitelna, Okresní hospodářská záložna). Ve městě byly zřízeny i odborné školy (reální gymnázium, hospodyňská škola).²³²

Četnická stanice měla na starost tyto obce a osady: Strakonice, Dražejov, Přední Ptákovice, Střela, Virt, Miloňovice, Nová Ves, Sudkovice, Nebřehovice, Zadní Ptákovice, Mutěnice, Přeštovice, Brusy, Slaník, Radošovice, Kapsová Lhota, Rovná, Rohozná, Řepice, Sousedovice, Libětice, Smiradice, Strunkovice nad Volyňskou a Přední Zborovice. Na četnické stanici fungovalo 9 popřípadě 10 četníků.

2. 1. Obchůzky na strakonické četnické stanici

Kontrolní obchůzky vedly, buď jihozápadně, severozápadně a jihovýchodní. Např. 2. ledna 1938 štábní strážmistr Václav Šikl a František Weingart prošli od 22 hod. – 13 hod. s 3,5 hodinovým odpočinkem – Podskalí, Virtova Ves, Dražejov, vila Haller, čerpadlo, hájovna Pitra, cihelna, Hubenov,

²³¹ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 2, sign. II/2.

²³² Blíže nám situaci ve Strakonících přibližují: Historie a současnost podnikání na Strakonicku, Žehušice 2002; Zdeněk CVRČEK, *Strakonice: Město, lidé, osudy*, Strakonice 1989.

Černíkov, Droužetice, mlýn Pravda. Praporčík František Dvořák se strážmistrem Františkem Weingartem prošli dne 21. ledna 1938 od 13 hod. do 3 hod. s 3,5 hodinovým odpočinkem - Přední Ptákovice, Nádraží, Vodárna, Podsrp, les Srpská, Nebřehovice, Zadní Ptákovice, les Lipovice, Křemelka. Vrchní strážmistr Josef Moulík a František Weingart dne 24. ledna 1938 od 12 hod. do 3 hod. s 3,5 hodinovým odpočinkem prošli – Strakonice, Sousedovice, Libětice, Švejcarova Lhota, Smiradice, vrch Baba, les Hůl, Bažantnice, Židovský hřbitov, Kalvárie. Jiné dny při své obchůzce měli trasu trochu pozměněnou, aby zkontroloval i ostatní vesnice a prostranství v okolí Strakonic.²³³

. Během sledovaného období od roku 1933 – 1938 dosáhla četnická stanice ve Strakonících těchto výsledků:

Četnická stanice Strakonice dosáhla těchto výsledků: za rok 1933: 98 zatčení, 744 udání, vykonala 103 zvláštních služeb a vyslala 3 hlídky následkem živelných pohrom; za rok 1934: 110 zatčení, 529 udání, vykonala 73 zvláštních služeb, vyslala 6 hlídek následkem živelných pohrom a našla 2 mrtvoly a 1 zraněnou osobu; za rok 1935: 122 zatčení, 568 udání, vykonáno 51 zvláštních služeb, vysláno 6 hlídek následkem živelných pohrom; za rok 1936: 104 zatčení, 553 udání, vykonáno 60 zvláštních služeb, vysláno 2 hlídky následkem živelných pohrom a nalezena 1 mrtvola; za rok 1937: 103 zatčení, 512 udání, vykonáno 56 zvláštních služeb, vysláno 5 hlídek následkem živelných pohrom a nalezeny 4 mrtvoly a za rok 1938: 105 zatčení, 468 udání, vysláno 3 hlídky následkem živelných pohrom a nalezeno 6 mrtvol.²³⁴

---

²³³ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 2, sign. II/2.

²³⁴ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

5. Nejčastější služební výkony četníků

I. Přestupek proti bezpečnosti těla a bezpečnosti majetku

Velmi častými přečiny byly přestupky proti bezpečnosti proti těla a bezpečnosti majetku. Přestupky vůči majetku souvisely s krádežemi. Tehdy se kradly především věcné předměty (jako např. kola, slepice, kachny, králíci, šatstvo, rádia, hodiny, ale i věci jako kolec, peřiny, kůly apod.) více než peníze. Na krádeže kol vzpomíná F. Fara takto: *„Kola se kradla v takovém množství, že seznamy ukradených jízdních kol byly velmi obsáhlé, neboť šly do tisíců. A přitom pátrání po odcizených kolech bylo ztíženo zejména tím, že okradení velmi často neznali ani značku svého odcizeného kola, natož pak výrobní číslo, které je vyraženo na rámu kola a které je pro úspěšné pátrání nejdůležitější. A někdy okradený neznal ani řádně barvu svého kola. A specializovaní zloději kol měli už svou rutinu, jak kolo pozměnit, přebarvit, vyměnit vzájemně různé díly i pozměnit výrobní číslo. A potom i okolnost, že na odcizeném kole ujeli daleko od místa činu, ztěžovala pátrání. A proto mezi nevypáranými krádežemi dominovala na prvním místě odcizená kola. Nejčastějším způsobem odcizení jízdních kol byl ten, že pachatel vyzoroval někoho, kdo postavil kolo někde před obchodem nebo před nějakým úřadem a když vešel dovnitř, zloděj na kolo sedl a ujel do jiné obce. Tam pak v některém hostinci předstíral hostům, že je v peněžní tísní, že buď peníze ztratil, nebo že je zapomněl doma. A protože peníze nutně za nějakým účelem potřebuje, že by prodal kolo. Cena byla samozřejmě nízká, a tak se nějaký ten kupec vždy našel, zloděj sebral peníze a hbitě hledal další příležitosti k další krádeži.“*²³⁵

Jaké mohlo být překročení přestupku proti bezpečnosti těla můžeme doložit případem, který se stal dne 11. listopadu 1936 v Cehnicích. Uvedeného dne byl zatčen Karel Kaulman z Dunovic pro zločin veřejného násilí spáchaného na státním lesním hajném Vojtěchu Pilečkovi z Drahonic. Hajný Pileček přistihl jmenovaného po poledni u lesa pod „malým kníž. kamenem“ při provozování pytláctví s puškou v ruce. Kaulman při spatření hajného pušku odhodil, ale hajný náhodou pušku nelezl a chtěl mu ji zabavit, přitom se však vrhl Kaulman na hajného a snažil se mu pušku vyrvat z rukou. Mezi oběma

²³⁵ F. FARA, Četnické vzpomínky, s. 37 - 38.

*nastal zápas, přičemž hajný upadl, Kaulman mu pušku vyrval, tělesně jej týral a uprchl. Byl zatčen a krajským soudem v Písku byl odsouzen na 7 měsíců těžkého žaláře.*²³⁶

II. Přestupek proti živnostenskému řádu a zákonu a podomním obchodu

Velmi častým přestupkem byly přestupky proti živnostenskému řádu a zákona o podomním obchodu. Nejvíce se tyto přestupky rozmáhaly v období hospodářské krize. Četnictvo kontrolovalo tzv. podomní knížky, které vydával okresní úřad, pokud obchodník tuto knihu neměl, měl být zadržen a předveden na okresní úřad. Jak taková situace vypadala nám přibližuje vrch. strážmistr F. Duda: *Neminulo dne, aby obvodem neprošlo několik osob hledajících zaměstnání. Nápadné bylo, že u těchto osob bylo dobrých 50% poměrně mladých a práce schopných. Někteří z nich stydíci se prosit o almužnu, nabízeli různé předměty denní potřeby ke koupi, provozující tak neoprávněný podomní obchod. Při jedné příležitosti zadržel vrch. strážmistr Duda dva mladíky při neoprávněném podomním obchodu. Když jim přestupek vytkl, oni namítli: „Pane vrchní, co máme dělat, krást nechceme, žebrat se stydíme, práci dostat nemůžeme a jíst se nám chce.“ Oba byli asi osmnáctiletí, jeden z nich byl holičem, druhý zedníkem. Také prošlo obvodem několik havířů až Mostecka. Nechyběly ovšem ani případy, že využívali hospodářské tísně k tuláctví a žebrotě majíce vrozenou nechuť k práci.*²³⁷

III. Přestupek o překročení předpisů a jízdě na silnici, přestupek zákona o motorových vozidlech

Velmi častými přestupky bylo překročení předpisů o jízdě na silnici či zákona o motorových vozidel. Bohužel ne všechny tyto přestupky skončily domluvou či pokutou, ale byly i časté tragické konce. Jako tento co se stal ve Strakonících v roce 1937: *O 14 hod. jel na kole po státní silnici ze Strakonice, ulicí 28. října, Miroslav Sosna, dělník České zbrojovky, do Paračova. Jel po levé straně silnice za nákladním autem Č-63.138, které chtěl před hostincem Ludvíka Němejce předjet. Nezpozoroval však osobní auto Č-63.203 proti němu*

²³⁶ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 4, sign. II/4.

²³⁷ TAMTÉŽ.

*přijíždějící, které řídil František Hais ze Strakonice, narazil do něj, byl těžce poraněn a zemřel při převozu do místní nemocnice. Hais byl zdejšími četníky zatčen pro rychlou a neopatrnou jízdu.*²³⁸

IV. Přestupek podvodu, krádeže a zpronevěry

Celkem obvyklým přestupkem byl přestupek podvodu, krádeže a zpronevěry. Jak dopadl takový pokus o podvod, nám ukazuje případ z cehnické stanice: dne 4. března 1933 uvedeného dne zdejší stanice učinila udání na manžele Jana a Kateřinu Hauserovou ze Sukovic pro padělání směnky vystavenou na 5 100 Kč. Manželé jsou ve finanční tísní, vypůjčili si od Marie Frühaufové, služebné, dříve zaměstnané ve Strakonících částku 5 100 Kč. Na tento obnos vydali jí směnku, na níž sami podepsali jako věřitele své příbuzné Františka Krejsu z Dřešína a Václava Filipa z Paračova. Po nějakém čase vylákal Hauser na Frühaufové směnku zpět, předstíraje, že směnku obnoví. Směnku ale zničil a novou Frühaufové nevydal v úmyslu, aby věřitelku o zapůjčený peněz ošidil. Případ vyšel najevo tím, že manželka Hauserova, již se zželelo své přítelkyně, napsala Frühaufové dopis, v němž jí prozradila úmysl svého manžela, že zamýšlí ji ošidit o zapůjčenou částku a radila jí, aby za každou cenu požadovala vrácení peněz. Frühaufová oznámila případ četnictvu, které případ vyšetřilo a na manžele Hauserovi podalo trestní oznámení.²³⁹

V. Udržování pořádku a bezpečnosti

Úkolem četnictva nebylo jenom šetření přestupků, ale především se věnovali prevenci. Starali se o udržování veřejného pořádku hlavně při konání různých významných akcí. Mohli to být poutě, výroční trhy, oslavy 1. máje či 28. října nebo třeba i při příjezdu prezidenta republiky. Jaké to bylo při návštěvě prezidenta republiky ve Strakonících si můžeme ukázat: dne 8. května 1937 přijel pan prezident E. Beneš autem z Pracejovic v 18.20 hod. Uvítán byl na II. Hradním nádvoří místního zámku. Tam mu bylo doručeno jmenování čestným občanem města Strakonice. Poté se vydal na Náměstí Svobody. Odtud jel autem do fezových továren a pak do České zbrojovky. Ze zbrojovky jel autem na

²³⁸ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

²³⁹ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Cehnice 1918 - 1944, inv. č. 4, sign. II/4.

místní nádraží, odkud odjel vlakem v 21 hodin do Prahy. Četnictvo, jež bylo v počtu 150 mužů soustředěno ve Strakonících, konalo při návštěvě pana prezidenta nepřetržitou službu a obdrželo za vzorný výkon služby pochvalu ZČV.

VI. Kontrola cikánských tlup, cizinců a podezřelých osob

Četníci se věnovali kontrole cikánských tlup což jim bylo přikázáno tzv. cikánským zákonem, který nařizoval, že smějí cikáni tábořit jen ve skupinách nepřesahující rámec rodiny, a jednak každý cikán starší 15 let musel u sebe nosit cikánskou legitimaci. Blíže nám vypráví F. Fara: *„Jakmile se poté někde utábořili, vždy někteří občané ohlásili stanoviště jejich tábora na četnické stanici. Četnické hlídky cikány zkontrolovaly, zda mají cikánské legitimace a jsou členy jedné rodiny. Poté je vyzvaly, aby tábor do určitého termínu zrušili a odešli do jiné oblasti. Vzájemná poměr cikánů a četníků byl odměřený a respektovaný, a tak cikáni většinou výzvy k přemístění uposlechli. Četníky vedla k vykazování cikánských tlup nejen starost o bezpečnost v obvodech, ale i to, že mnoho cikánů mělo nakažlivé nemoci. Když byl některý z členů rodiny zatčen, potulovala se rodina v blízkých obcích v okolí příslušného soudu. A než vyšel z vězení jeden člen rodiny, už se tam zase dostal pro nějakou krádež někdo jiný, a tak se někdy rodina i s příbuzenstvem zdržovala po okolí dlouhou dobu. Jinak se potulovali křížem krážem po celé republice.“²⁴⁰*

Další z činnosti byla kontrola cizinců nebo podezřelých osob. Cizinci bývali kontrolováni na nádražích, ale i v hostincích či na silnicích. Při končících trzích, poutích a jarmarcích četníci kontrolovali odjíždějící kočovné kramáře a kupce. Také kontrolovali kočovné tlupy, které projížděly jejich obvodem.

VII. Vyšetřování sebevražd

Četníci se také věnovali vyšetřováním sebevraždám. Obvykle pokud byla nalezena nějaká mrtvola pátralo se po příčinách smrti, většinou se jednalo o sebevraždy. Lidé se usmrcovali různými způsoby: oběšením, zastřelením, utopením, skočením pod vlak atd. Ukažme si několik sebevražd, které řešila strakonická stanice: dne 6. února 1935 se utopila v řece Otavě u blatenského

---

²⁴⁰ F. FARA, *Četnické vzpomínky*, s. 50.

mostu tovární dělnice Amálie Tomanová roz. Hlavatá ze Strakonice, sebevraždu spáchala v nervovém záchvatu. Zůstala po ní 8 měsíců stará dcerka Vlasta. Jinou sebevraždu spáchala dne 16. září 1935, 16 roků stará Blažena Rejžková, dcera domkáře z Volenic, která se vrhla se sebevražednými úmysly pod jedoucí vlak ve Strakonících u zbrojovky. Byla přejeta a usmrcena. 23. října 1935 spáchal sebevraždu zámečnický učeň Jan Hojsák 16 roků starý z Podsrpu, tím že se vrhl pod jednu vlak na trati Strakonice – České Budějovice, poblíže strážního domku. Sebevraždu spáchal proto, že v české zbrojovce, kde byl zaměstnán, odcizil 2 vuřty proto byl z práce propuštěn a otcem pokárán.²⁴¹ Z těchto případů nás celkem zarazí, jak lidé umírali mladí či jaké malicherné příčiny vedly k sebevraždě.

VIII. Zatčení

Nezapomeňme zmínit trestné činy, které vedly k zatčení pachatelů, kterých nikdy nebylo málo. Jednalo se o zatčení pro potulku či žebrotu, což bylo jedno z nejčastějších zatčení, ale jsou tu i zatčení pro krádež, podvod, zpronevěru, vyhnání plodu, smilstvo, veřejné násilí, pro přestupek bezpečnosti těla nebo bezpečnosti majetku apod. Přiblížme si některá ze zatčení: dne 18.července. 1936 zavražděná Marie Počtová 51 let stará, svobodná, byla nalezena v záchodové žumpě na dvoře svého otce Jana Počty ve Strakonících. Marie Počtová byla pohřšována od 23. května 1936, ale mělo se zato, že odjela k příbuzným na Moravu. Přesto ale ji nechala zdejší stanice hledat rozhlasem, avšak bezvýsledně. Když veškerá pátrání po Marii Počtové neměla výsledku, pojala zdejší stanice podezření, že Počtová byla zavražděna a zahájila v tom směru pátrání, při kterém byla mrtvola Počtové nalezena četnictvem v záchodové žumpě. Jako vrah Marie Počtové byl četnictvem usvědčen a zatčen její otec 78 let starý Jan Počta, který se posléze přiznal, že ji v hádce ubil klackem a hodil do záchodové žumpy. Porotou v Písku byl Jan Počta odsouzen k 6ti letům těžkému žaláři. Dne 10. srpna 1936 byla zatčena zdejší stanicí Barbora Dlohošová z Předních Ptákovic, poněvač naváděla dělníka Aloise Libšana ze Strakonice, aby za odměnu 1 000 Kč zavraždil jejího muže Václava Dlohoše, čeledína, bytem v Brlohu. Alois Libšan však oznámil případ na zdejší

---

²⁴¹ SOKA Strakonice, Stanice četnictva, Stanice Strakonice 1931 - 1946, inv. č. 1, sign. II/1.

stanici. Před porotou v Písku byla Dlohošová odsouzena k 3letému těžkému žaláři. Dne 13. ledna 1934 v České zbrojovce ve Strakonících byl elektrickým proudem zabit zámečnický učeň Josef Kadečka z Liboče. Smrt jeho zavinili v České zbrojovce zaměstnaní Václav Uhlík ze Strakoníc a Emanuel Landsinger ze Strakoníc, kteří namontovali slabý drátek na kontakty elektrického přístroje, který byl používán ke zkoušení cívek k motocyklovým lampám, a druhý konec drátku připevnili na lis, jehož se Kadlečka, Uhlíkem přivolán dotknu, a byl elektrickým proudem o síle 220 voltů zabit. Pachatelé Václav Uhlík a Emmanuel Landsinger byli zdejší stanicí pro přečin proti bezpečnosti těla zatčeni a okresnímu soudu odevzdáni.²⁴²

IX. Eskorty trestanců, předvádění osob k soudům

Četníci se také věnovali eskortám nebezpečných trestanců nebo předvádění osob k soudům či k nástupu výkonu trestu. Četníci ze strakonické či cehnické stanice většinou předváděli trestance buď ke krajskému soudu do Strakoníc, nebo ke krajskému soudu do Písku. K dopravení vyšetřovanců či trestanců ke krajskému soudu využívali služeb dráhy. Stal se i případ, kdy eskortovali vězně do Prahy za použití osobního automobilu. Více se o eskortě dozvíme ze vzpomínek F. Fary: „*Eskorta je ozbrojený doprovod zatčených osob nebo převádění vězňů od jednoho soudu k druhému. Jednou jsme zatkli jednoho podvodníka a jednoho zloděje a předali je místnímu okresnímu soudu. Jelikož však škoda, kterou každý z nich - nezávisle na sobě - způsobil, převyšovala 2 000 Kč, byl jejich trestní čin kvalifikován jako zločin. A protože okresní soudy soudily jen přestupky a přečiny, nařídil soud po předběžném řízení eskortu obou vyšetřovaných ke krajskému soudu v Jičíně. Jel jsem s delikventy sám, a proto jsem jim u okresního soudu přiložil pouta, každému na jednu ruku, takže k sobě byli připoutáni, aby nemohli cestou uprchnout.*“²⁴³

---

²⁴² TAMTÉŽ.

²⁴³ F. FARA, *Četnické vzpomínky*, Praha 2002.

6. Rozdíly mezi četnickými stanicemi v Cehnicích a ve Strakonících

První známky odlišnosti obou stanic vyplývají z jejich geografického umístění. Cehnice jako venkovská stanice má oproti strakonické městské stanici, jak už bylo zmíněno výše, zhruba o 12 000 obyvatel méně. Určitou roli hraje také rozdílnost v zastoupení zemědělství (více v Cehnicích) a průmysl (více ve Strakonících). Rozdíl mezi stanicemi je také v šíři dopravních komunikací. (Strakonice jsou silničním a železničním uzlem mezi Plzní a Českými Budějovicemi)

Další známky odlišnosti se jeví, jak bylo uvedeno výše, v charakteru práce četníků, jejich počtu, povinností velitele na malé četnické stanice oproti velké a ve velikosti obvodu četnické stanice. Rozdílem je i vybavenost četnické stanice především v používání motocyklů a motorových vozidel během výkonu služby. Ve strakonické stanici se k závažnějším případům používalo motocyklu. Takovou možnost celnická stanice neměla, ta pouze občas využívala služeb kola.

Nyní se podívejme na případy, které měly obě stanice stejné a na případy co je odlišovali. Přestupky, které jsou pro obě stanice stejné a jsou ve větším množství než ostatní jsou přestupky proti bezpečnosti těla a majetku. Dále pak přestupku vůči živnostenskému řádu či porušení zákona o podomním obchodu.

Stejná pro obě stanice byla zatčení pro potulku a žebrotu. První odchylky jsou patrné při porušení zákona o motorových vozidel a přestupku proti silničnímu řádu, což se odráží i ve vybírání pokut za porušení těchto pravidel. Kdy ve Strakonících je přestupků tohoto typu více. U krádeží je patrný rozdíl v předmětech krádeže. Na venkově se kradla především zvířata (slepice, kachny, králci, prasata apod.), lesní plodiny a prováděl se lesní pých oproti tomu ve městě byly na prvním místě kola a také peníze. Ve Strakonících dochází častěji k eskortování vyšetřovanců k příslušným soudům. Ve Strakonících díky větší dopravní síti je častější a vyšší kontrola cizinců

a podezřelých osob oproti Cehnicím. Cehnická stanice má více přestupků o dobytčím moru a zvířecím nákazám oproti Strakonícím.

Rozdíly mezi oběma stanicemi jsou patrné v počtu mužů, kdy strakonická stanice, která měla více mužů než celnická a mohla provádět obchůzkovou službu častěji a tím efektivněji. To se také odráží na počtech vykonaných přestupků a také díky tomu se větší počet mužů rovněž odráží v počtu vykonaných ročních obchůzek, strakonická stanice jich vykonala přes 800, cehnická stanice nedosáhla u obchůzek ani tří stovek. Nakonec se ukázalo, že případy které musely obě četnické stanice byly stejné, pouze se liší v počtech.

Závěr

Tato práce neměla být pouze sondou do regionálních dějin, ale regionální dějiny, kterým je věnována část práce, měly spíše ukázat obraz života četníka. Nesnažil jsem se na toto téma nabídnout vyčerpávající pohled, ale spíše jsem přiblížil každodenní službu, kterou museli četníci vykonávat. Rozhodl jsem se psát pouze o třicátých letech, kdy jsem ukázal, jaký vliv na službu měly tehdejší důležité události.

V prvních kapitolách své práce, jsem se prostřednictvím klasických metod snažil vyrovnat se zázemím, které četníky obklopovalo. Prošel jsem tak vývojem četnického sboru, od počátku jeho vzniku až po jeho konec. Ukázal jsem jejich organizaci a kompetence, avšak část práce jsem věnoval nově zřízeným specializovaným institucím, které s četnictvem souvisely a znamenaly tak pro něj nové možnosti, úkoly, cíle a perspektivy. Dále se zmiňuji o přijímání k četnictvu, přiblížil jsem jaké to pro uchazeče bylo a co následovalo poté, co dostali do služeb četnictva.

Důležitá část mé práce se věnuje služebnímu životu četníka. Ukazují místo, kterého byl součástí, různé administrativní práce a občůzky na pozadí konkrétních jihočeských stanic. Právě občůzky, které musel četník vykonat se staly hlavním tématem mé práce. Ukazují tak prostředí, ve kterém musel několikrát do měsíce vykonat občůzku. Dále jsem se věnoval jeho činnosti na občůzce, zejména přestupkům tehdejších obyvatel a snažil jsem se nám tuto problematiku přiblížit.

Co se dotýká pramenů a jejich dostupnosti, mohu konstatovat, že pro mou práci bylo pramenů celkem dost. Hlavní nevýhodou bylo pouze to, že se mi nepodařilo pro sledované regiony najít ani jeden ucelený fond, kde by byly všechny prameny kompletní. Také se mi podařilo v archívu zjistit tu nešťastnou okolnost, že určité písemnosti jsem našel jinde, než měly původně být. To je velká škoda pro badatele, kteří hledají v daném archívu podle inventáře a dalších vypracovaných pomůcek.

Mnohé další poznatky by mohlo přinést prozkoumání dosud nezpracovaného archivního materiálu o četnictvu, především ve fondu Zemského četnického velitelství, který je uložen v bývalém Státním ústředním

archivu v Praze, nyní v Národním archívu v Praze. Dle mého současného názoru, který vznikl na základě dlouhodobého studia v archivech, lze téma četnických stanic určitě uchopit jinak, třeba pomocí historické demografie a jejich metod, ale tyto možnosti ponechávám svým nástupcům.

Prameny a literatura:

Archivní prameny:

SOA Třeboň, Fond Policejního ředitelství České Budějovice.

SOkA České Budějovice, Četnické stanice, Stanice České Budějovice.

SOkA České Budějovice, Četnické stanice, Četnický pohotovostní oddíl České Budějovice.

SOkA Strakonice, Četnické stanice, Stanice Cehnice.

SOkA Strakonice, Četnické stanice, Stanice Katovice.

SOkA Strakonice, Četnické stanice, Okresní četnické velitelství Strakonice.

SOkA Strakonice, Četnické stanice, Stanice Strakonice.

Prameny tištěné, dobové příručky, předpisy, zákony a statistiky:

BOHÁČ, A.: *Hospodářské a sociální poměry obyvatelstva Republiky československé ve světle sčítání lidu*, Praha 1923.

BOHÁČ, A.: *Národnostní mapa Republiky československé. Podrobný popis národnostních hranic, ostrovů a menšin*, Praha 1926.

BOHÁČ, A.: *Změny v hospodářském a sociálním rozvrstvení obyvatelstva v českých zemích*, Praha 1933.

Československá vlastivěda, sv. IV. Dějiny, (ed.) Novotný V., Praha 1932.

DORAZIL, O.: *Československá republika 1938*, Praha 1938.

ERHART, J.: *Rukověť četnictva*, Praha 1932.

HORKÝ, F.: *Kalendář československého četnictva 1922 – 1923*, Kroměříž 1923 – 1924.

HORKÝ, F.: *Kalendář československého četnictva 1933*, Kroměříž 1933.
Jednací řád četnictva I. Ustanovení společná, Praha 1936.

Jednací řád II. Zvláštní ustanovení pro četnické stanice a okresní četnická velitelství, Praha 1936.

Jednací řád III. Zvláštní ustanovení pro četnická oddělení, oddělení doplňovací, exponované četnické štábní důstojníky a zemská četnická velitelství, Praha 1928.

KAPRAS, J (ed.): *Československá vlastivěda, sv. V. Stát*, Praha 1931.

Kasární předpis, Kroměříž 1933.

KOŠŤÁK, R.: *Učebnice pátrací taktiky*, Praha 1935.

NOVOTNÝ, V. (ed.): *Československá vlastivěda, sv. IV. Dějiny*, Praha 1932.

Ottův slovník naučný I-XXVIII, Praha 1888 – 1908.

POVONDRA, J. – PINKAS, O.: *Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů*, Kroměříž 1922.

Prozatímní instrukce pro pátrací službu četnictva, Kroměříž 1931.

Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850 - 1970, I. díl, Praha 1978.

ROUBÍK, F.: *Počátky policejního ředitelství v Praze*, Praha 1926.

Sbírka zákonů a nařízení Republiky československé 1919 – 1938.

Schémata pro postup při vyšetřování vraždy, žhárství a krádeže.

Statistický lexikon obcí v Zemi české, Praha 1934.

STOCKÝ, J.: *Hospodářský obraz jižních Čech*, Praha 1925.

STOCKÝ, J.: *Jihočeský týden v době hospodářské krize*, 1931.

STOCKÝ, J.: *Jižní Čechy. Kulturní, hospodářský a sociální vývoj a stav*.

Program regionální práce, Praha 1937.

STOCKÝ, J. – ŠIMEK, R. G.: *Jižní Čechy v krajské práci*, Praha 1939.

Šerm šavlí, s. 1., 1933.

Trestní řád československý, Praha 1925.

VALENTA, F.: *Almanach čs. branné moci 1925*, Praha 1925.

Literatura:

BUBNÍK, Z.: *Detektiv vzpomíná*, Praha 1969.

CVRČEK, Z.: *Strakonice: Město, lidé, osudy*, Strakonice 1989.

CVRČEK, Z.: *Strakonice: osudy jihočeského města a jeho okolí*, Strakonice 1967.

- Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1976.
- DLOUHÝ, M.: *Četnické čtyřlístky*, Praha 2005.
- DLOUHÝ, M.: *Četnická pátrací služba*, Kriminologický sborník, 1991, s. 438 - 443.
- DLOUHÝ, M.: *Četnické pátrací stanice*, Kriminologický sborník 1992, s. 146 – 152.
- DLOUHÝ, M.: *Četnické trampoty*, Praha 2006.
- DLOUHÝ, M.: *Humoresky vážně*, Praha 2007.
- DLOUHÝ, M.: *Případy z pátrací služby*, Praha 2002
- DLOUHÝ, M.: *Veselé případy za pátrací služby*, Praha 2003.
- DLOUHÝ, M.: *Záhadné případy z pátrací služby*, Praha 2004.
- DORAZIL, O.: *Československá republika 1938*, Praha 1938.
- FARA, F.: *Četnické vzpomínky*, Praha 2002.
- FRANCEK, F.: *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha 1999.
- GEBHART, J. - KUKLÍK, J.: *Dramatické a všední dny protektorátu*, Praha 1996.
- GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Druhá republika 1938 – 1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha 2004.
- GEBHART, J.: *Rok zkoušek a zklamání. Československo od jara 1938 do jara 1939*, Praha 1990.
- GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny zemí Koruny české XV. a. 1938 - 1945*, Praha-Litomyšl 2006.
- GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny zemí Koruny české XV. b. 1938 - 1945*, Praha-Litomyšl 2007.
- Historie a současnost podnikání na Strakonicku, Žehušice* 2002.
- HOLUB, O.: *Rovnice řešená zradou*, Praha 1979.
- HOLUB, O.: *Zrazené pevnosti*, Praha 1982.
- JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z. - DOBEŠ, J.: *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2005.
- KAČÍK, E. a kol.: *Dějiny policie vo vývoji štátu a práva na území Českej a Slovenskej republiky*, Bratislava 1993.

- KÁRNÍK, Z.: *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl první: Vznik, budování a zlatá léta republika (1918 – 1929)*, Praha 2003.
- KÁRNÍK, Z.: *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl druhý: Československo a České země v ohrožení (1930 – 1935)*, Praha 2003.
- KÁRNÍK, Z.: *České země v éře První republiky (1918–1938). Díl třetí: O přežití a o život (1936–1938)*, Praha 2003.
- KLIMEK, A.: *Boj o Hrad. Vnitropolitický vývoj Československa 1918-1926 na půdorysu zápasu o prezidentské následnictví, I. Hrad a Pětka, II. Kdo po Masarykovi*, Praha 1996, 1998.
- KLIMEK, A.: *Říjen 1918: vznik Československa*, Praha-Litomyšl 1998.
- KLIMEK, A.: *Velké dějiny zemí Koruny české XIII. 1918 - 1929*, Praha-Litomyšl 2000.
- KLIMEK, A.: *Velké dějiny zemí Koruny české XIV. 1929 – 1930*, Praha-Litomyšl 2002.
- KLIMEK, A.: *Vítejte v první republice*, Praha 2003.
- KUBŮ, E. – PÁTEK, J.: (ed.), *Mýtus a realita hospodářské vyspělosti Československa mezi světovými válkami*, Praha 2000.
- KVAČEK, R. – CHALUPA, A. – HEJDUK, M.: *Československý rok 1938*, Praha 1988.
- LACINA, V.: *Formování československé ekonomiky 1918 - 1923*, Praha 1990.
- LACINA, V.: *Velká hospodářská krize v Československu*, Praha 1984.
- LACINA, V.: *Zlatá léta československého hospodářství (1918-1929)*, Praha 2000.
- LÁŠEK, R.: *Jednotka určení SOS, díl první*, Praha 2006.
- LÁŠEK, R.: *Jednotka určení SOS, díl druhý*, Praha 2007.
- MACEK, P. – UHLÍŘ L.: *Dějiny policie a četnictva I. Habsburská Monarchie (1526 – 1918)*, Praha 1997.
- MACEK, P. – UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II., československá republika (1918 – 1939)*, Praha 1999.

- MACEK, P. – UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva III., Protektorát Čechy a Morava a Slovenský stát (1939 – 1945)*, Praha 2001.
- MALÝ, K. – SIVÁK, F.: *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Jinočany 1993.
- MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2003.
- MAREK, J.: *Hraničářská kalvárie*, Cheb 2004.
- MAREK, J.: *Smrt v celním pásmu. Historické reportáže o ostraze čs. hranic v letech 1918 – 1948*, Cheb 2000.
- MAREK, J.: *Vzdušní donkichoti. Četnické letecké hlídky 1935 – 1939. Čs. letci u 280 a 544. perutě RAF*, Cheb 2001.
- NEVYHOŠTĚNÝ, J.: *Financem na Podkarpatské Rusi*, Praha 2002.
- OLIVOVÁ, V.: *Dějiny první republiky*, Praha 2000.
- OLIVOVÁ, V.: *Československé drama roku 1938*, Praha 1993.
- OLIVOVÁ, V.: *Zápas o Československo*, Praha 1992.
- PLOSKOVÁ, J.: *Četník. Příklady Franze Rippera, Bartoloměje Nejezchleby a četníků z Velkého Ořechova*. in: *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, Brno 2006.
- PRŮCHA, V. a kol.: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992, Díl I., Období 1918 – 1945*, Brno 2004.
- RADA, F.: *Když se psalo c. k.*, České Budějovice 1965.
- RADA, F.: *Když se psalo TGM*, České Budějovice 1970.
- SEDLÁČEK, D. – KAČÍK, E.: *Počátky bezpečnostního aparátu ČSR – kontinuita a diskontinuita při budování četnictva a police*, *Bezpečnostní teorie a praxe (Sborník PA ČR)*, 1996, č. 1., s. 75 – 84.
- SLUŠNÝ, J.: *Světové dějiny policie. Starověk*, Praha 2002.
- SLUŠNÝ, J.: *Světové dějiny policie. Středověk, novověk*, Praha 2006.
- SPEYCHAL, R. a kol.: *Stráž obrany státu*, Praha 2002.
- Strakonice: vlastivědný sborník. 1, Kapitoly z historie*, Strakonice 2002.
- Strakonice: vlastivědný sborník. 2, Kapitoly ze společenského života*, Strakonice 2003.

Strakonice: vlastivědný sborník. 3, Kapitoly ze života města,
Strakonice 2005.

TOMÁŠEK, D. – KVAČEK, R.: *Causa Emil Hácha*, Praha 1995.

UHLÍŘ, L.: Četník. Příklad Johanna Franze von Kempen a Františka Valouška.
in: *Člověk na Moravě 19. století*, Brno 2004.

VALOUŠEK, F.: *Vzpomínky na Bosnu*, Brno 1999.

VANĚČEK, V.: *Dějiny státu a práva v Československu 1918 – 1945*,
Praha 1976.

VOJÁČEK, L.: *Československé četnictvo*, Historický obzor 8, 1997,
s. 123 -128.

VOJÁČEK, L.: *Četnické humoresky z jiného pohledu*, Historický obzor
14, 2003 s. 224 - 229.

www.stránky:

www.cetnictvo.cz

www.codyprint.cz

www.inoboediens.estranky.cz

www.policie.cz/ministerstvo/muzeum

www.cs.wikipedia.org

Seznam zkratk:

AA	Archív autora
ČLH	Četnické letecké hlídky
ČPO	Četnický pohotovostní oddíl
ČPS	Četnická pátrací stanice
čs.	Československý
Čs. republika	Československá republika
ČSKS	Četnická silniční kontrolní stanice
gážista mimo sl. třídy	Gážista mimo služební třídy
GVČ	Generální velitelství četnictva/ Generální velitel četnictva
inv. č.	Inventární číslo
kart.	Karton
Kč	Koruna československá
MV	Ministerstvo vnitra
MNO	Ministerstvo národní obrany
npor.	Nadporučík
NS	Národní shromáždění
NV	Národní výbor
OČV	okresní četnické velitelství/ Okresní četnický velitel
z. ř.	Říšský zákon
plk.	Plukovník
pplk.	Podplukovník
RG	Revoluční garda
rytm.	Rytmistr
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení Republiky Československé
sign.	Signatura
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOA	Státní oblastní archív
SOKA	Státní okresní archív
SOS	Stráž obrany státu

SUA	Státní ústřední archiv
štáb. důstojník	Štábní důstojník
strážm.	Strážmistr
škpt.	Štábní kapitán
ÚČPO	Ústřední četnické pátrací oddělení
	V Praze
vč.	Včetně
vl. nař.	Vládní nařízení
výk. por.	Výkonný poručík
vs.	Versus
vz.	Vzor
ZČV	Zemské četnické velitelství/ Zemský četnický velitel

Seznam příloh:

Příloha č. 1. Padlý četník

Příloha č. 2. Četníci na obchůzce

Příloha č. 3. Četníci před stanicí

Příloha č. 4. Praga Piccolo

Příloha č. 5. Četník se služebním vozem

Příloha č. 6. Pohřeb četníka

Příloha č. 7. Tablo ČPO

Příloha č. 8. Četníci při odpočinku

Příloha č. 9. Tablo školy pro výcvik četníků na zkoušku

Obrazové přílohy:

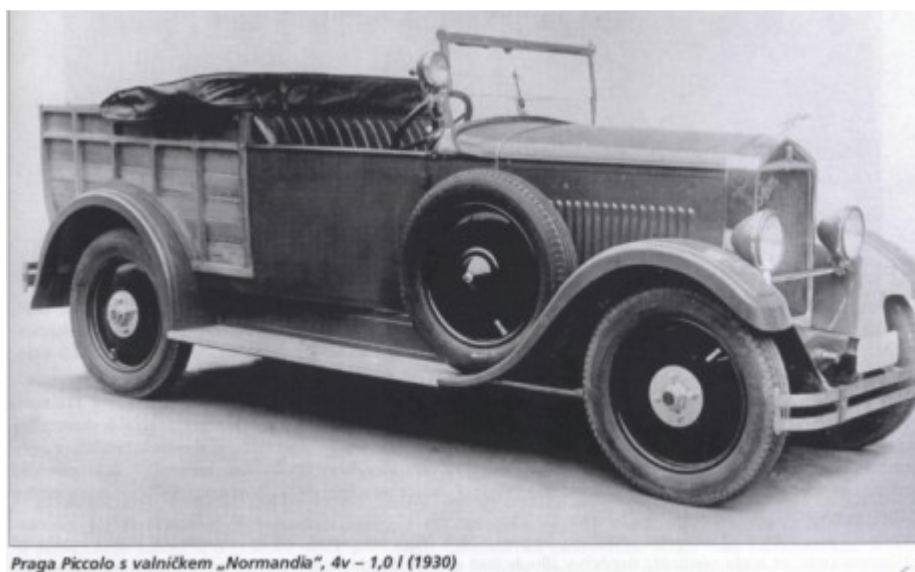
Obr. č. 1. Mrtvý četník (archív autora)

Obr. č. 2. Četníci na obchůzce (AA)

Obr. č. 3. Četníci před stanicí (www.codyprint.cz)

Obr. č. 4. Praga Piccolo (www.innoboediens.estranky.cz)

Obr. č. 5. Četník se služebním vozem (www.codyprint.cz)

Obr. č. 6. Pohřeb četníka (www.innoboediens.estranky.cz)

Obr. č. 7. Tablo ČPO (www.innoediens.estranky.cz)

Obr. č. 8. Četníci při odpočinku (www.innoediens.estranky.cz)

